

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

A TARTALOMBÓL:

Isten igéjének hirdetése
a jelenben

Mit vár egy evangélikus értelmiségi
a prédikációtól?

Trópusi ég alatt

Orosháza 250 éves

Nagyothallók gondozása
a gyülekezetben

Jöjjetek – menjetek!

69

1994/10

TARTALOMJEGYZÉK

Vigyázatok magatokra és az egész nyájra...

Semper – H.K. – 341

Tanuljunk együtt

- Dr. Karner Károly: Isten (Reformációheti előadás) 342
Hogyan készüljek egy normál vasárnapi ígehirdetésre?
– Dr. Boross Géza ref.teol. professzor – 345
Voutto Huotari finn püspök:
Isten ígéjének hirdetése a jelenben 347
Dr. Andorka Rudolf: Mit vár egy evangélikus
értelmiségi a prédikációtól? 349
Ígehallgató gyülekezet a szószék alatt
– Nagy Veronika – 351
Könyvszemle
Újtestamentumi kommentár közös evangélikus-római
katolikus szerkesztésben – Dr. Bodrog Miklós – 352

Evangélikusok a nagyvilágban

- El ne feledkezzél! – (D.dr. H. Krüger professzor
80 éves) – Benczur László – 353

Kitekintés az ökumené világába

- D.dr. Nagy Gyula: Egyházi Világhíradó 354
A Magyar Katolikus Püspöki Kar Országos Lelkipásztori
Intézetének szolgálata értelmiségi körökben
– Blanckenstein Miklós, az OLI igazgatója – 357
Ne féljete!... (Az Európai Keresztény Nők
Ökumenikus Konferenciája) – Kinczler Irén – 358

Lelkész-szemmel

- Trópusi ég alatt (Egy év Caracasban)
– Dr. Bodrog Miklós – 360

- A fák és templomok városában – Zay László – 361
Szebik Imre püspök: Nagyothallók gondozása
a gyülekezetben 362

Tanít az egyháztörténet

- Orosháza 250 éves – Pintér János – 365
Megindult az Evangélikus Értelmiségi Műhelyben
a munka 366

A teológia szomszédságában

- Dr. Varga András: Két hét Dániában
– magyar mezőgazda-szemmel 367
Thuring Etelka: Tanárokról – tanárszemmel 370
Magyar depresszió – Gömör József – 371
Jézus új otthona a Mátrában – Madocsai Miklós – 372

Az ígehirdető műhelye

- Szentháromság ünnepe utáni 22. vasárnap
– Ifj. Hafenscher Károly – 373
Reformáció ünnepe
– Dr. Szabó Lajos – 374
Szentháromság ünnepe utáni 23. vasárnap
– Kertész Géza – 375
Szentháromság ünnepe utáni 24. vasárnap
– Szirmai Zoltán – 375
Az egyházi év utolsó vasárnapja
– Gáncs Péter – 376

Gyülekezeti szolgálat – lelkeszi közélet

- Jöjjetek – menjete! – Bencze Imréné – 378
Kezdő lépések – döntő lépések
– Lengyel Anna – 379
Dr. Szentágothai János temetésén elhangzott ígehirdetés
– Zászkaliczky Péter – Borító III.

Tisztelettel kérjük olvasóinkat, előfizetőinket, hogy címváltozást, megrendelést, előfizetési ügyeket, cikkírói honorárium kérdéseket, sajtóhiba észrevételeiket ne a szerkesztőkhöz küldjék (Bp. Deák tér 4.), hanem a Kiadóhoz: az Evangélikus Sajtóosztályra (Bp. Üllői u. 24.). Ezzel megkönnyítik az adminisztrációt. Köszönjük.

LELKIPÁSZTOR

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik: havonta

Felelős szerkesztő: dr. Hafenscher Károly, 1052 Budapest, Deák tér 4.

Tel.: 137-8966

A szerkesztés munkájában a szerkesztő bizottság vesz részt.

Kiadja: a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1447 Budapest, Pf.: 500.

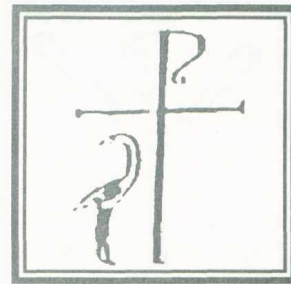
Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült a **dp domiprint**® gondozásával. 94/10.

Előfizetési díj: havi 140,- Ft, fél évre: 840,- Ft, egy évre 1680,- Ft.

Nyugati terjesztésben: számonként 7 DM.

ISSN 0133-2821

SEMPER

Októberi számunk nyilvánvalóan különös figyelemmel van a *Reformációra*, ha nem is nevezhető tematikus számnak. Ez a jelleg több rovatunkon is megmutatik. Nem von le ez semmit ökumenikus nyitottságunk már megszokott vonásaiból. Bevezető meditációnk is ehhez a szándékhoz igazodik.

Több vonatkozásban is ilyenkor gyakran emlegetett kis időhatározó szó ragadta meg fantáziámat: **semper** és gondolataimat ezzel kapcsolatban akarom megosztani Olvasóinkkal.

Semper, latin szó, azt jelenti: mindig, állandóan, folyamatosan, mindenkor, el-nem-múlóan. A latin származéknyelvekben is megtalálható (olasz: sempre, spanyol sempiterno stb. tehát ma is élő). A középkori diákeletben, amikor a studensek még a latint társalgási nyelvként is használták, a menzán kapott mindennapi leves neve is ez volt, még később is pl. a debreceni kollégiumban is így használták gúnynévként, a mindig ugyanazt tartalmazó levesre: *semper* (1. Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis... szótár 665.p.). Találó diáknyelv tömör kifejezése: *semper* = leves, mindennap azonos, mindennap ugyanaz, semmi változatosság.

Mi a Reformáció hónapjában elsősorban: az ecclesia *semper* reformanda kifejezésben szoktuk használni, s van, aki a szlogenné vált keserű mondatot is idézi római katolikus testvéreinkkel és egyházukkal kapcsolatban: Roma *semper* idem est. Használjuk most föl ezeket a különböző ízfű kifejezéseket meditációs anyagnak:

Ecclesia *semper* reformanda. Az evangélikus gondolkodásban az egyház sohasem kész, tökéletes közösség: societas perfecta. Luther szóhasználatában az Isten népe mindig mindig *nascens* vagyis születőben lévő. Léte s formája nem perfekt, hanem szüntelenül megújulásban levő: *Kirche im Werden*. Még az ősegyház sem tökéletes modell, amihez vissza-vissza kell térni. Már az is reformálásra szorult, igazodnia kellett a jézusi normákhoz, elsősorban a Jézusról szóló és Jézustól való evangéliumhoz. Az első apostoli konvent is „reform” zsinat volt (ApCsel 15). Már az első század végén felhangzik Jézus, a megdicsőült Úr szava: „Van valami panaszom ellened” „az első szeretetet elhagytad” (Jel 2,4-Jel 2,20). Bonhoeffer szerint a reformáció nem a mi egyházkritikánkkal kezdődik; „van valami mondanivalónk az egyház mai állapotáról”, hanem Jézus szavával. Luther egyházbírálatában is ez a jézusi kritika érvényesült. Az egész egyháztörténetben felfedezhetők olyan ősök, akik ezt vették észre, s adták tovább. Így tekinthetünk az első évezred megújulási törekvéseire (részben szerzetesek: Assisi Ferenc, Benedek, az ezredfordulón cluny-i mozgalom), később az ún. előreformátorokra, majd a Reformációra, pietizmusra, ébredési mozgalmakra. Amíg az egyház itt halad a „zarándokúton” mindig szüksége van reformációra. *Ma is!* A veszély valós: az első szeretetet elhagyja – vagy, amint az utolsó idők jeleként olvassuk (Mt 24,12) – „a szeretet sokakban meghidegült (die Liebe wird in Vielen erkalten – Luther fordításában – the love of many shall wax cold! a King James ősi fordításában)”. Az egyház megreformálandó – állandó feladat! Naponta önvizsgálatra készítő reformációi alapelv: hűségek vagyunk-e elhivatásunkhoz és küldetésünkhöz, e kettős jézusi motívumhoz? Még egyszerűbben: a legősből hitvalláshoz: *Jézus Krisztus ÚR!* Az önmagával elégedett egyház, a tökéletessége biztos tudatában tündöklő egyház méltatlan Urához, végzetes szereptévesztésben él, összetéveszti magát Urával. – Jézus egyszerre a kezdet és a vég, Alfa és Ómega, így kell hozzá igazodni. Mindez *egyéni-*

leg is érvényes. A reformáció főnév, egyik igei alakja: *reformo* = átalakít, megjavít, megújul. A sokféle lehetséges szójáték: *cogito ergo sum* (Descartes), *rebello-ergo sum* (Camus), *patior, ergo sum*, *amo-, navigo, laboro-, timeo-, így is fommálható: reformo, ergo homo lutheranus sum.* – Bár ezt már ma más részegyházban is tudják pl. Várszegi Asztrik püspöknek, bencés főapátnak nem egészen két éve jelent meg interjúja ezen a címen, s a nemrégiben elhunyt Nyíri Tamás cikke lapunkban (áprilisi szám) ugyancsak ezt a címet viselte! Az egyház egyik csodája s egyben ígérete a megújulási készség, a reformálásra hajlam – „Újítsd meg egyházadat Uram és kezd el rajtam...” imádkozzuk Énekeskönyvünkben is (736. lap).

Roma *semper* idem est. Hallottam ezt már keserűen, büszkén s kérdő formában.

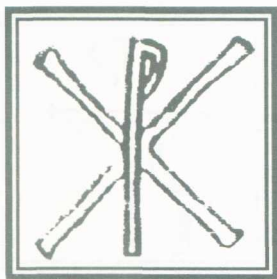
Igen: keserűen, rosszkedvűen, illúziókban csalódottan, előítéletekkel megrakottan *protestáns* ajkáról sokszor hallottam.

De hallottam büszkén, öntudatosan római katolikus testvérek körében. „Nekünk tartásunk van, gerincünk, nem vagyunk parttalanok, fegyelmeezték vagyunk, egy testként mozdulunk, kiszámíthatók vagyunk, adunk folyamatosságunkra az időben és egységünkre a térben” – valami ilyesmit jelentett némi fölénnyel kimondott szóként ez a mondat.

S hangzik megkérdőjelezve: valóban Róma sohasem változik, mindig ugyanaz? Magam is e dubitáló csoporthoz tartozom: azonos-e a mai pápaság a Luther által ismert renaissance pápasággal? a II. Vatikáni Zsinat a Trentóival? vagy akár az első Vatikáni zsinattal, a mai Római Katolikus Egyház Világkátéja a Cathecismus Romanussal (1566), a mai magyar Római Katolikus Egyház az 1938-as Eucharisztikus Világkongresszus (1938) római egyházával? Szeretném hinni, hogy csak részben azonos, de részben újuláson, változáson megy át. Mindig félttem *protestáns* prédikátorainkat, előadóinkat, amikor a Reformáció hetében dörögnek a lebilincsel Bibliáról, a bűnbocsátó cédulákról, a latin nyelvű misézés ellen, a laikusok negligálásáról, szerzetesek feslett életéről stb. stb. Vagy a 16. századbeli teológiai fegyverzetben kiálló hitvitázókat, hogy levegőt vagdosnak, Don Quijote-féle szélmalomharcokat vívnak s akarva akaratlanul egyházi múzeumi figurákká válnak... *Máskor* meg gyötörőde tapasztalom, hogy Rómában kísért a múlt és szinte naponta felteszem a kérdést: hát mégis igaz? Roma *semper* idem est... Még többet kellene beszélgetni és imádkozni „velük”, közös Urunk alatt élő testvéreimmel a mi időnkben.

Semper = szabvány leves diákmenzán és... evangélikus szószéken vagy katedrán. Nem vagyunk-e unalmasak, szokványosak, semmitmondóak s nem várnak-e hűveink friss ételre és italra, nincs a lelki éhség és szomjúság kortársainkban? Nincs-e még mindig valami elvárás: hátha tudunk mondani valamit, használhatót, mélyet, igazat, biztosat zavarban, zürzavarban élő, kínlódó embereknek? S aztán? – jön a „semper” szabvány „kegyes leves”, a már előre tudott ismert ízekkel, hőfokon és mindig azonos összetétellel. *Senki se higgye:* el akarom árulni őseink hitét, vagy modernkedek, divatosdít játszom – de azt igenis hallja meg: komolyan veszem az igehirdetés aktualitását, az aktuális szót időszerűnek és valódinak érve, ahogyan ez több nyelvben ma használatos. Hátha éppen Reformáció hónapjában kell felfigyelni arra, hogy a *semper*-nek van ilyen jelentése is. Hátha nemcsak a Reformáció hónapjában aktuális a *semper* szó izlelgetése, hanem az év minden napján. Mindig. *Semper!*

H.K.

Tanuljunk együtt

DR. KARNER KÁROLY:

ISTEN

Reformációheti előadás*

Sopron, 1964 november 2.

Az ezévi reformációi előadássorozat utolsó estéjéhez értünk. Ma *Istenről* kell szólnunk úgy, ahogyan Őt az újra megtalált evangélium értelmében Luther hirdette. Talán különösnek tetszik, hogy Istenről előadássorozatunk utolsó tagja szól. Könnyen úgy vélhetné valaki, hogy tulajdonképpen ezzel kellett volna az előadást kezdeni. Valóban, lehetett volna így is. Azonban ahogyan Isten a kezdete mindennek, ugyanúgy értelme és célja mindennek. Ezért jó, ha most ezen az utolsó estén szólunk Istenről, hogy a Reá-gondolással zárjuk le mindazt, amit eddig hallottunk. Sőt itt nem is lehet szó csak az Istenre gondolásról vagy az Istenről való elmélkedésről, sokkal inkább úgy kell legyen, hogy amikor az Isten nevét kiejtjük, akkor *mindannyian Isten színe elé állunk*. Végeredményben nem mi beszélünk róla, hanem Ő maga szól és szólít minket maga elé.

1

Több értelemben is vehetjük ajakunkra az „Isten” szót. Nekünk, keresztyéneknek természetes, hogy Istenről úgy beszélünk, ahogyan az Írásban kinyilatkoztatta magát. De ez nem mindenkinek természetes, sőt sokan vannak, keresztyének közt is, még inkább természetesen a nemkeresztyének közt, akik egészen más értelemben használják ezt a szót. Ez történik már akkor is, amikor elkezdik kisbetűvel írni Isten nevét. Istent mi a Szentírás értelmében *egyetlennek* és *személynek* tudjuk. Magyar nyelvhasználatunk szerint azonban a személyneveket nagybetűvel írjuk: ezért írjuk nagybetűvel Isten nevét is. Akik azonban kisbetűvel írják az „isten” szót, azok, – még ha másként gondolják is, – tulajdonképpen nem arról az Istenről beszélnek, aki az Írásban szól hozzánk, hanem a saját elképzelésükről –.

A Szentírás sem hagy kétséget afelől, hogy vannak „más”, „idegen istenek” is: az *első parancsolat* is ezekre vonatkozik. Ezek az „istenek” nem tisztára rég letűnt idők bálványai vagy ma is megtalálható istenek pl. Indiában vagy különböző fétisek a primitív népeknél. Gondoljunk csak **Luther** Márton híres mondataira a *Nagy-Kátéból*: „Isten az, akitől az ember minden jót vár és akihez bajában menekül. Az, hogy valakinek istene van, nem jelent semmi egyebet, mint azt, hogy

benne szívből bízik és neki hisz... Amire szíved bizodalját helyezed, az valójában az istened”

Nincs ember, aki mindenben és mindig, minden körülmények közt és minden időben csak önmagára építhetne és ne volna kénytelen valakiben vagy valamiben bízni, attól segítséget, támogatást kérni és várni. Úgy is mondhatnám: *mindannyian kénytelenek vagyunk valahol lehorgonyozni életünk hajójával*. Lehet, hogy változtatjuk, hol horgonyozunk le, lehet, hogy csalódunk abban, akiben bízunk és sietve másutt keresünk menedéket. De kénytelenek vagyunk valahol horgonyozni, valakiben vagy valamiben bízni, akkor is, amikor azt gondoljuk, hogy csak saját erőnkben, saját magunkban, saját képességeinkben bízunk. Akiben vagy amiben bízunk „ahol lehorgonyozunk”, válik akár tudatosan, akár tudatlanul, akár szándékosan, akár szándéktalanul, akár szívesen vesszük, akár nem, (de) ez válik az „istenünké”. Ma ezt azonban inkább „sors”-nak vagy éppenséggel „végzet”-nek mondjuk. „Sors”, „végzet”, (de) „szerencse” is sokszor: azt jelöli meg, amit – nem a Biblia szerint, de Luther fent említett mondatai szerint, – „istennek” kell mondani.

Ha erre figyelünk, úgy hamar rájöhetünk, hogy alig-alig van ember, akinek ne volna „istene” és aki ne bízna a maga „istenében”. – Sokan ezt úgy mondják: „bízik a kabalájában”. Lehet, hogy valaki tagadja Istent, ti. azt az Istent, aki a Szentírásban szól hozzánk, de azért ennek az embernek is szokott lenni „istene”, akihez húz és akiben bízik, csak persze, – ez az „isten” nem az **Isten**, akiről mi keresztyének tudunk.

Az emberek sokszor úgy érzik, hogy jól járnak az istenekkel: szerencsájuk van, a sors a tenyerén hordozza őket, a kabalájuk beválik. Van úgy is, hogy az ember hibásat lép, rosszul teszi meg lottón a számot, a kabalája cserben hagyja. Talán nem is bízik eléggé az isteneiben, mert reményei nem teljesülnek kívánsága szerint, mert – ahogy mondja, – senki-ben sem bízik, hazugnak csalártnak talál mindenkit és mindent. Sokszor ilyen keserűvé lesz a mai ember szájaíze, ha életsorsára gondol. Így telik meg a mai ember élete csupa bizonytalansággal, belső gyanakvással és elégedetlenséggel, főként pedig bizalmatlansággal. Nincs „istene”, akiben valóban bízhatnék, akire valóban, teljesen ráhagyhatná magát, akire építhetne mint kősziklára és akiben hihetne életben, halálban egyaránt. Vagy éppenséggel úgy zúdul rá a sors,

*Hozzáértartozói jóvoltából ismét közlünk dr. Karner Károly nem publikált írásaiból egyet (Szerk.).

hogy állandóan küszködik, keményen viaskodik vele, retteg tőle és végül is kerekai alá kerül. Mert ezek az istenek távolról sem barátságosak az ember iránt. Talán szerencséje van velük egy ideig az embernek, de sokszor kegyetlenné, irgalmatlanná válnak és könyörtelenül eltíporják. Röviddel ez előtt megjelent versében *Benjámín László*, „a lepke önéletrajzaként” írta meg az ember viaskodását önmagával, sorsával, istenével:

*A gubót kirágtam.
Felrepültem.
Leszálltam.
Megültem egy virágban.*

*Elfogtam egy sugarat.
Megfürödtem fénysugarban,
de a szárnyam
fennakadt,
sűrű hálóból ragadt.*

*Sötétségben nőtem én.
Fényességbe jöttem én.
Fények háló-függönyén
béna számmal függök én.*

*Kifeszített kötélén
egy dülledtszemű, dagadt
fenevad roha felém.*

A vers legvégén feltör a költőből a már-már kétségbeesett sóhaj:

*Jó volna mégis hinni valamiben.
Jó volna mégis félni valamitől.
(Benjámín László: „Vanitatum vanitas”, Kortárs,
1964. szeptember, 1347k.lpk.)*

Valóban (hirtelenjében) alig találhatnánk megrázóbb vallomást a mai Isten nélkül élő, isteneiben csalódott és mégis Istennel vívódó, Istent kereső ember sorsáról.

2.

Jogosan mondjuk azt, hogy ez a mai, belsőleg oly megcsömörlött és kiégett, kuszává lett, vagy nagyon is magabiztosnak látszó, büszke és rohanva új korszakok felé siető ember valójában küzd és viaskodik az Istennel? Viaskodik – nemcsak az istenekkel, melyeknek behódol, hanem viaskodik az Istennel?! Van-e „az Isten”, a nem kigondolt, nem vágyalmokból vagy letűnt babonákból született Isten, az az Isten, akiről a Szentírás tanuskodik?

Ehhez az Istenhez nem lehet eljutni gondolkodásunk erejével, nem tornászhatjuk fel magunkat hozzá „istenbizonyítékokkal”, nem sejtethetjük meg őt érzelmvilágunk óhajtaival: a „titkon érző kebel”, – ahogyan Berzsenyi Dániel örökszép „Fohászkodásában” mondotta, – hiába törekszik őt emberéletünk mélyén felfedezni. Ezt az Istent nem tudjuk megragadni akaratunkkal sem. Nem ragadható meg sem a természeti, sem az erkölcsi élet törvényeivel. Ezt sokszor úgy fejezték ki, hogy az Isten nem fér bele a modern tudományos világképbe. Egykor elég egyszerű volt a világkép: itt a földön él az ember, felette a mennyben trónol Isten, alattunk, valahol mélyen pedig az elkárhozottak helye, a pokol rejtőzik. De ez a világkép már akkor lehetetlenné vált, amikor kiderült, hogy a föld gömbalakú és hogy Földünk a világnak nem közepe, hanem a Naprendszer egyik bolygója.

Isten és trónusa nincs valahol fenn a kék égbolt fölött: ott csak sötétség van, kéken csillag a Föld és hidegen szikráznak a csillagok, – ahogyan az utóbbi években az űrhajósok látták és elmondták. De nem tudjuk „elképzelni” Istent a világegyetem mérhetetlen távolságain „túl” sem, egyszerűen azért, mert ezeken a „végtelen” távolságokon „túl” nincs hely. Valóban, ha így végiggondoljuk a mai világkép kereteit, akkor Istennek nem marad benne „hely”, mintegy „kiszorul” belőle.

Megelégedhetünk ezzel a megállapítással? Mi véges befogadóképességű értelmünkkel nem tudunk Istennek mintegy „helyet” találni sem a világegyetemen „belül”, sem azon „kívül” (ha ilyen egyáltalán volna!). Ez valóban így van! De ez csak azt jelenti, hogy Isten nem szolgáltatja ki magát sem emberi értelmünknek, sem feléje törő akaratunknak, legkevésbé pedig a modern tudománynak és technikának. Gondoljunk most csak arra, hogy a tudomány haladásával a világ, amelyben élünk, egyre nagyobbá egyre bonyolultabbá és egyre titokzatosabbá válik, ahelyett, hogy egyszerűsödne és megfoghatóbbá lenne. A régiek számára a világ középpontja a Föld volt, az volt benne mintegy fizikailag és szellemileg is a „legnagyobb”. Ma a Föld a Nap-rendszer bolygói közt is a kisebbek közé tartozik, a világegyetem pedig olyan végtelenül nagyra lett, hogy fényévek millióival sem lehet a végére jutni. De ugyanilyen elképzelhetetlenül titokzatosra vált földi világunk is, ha annak belső felépítését és rendjét vizsgáljuk. Egyre bonyolultabbá válik az atomok világa, amelyről apáink még alig tudtak valamit. S mit szóljunk az élővilághoz, amely a tudományos kutatás számára ugyancsak egyre újabb és egyre csodálatosabb meglepetésekkel szolgál. A bibliai teremtéstörténet hat napja évmilliók százaiba tágult ki s benne az emberi nem életkora elenyésző rövid. Porszemnél is kisebbé válik benne az egyes ember. Pedig mit át nem fog egy emberi élet eseményekben, örömeiben és bánatban, szépségben és szenvedésekben! Milyen felfoghatatlanul titokzatos csak egy-egy ember és léte is! Itt vagyunk ebben a világban, közülünk senki sem választhatta ki azt, hogy hol, milyen országban, milyen nép tagjaként, mely szülők gyermekeként, milyen időpontban lépett be ebbe a világba. „Sorsszerűen” titokzatos és megfellebezhetetlen rendeléssel vagyunk és élünk éppen itt, ezen a földön, a mában: senki sem cserélheti ezt el más korba, más adottságokkal. Legtöbbször nem is gondolkodunk létünk és életünk e sorsszerű adottságán. S aki megelégszik azzal, hogy sem a világ titokzosságán, sem emberlétünk sorsszerű rejtélyén ne töprengen, hanem egyszerűen vegye a világot és önmagát úgy ahogy van, az talán elfogadhatja azt az állítást, hogy ez az egész csodálatosan megalkotott világ „csak úgy van” magától és öröktől fogva örökké, – mint a költő mondja (Vörösmarty: A vén cigány). – „A vak csillag, ez a nyomorú föld” csak forog egyre „keserű levében”. Mi azonban úgy véljük, inkább igaza van Berzsenyinek a „Fohászkodásban”, mikor arról beszél, hogy az egész teremtett világ, „a Zenith és a Nadír” Istent „dicsőíti”, aki „e nagy Minden ezer nemét a semmiségből előhozta: Léted világít, mint az égő Nap, de szemünk bele nem tekinthet.”

Pál apostol is arról beszél, hogy ami Istenben „láthatatlan, ti. örökkévaló hatalma és istensége, a világ teremtésétől fogva alkotásaiból megérthető és látható, hogy ne mentessék magukat” (Róm 1,20.).

De ezzel el is érkeztünk oda, ahol most már így kell feltennünk a kérdést: *Kicsoda ez az Isten?*

Nyilván úgy van, *őt nem lehet bebizonyítani*, értelmünkkel felfogni és megragadni, éppen azért *Isten*, hogy ne is lehessen így közelíteni hozzá. Amit mi emberek be tudunk bizonyítani és értelmünkkel meg tudunk ragadni, azt birtokba is akarjuk venni és fel is akarjuk használni emberi célok és érdekek szolgálatában. Gondoljunk pl. csak az atomra: mihelyt felismerte és megtalálta azt az ember – fel is használta, – atombombát készített! Isten nem szolgáltatja ki magát így nekünk embereknek. Ezért nem lehet őt bizonyítani és értelmünkkel megragadni. De erre *nincs is szükség*. Akármilyen felfoghatatlan, sőt értelmünk számára elképzelhetetlen, Isten mégis maga közelít hozzánk emberekhez, akik tőle értelmünk szerint egyre távolodunk: kinyilatkoztatja magát, nyilvánvalóvá teszi magát, azonban úgy, hogy az ember „menthetetlen legyen”, – ahogy az apostol mondja. Istenről nem lehet olyan előkelő, hideg-hűvös tárgyilagossággal, érdektelen semleges-séggel beszélni, mint valamilyen más beszélgetési tárgyról (pl. valamilyen természeti tárgyról, élőlényről, eseményről, stb.). Mihelyt Istenről – az Istenről – próbálunk beszélni, ez csak úgy történhetik, hogy figyelünk ígéjére, amellyel szól hozzánk. S ez azt jelenti: ha ő szól hozzánk, megszólít minket, akkor azonnal a színe elé kerülünk. Teremtményei vagyunk és Ő nekünk Urunk. „Én vagyok a te Urad és Istened”, – hangzik ekkor felénk.

Az Írás bizonyásgtétele szerint ez az Isten a *Teremtő*, „menny és föld alkotója”, – ahogy az Írás mondja. Ez pedig nemcsak azt jelenti, hogy Isten mintegy a végső oka a világ jelenségeiben előttünk álló végtelenül hosszú, beláthatatlan és áttekinthetetlen jelenségsorozatnak. Ő, aki a mindenséget alkotta, ma is teremtő Isten. Kezében van és kezében tartja az egész, emberi szemünk számára átfoghatatlan mindenséget, amelyet folyton alakít és munkájával hordoz vezet és visz azon az úton, melyet bölcsessége jónak lát, és afelé a cél felé, amelyet eléje szabott. Ebben a világban Ő az *én* teremtő *Istenem* is. Nem véletlenül, valamely érthetetlen szerencséből vagy kegyetlen végzet szerint rendelt ide ebbe a világba, éppen ebben az időpontban, nem sorsszerűen vagy végzet-szerűen kerültünk ide vagy oda, ahol éppen vagyunk, hanem titokzatos isteni rendelése szerint. *Luther* Márton az 1. hitágazat magyarázatában erre utal, mikor hangsúlyozza, hogy Istentől kaptuk testünket, lelkünket, egészségünket és értelmünket s amikor hozzáteszi, hogy mindehhez Isten megteremtette számunkra az életfeltételeket is és ezeket most is fenntartja.

Isten teremtő akarata, mellyel minket e világban előhívott és szolgálatára rendelt, azonban még mindig sorssá, sőt kegyetlen végzetté lehetne, ha nem ágyazódnék bele ez a rendelése a szeretetbe. Mert Isten nem sorsként, kegyetlen végzetként, szigorú és irgalmatlan Úrként nyilatkoztatja ki magát. Ő az az Isten, aki a tőle elszakadt és vele szembefordult népek sokaságából népet választ ki magának, kinyilatkoztatja neki isteni akaratát és vezeti azt a törvény által. Ez is Isten szeretetének cselekedete.

Szeretete azonban akkor teljeseedik ki, amikor – ahogyan az Újszövetség mondja, – *Atyánkká lesz a Jézus Krisztusban*. Az az Isten, akiről a Szentírás bizonyásgot tesz, nem az a „jó Isten”, akit olyan gyakran szoktunk emlegetni és akkor mindig úgy, hogy addig „jó Isten”, ameddig életsorsunkban megkapjuk tőle azt, amit szeretnénk vagy ami kedvünkre van. Bizonyára kap tőle minden ember életsorsában kimondhatatlanul sok jót, – ha azt fel tudja ismerni és hajlandó felismerni. De az az Isten, aki mérhetetlen hatalommal tartja kezében az

egész világmindenséget és mégis gondja van nemcsak a Földre, hanem a rajta élő, nyüzsgő embermilliókra, sőt ezek közt az *én* parányi létemre is, *ez az Isten nem kicsiny és kicsinyes emberi kívánságaim szolgája*. Istenkáromlás őt önző emberi óhajításaink szolgájává lealacsonyítani. Mégis atyánk lett Jézus Krisztusban. Hogy Isten „*anya*”, azt elmondották mások is sokszor Jézus előtt és nélküle is. A zsidók egyik nagyon ismert és gyakorta imádkozott imádsága is így kezdődik: „*Atyánk, Királyunk...*”, de amikor Jézus Istent „*atyának*” mondotta és tanítványait így tanította imádkozni: „*atyánk a mennyben...*”, akkor ennek a szónak valami új sajátos értelmet adott. Az „*abba*” szó, amely a magyar „*atyának*” felel meg, mint kedveskedő, kicsinyítő alak bizalmas gyermeki viszonyba állít Istenhez: Ő az az édesanya, akitől gyermeke bizon vár és remél jót, segítséget, megoltalmazást, az ellenséges hatalmak kezéből való szabadítást, vezető gondviselést és végül átmentést öhozzá, az ő örökkévaló világába a halál-on keresztül is.

Csak Jézus Krisztuson keresztül lett Isten Atyánkká, nem másként. Ez azt jelenti: Jézuson keresztül tesz Isten minket gyermekeivé. Tőle itt a földön, de nála az örökkévalóságban is minden jót és áldást kapunk és kaphatunk. Nem mintha Isten nem törődne azokkal, akik Jézust nem ismerik vagy nem fogadják el „*Uruk*nak”. „*Isten felhossa napját jókra és gonoszokra egyformán*”. Jótéteményekkel árasztja el még a tőle elszakadtakat, sőt ellenségeit is. De azok jótéteményeit is „*sorsszerűen*” kapják. Mi abban különbözünk tőlük, hogy ismerjük Istent, mint mennyei Atyánkat és hálaadással fogadhatjuk el tőle adományait, egész életsorsunkat. Isten nekünk nem „*sors*” és „*végzet*”, hanem *szerető mennyei Atyánk* a Jézus Krisztusban.

Jézus Krisztusban vált Isten nekünk mennyei Atyánkká. Ez arra mutat, amiről természetes emberi gondolkodással könnyen megfeledezünk. Mi úgy gondolnánk, hogy Isten, az örökkévaló Úr és megfellebbezhetetlen Király hatalommal és dicsőséggel nyilatkoztatja ki magát, közeledik hozzánk emberekhez. Valóban, Isten hatalma és dicsősége végtelen. De olyan is, mint az *emésztő tűzláng*, nem állhat meg előtte a bűnös ember, – amint ezt olyan megrázóan tapasztalta meg Ézsaiás is, mikor Isten őt szolgálatra hívta (Ézs 6). Ez a csodálatos és érthetetlen titok, hogy az örökkévaló szent Isten egy egyszerű, – úgy is mondhatnánk – jelentéktelen, kortársai előtt is nagyrészt ismeretlenül maradt – emberben, a Názáreti Jézusban közeledik hozzánk, lehajol és felemel magához. Ebben a Jézus Krisztusban „*az Ige testté lett*” és közöttünk emberek közt lakozott. Magára vette emberi sorsunkat: nem a nagyok és gazdagok, az élet napsütéses oldalán, hírből és dicsőségben járók sorsát, hanem a hétköznapi szegénységében járók sorsát, sőt elfogadta Isten kezéből a szenvedést és rabszolgáknak kijáró gyűlöletes kereszthalál sorsát is. Elfogadta ezt a sorsot azért, hogy általa magához vonjon és bennünket is Isten örök életének részeseivé tegyen, mert ezt a Jézust Isten nem hagyta a halálban, hanem új életre támasztotta őt húsvétkor. Húsvétkor szempillantásnyira felszakadt az a különben rés nélkül való „*függöny*”, amely a világot és vele emberi életünket is körülveszi és szemeink előtt elzárja Istent. *Ott húsvétkor megmutatkozott: ki az Isten!* Úgy Ura a mindenségnek, de életnek és halálnak is, hogy széttepheti a halálsors egyébként megmásíthatatlan végzetét. Ez az Isten: nem emberi elképzelés, nem babona, de nem is sors, ahol a „*fények hálófüggönyén béna szárnyal függök én*” és ahol „*düledtszemű, dagadt fenevad rohan felém*”. *Ez*

az Isten élő, eleven, mindent és mindenkit, még engem is átfogó hatalom. Ő hajol le hozzám Jézus Krisztusban, aki – ahogy az apostol mondja – „meghalt bűneinkért és feltámadott megigazulásunkra” (Róm 4,25). Ezért mondja őt János apostol „szeretetnek” (1Jn 4,16).

Krisztusról azt mondja az egyik legősibb keresztyén író, hogy ő az Isten „igéje, mely az (Isten) hallgatásából lépett elő” (Ignatius ad Magn. 8,2). De amikor Isten így szólal meg és szólít meg Krisztus igéje által minket, akkor nem érdekes vagy csodálatos dolgokat mond el magáról, hanem maga elé állít minket. Ezért követel hitet tőlünk. Sőt, amikor színe elé kerülünk és meghalljuk igéjét, akkor hitet ajándékozik nekünk, hogy e hit által elfogadjon, gyermekeivé tegyen és felemeljen saját életének felülmúlhatatlan örömébe és békéjébe. Konok szívvel, hitetlen engedetlenséggel el is utasíthatja az ember a hit ajándékát, Isten felkínált kegyelmét. Ezért vagyunk *felelős* emberek embertársaink és Isten színe előtt is. De Jézus nem azért és nem úgy hív, hogy elutasítsuk szavát, hanem úgy, mint aki egész életünket betöltve akar megajándékozni minket önmagával, hogy kövessük őt keresztet hordozva „mint ismeretlenek, de – Isten előtt – mégis ismeretesekek, mint halálra váltak, de – Isten kezében – mint élők, mint bánkodók, de mindig örvendezők, mint szegények, de mégis soka-

kat meggazdagítók, mint akiknek semmijök sincs, és mégis minden az övék” (2Kor 6,9-10).

Kérdezed: kicsoda az Isten? – Amikor Isten elküldötte Mózeset, hogy a fáraótól kérje Isten sanyargatott népének elbocsátását, Mózes a neki adott megbízás és felhatalmazás igazolására kérdezi Istentől „nevét”, vagyis éppen azt, hogy: kicsoda az az Isten, aki neki a megbízást adja?! Isten erre azzal a titokzatos, szinte lefordíthatatlan igével felel, amely a héber Bibliában így hangzik: „*Echje aser echje*” (2Móz 3,14). Ezt a mondatot még Krisztus születése előtt így fordították görögre: „*Én vagyok az, aki van*”, vagy akár így is: „*Én vagyok a Létező*”. De ez megszorítása annak, amit az eredeti szöveg mond: Isten több, mint „aki van”, vagy „a létező”. Magyar Bibliánk így fordítja ezt a mondatot: „Vagyok, aki vagyok!” Luther pedig így fordítja: „Ich werde sein, der ich sein werde!” Ezek a fordítások sem adják vissza a héber kifejezés titokzatos tartalmát. De mindegyik visszaad belőle valamit. Isten az örökkévaló Létező. Az aki titokzatosan „van”. „Van” most is, „volt” is, de „lesz” is. Erre az ígére vonatkozva mondja a Jelenések könyve őt Annak, „aki volt, aki van és aki eljövendő”. Teremtő Úr Isten, aki nekünk azonban kegyelmes mennyei Atyánk. „Eljövendő” és hozzánk jön, mi pedig megyünk Hozzá, hogy *nála teljes legyen örömünk és békességünk*.

Hogyan készüljek egy normál vasárnapi igehirdetésre?

– Elhangzott 1993. június 16-án, Pécelen, fiatal református lelkészek konferenciáján –

BEVEZETÉS

„Mikor a fiatal pap leül prédikációt írni, tollának bemártása előtt három kérdést kell teljesen tisztába hoznia. Az első, hogy *miről* akar beszélni. A második, hogy *mely célt* akar vele elérni. És a harmadik, hogy *minő eszközök* alkalmazása által érheti el a kitűzött célt? Ha mindhárommal tisztában van, le sem kell tennie tollát az ámenig” – olvassuk egykori tanszékeldőm, Kovács Albert százéves homiletikájában. Akkor valóban ilyen egyszerűnek látszott a probléma. Azóta azonban, a homiletika történetében is lejátszódott forradalmak következtében, kiderült, mennyire összetettebb, bonyolultabb az a sajátos folyamat, amit így hívunk „felkészülés a prédikációra”! Megtutuk, saját tapasztalatból is, hogy a készülés csakugyan „tusakodás”, sőt olyan mint a „szülés”, aminek megelőző feltétele a „fogantatás”. Kiderült, hogy nincsenek sablonok, egyenruhák. Hogy a prédikáció nem készen, Korán módjára hull alá az égből, hanem olykor szinte gecsemáné-kerti gyötrődések között születik. Nem véletlen tehát, hogy az utolsó emberöltő külföldi és magyar homiletikai eszmélődése annyi gondot fordít problémánk vizsgálatára, hogyan készüljünk fel az igehirdetésre? A gazdag irodalomból hadt utaljak csak a John R.W.Stott immár magyar nyelven is olvasható „Hiszek az igehirdetésben” c. könyvének hatodik fejezetére, Az igehirdetésre való felkészülés c. fejezetre. A szakirodalom bárki által hozzáférhető eredményeinek további recitálása alól azonban felmentve érzem magam és pedig azért, mert a konferencia rendezői egyes szám első személyben fogalmazták meg a kérdést. Ezért problémánkra a személyes vallomás formájában szeretnék válaszolni. Bár jó tíz esztendeje sajátos szolgálati beosztásom miatt nem normál vasárnapi igehirdetésekre, hanem speciális igehirdetésekre (akadémiai istentisztelet, teológusnap, nyitó és záró áhítatok) kell készülnöm Isten kegyelméből azonban kereken huszonöt éven át lehettem gyülekezeti lelkipásztor. Ami azt jelenti, hogy csak a vasárnap délelőtti igehirdetéseket számítva, ezerháromszáz alakommal (25 x 52) kellett „normál” vasárnapi igehirdetés-

re készülnöm. Van tehát némi tapasztalatom s így néhány feleletem is a címben megadott kérdésre.

I.

Első feleletem (tézisem) a kérdésre így hangzik: *A normál vasárnapi igehirdetésre való felkészülés alfája a gyülekezet egzegézise*. Talán felesleges is mondanom, hogy mint minden lelkes, hivatás és küldetéstudattól áthatott fiatal, kezdő igehirdető, sokáig én is természetesen a textusválasztást és a textus egzegézisét tartottam a készülés alfájának. Az igazi igehirdetőnek – gondoltam – mindig abból kell kiindulnia, mit akar mondani az Úr? A gyülekezet eszi vagy nem eszi, nem kap mást. És különben is, a Biblia az első. A gyülekezet van a Bibliáért és nem a Biblia a gyülekezetért. És különben is, a teológiai szempontokat nem szoríthatja háttérbe az antropológiai szempont.

Közben azonban Isten rendelése folytán gyülekezeti lelkipásztor lettem. Előbb öt évig a Kálvin téren, mint hetente többször (olykor vasárnap háromszor is) prédikálni kényszerült segédlelkész, majd pedig Törökőrön mint lelkipásztor kezdem felfedezni a gyülekezet csodáját, hogy ne mondjam, misztériumát. Kezdem ráébredni, hogyan fest a Krisztus teste a valóságban s hogy ez a valós gyülekezet a Krisztus teste. Egyre világosabb lett számomra, hogy az igehirdetésben a gyülekezetből kell kiindulni s hogy ez a kiindulás távolról sem valamiféle antropológiai-pszichológiai-szociológiai szempont kultiválását jelenti, hanem éppen hogy az igehirdetés teológiai szempontjainak legradikálisabb érvényesítését. Mivelhogy az igehirdetés feladata az Isten anyaszentegyházának legeltetése. Azé az egyházé, melyet tulajdon vérével szerzett (Apcsel 20,28). Ezzel a felfedezéssel együtt ismer-tem fel azonban a gyülekezet kísértéseit, minuszait is. Egyszerre szembe kellett néznem a különböző református tévhittekekkel. Az aszfaltdogmatika ilyen és hasonló axiomáival, hogy úgymond „úrvacsorára csak a halál közelében van szükség”, avagy „Csak a templomban vagyunk bűnösök”

avagy „Minek járjak templomba, a természet templomában is lehet imádkozni” és sok más hasonló zagyasággal. De ezen túl belecsöppentem a különböző kegyességi irányzatok (régí bethánia, karizmatikusok) konfliktusaiba. Akarva nem akarva meg kellett ismerkedjek vényes családi problémákkal. Egyik presbiterünk felesége pl. havonta hívogatott telefonon s számolt be férje hajmeresztő erkölcsi üzelmeiről, melyeknek, mint, kiderült, a fele sem volt igaz. És azután mázsás súllyal nehezedtek reám a különböző intellektuális elvárások: Ne beszélj mindig Krisztusról! Prédikálj az ŐSZ-ről is! Ne buzdíts mindig bűnbánatra, hitre megtérésre. Csinálj úgy inkább, mint a katolikus papok. Lehengerlő természetudományos érvekkel bizonyítsd be Isten létezését. Summa summárum, fel kellett fedeznem, hogy az Úr Jézus vére által szerzett református gyülekezet nem ismeri igazán sem a Bibliát, sem hitvallásainkat. Itt tehát nem is abból kell valóban kiindulni, mit vár a gyülekezet az igehirdetéstől, hanem belső lelkiképpen mire, milyen igehirdetésre van szüksége ténylegesen a gyülekezetnek ahhoz, hogy minden minusza ellenére is a szó bibliai értelmében gyülekezet lehessen?

S tulajdonképpen itt kezdett megoldódni a textustalálás, az invenció, a miről prédikáljak gyötrelmes kérdése. A Bibliához való nagyon erős kötődöttségem miatt az első időkben az ún. klasszikus megoldásokkal kísérleteztem. Vasárnap délelőttönként lectio continuában vettem a Filippi levelet, a Máté evangéliumát, a Római levelet, az Apostolok Cselekedeteit. Vasárnap délutánönként (éveken át akkor is én prédikáltam) a kalauz szerinti napi újszövetségi igét. Pénteken este a férfi-bibliórán egy-egy ŐSZ-i könyvet (prófétákat). Szerdán esténként tematikus sorozatokat tartottam. Ma is világosan emlékszem, hogy a legnagyobb vonzóereje a „szex-szerelem-család” c. sorozatnak volt. E sorozat idején szerda esténként csaknem annyian voltak a templomban, mint vasárnap délelőtt (60-70 ember).

Én azonban elégedetlen voltam. Egyre inkább gyötört, mire volna igazán szüksége a törökőri gyülekezetnek? Csaknem ötvenes vergődés, kínlódás után világosodott ki, hogy Törökőrön is, mint annyi más népegyházi gyülekezetünkben először hitébresztésre illetve hitmélyítésre, másodsor a hétköznapi élet problémáiba való útmutatásra, harmadsor legkigondozó szóra, és negyedsor tanításra, tanulásra, református hitünk alapigazságainak újrafelfedezésére van szükség. Ez a felfedezés segített hozzá igazán a textusválasztáshoz. Így jöttem rá, hogy minden évben tulajdonképpen egy textusra, pontosabban „vezérigére” van szükségünk, mely azután refrénszerűen tér vissza minden igehirdetésben. Példánk okáért az egyik évben ez volt a vezérigé: „Áldott az Isten aki újonnan szült minket élő reménységre” (1Pt 1,3). Ennek alapján hó első vasárnapján az élő reménység alapjairól, Isten ígéreteiről prédikáltam. Lehetőség úgy, hogy az alvóknak ébresztés, a hívóknak hitmélyítés legyen. Hó második vasárnapján arról, milyen magatartást vár tőlünk a hétköznapi élet kihívásai, kísértései, buktatói között az élő reménység? Harmadik vasárnap arról, milyen győzelmei lehetnek az élő reménységnek a különböző lelki próbákban? S végül a negyedik vagy tanuló vasárnapon kis eszkatológiát próbáltam adni „A reménység perspektívái” címmel. Ime így lett számomra a normál vasárnapi igehirdetésre készülésemben az alfa a gyülekezet lelki szükségleteinek felmérése. Így értettem meg Isten orságának sajátos logikáját, hogy nem a gyülekezet van a Bibliáért, hanem a Biblia a gyülekezetért (Nem az ember van a szombatért, hanem a szombat az emberért – mondotta Urunk). Így értettem meg, hogy a Biblia Ura gyülekezetben gondolkodik. Mivel a gyülekezet nem szociológiai képződmény, hanem valóba a Krisztus teste. Amit lehet, hogy mi nem értünk, Isten azonban annál jobban. Különbben a Biblia maga is ezt a szemléletet vallja, mondván: „Amik régen megírtattak a mi tanulságunkra íratlak meg, hogy az Írások vigasztalása által reménységünk legyen. (Róm 15,4).

II.

A következő feleletem a címben adott kérdésre így hangzik: a normál gyülekezeti igehirdetésről készülésem második lépése, a béta, a *gyülekezet kontextusában megtalált textus megértése (interpretálása)*. Ez a következő fázisokban történik:

1. A Szentlélekért mondott *imádság* (epiklézis). Ez a mozzanat akkor is megvolt készülésemben, amikor annak idején a gyülekezetben a jövő évi igehirdetési munkatervet készítettem. De akkor is (ma is), amikor a már előzőleg kiimádkozott textus konkrét magyarázatához akartam kezdeni. A Szentlélek jelenlétére azért volt (és van ma is) szükségem, mert tapasztalataim és mások (pl. Spurgeon) tapasztalatai szerint is: 1. A Szentlélek a bibliai Kijelentés igazi, hiteles magyarázója, mivelhogy egyedül Ő ismeri igazán „Isten mélységeit”, tehát csak Ő tudja megvilágítani azokat az összefüggéseket, melyeket szem nem látott, fül nem hallott és embernek szíve meg sem gondolt. 2. Egyedül Ő tud megvédeni a hamis tudománytól, az eisegézistől, saját gondolatainknak a textusba való beleolvasásától, mindenféle elő megértéstől. Ezért imádságom ma is minden készülésemben „A négy szelek felől jöjj elő Lélek.”

2. Az interpretáló munka következő lépése az *eredeti szöveg* helyes jelentésének tisztázása. Hiszen pl. a Gen 27,39-et a Régi Fordítás így hozza: „Imé kövér földön lesz lakásod és részed lesz az ég harmatjából”. Az UF azonban éppen ellenkezőleg, így: „Nem zsíros földön lesz a lakóhelyed, nem hull read égi harmat...”. Igen, mert a héber tudósok szerint a „min” szócska kétszer ismételve tagadást jelent. Azt tehát, hogy „nem”, „nem”, s nem azt, amit csak egyszer használva jelent, hogy ti. ből, ből. – Ugyanilyen apró grammatikai megfigyelés, pedig milyen fontos, hogy a Mt 6,12 nem azt mondja, hogy miképpen mi is „megbocsátunk”, hanem azt, hogy „megbocsátottunk.” – Ugyanígy a Mt 28,19 nem úgy fordítandó, ahogyan sokszor hallani „névben”, hanem úgy ahogyan Ravasz László figyelmeztet mondván „névébe”, bele, szövetségébe. Tapasztalataink szerint, bizonyára ti is megfigyeltétek, a konkrét textusnak nemegyszer van ilyen meglepő nüansza, amiről a gyülekezetnek sejtelve sincs. Az ilyen nüanszok meglökhetik könnyen és sokszor lehervadó gondolkodásunkat egyrészt, másrészt meglepetéssel szolgálhatnak a frázisaink ismerős tömegéhez hozzászokott bóbiskoló gyülekezetnek. E nüanszok megtalálásában segíthetnek a kommentárok, szótárak, grammatikák. Nem véletlenül hirdette Luther, hogy vera theologia est grammatica!

3. A textus értelmezésének harmadik lépése nálam (a béta három), ami olykor még a kommentároknál is többet segít, a *meditáció*. A meditáció az én definícióim szerint annyi mint imádkozó gondolkodás és gondolkodó imádkozás. Konkrétan az alábbi tízennégy kérdés megválaszolása: 1. Mi a textus specifikuma (A jézusi diakónia egy samaritánussal szemlélítve) 2. Mi a textus indicativus (Ime ilyen az igazi könyörület) 3. Mi a textus imperativusa? (Légy te is könyörületes) 4. Mi a textusom aktualitása (Milyen szükség van ma diakóniára minden szinten!) 5. Mik a textus kérdései (Van-e felebarátod? Mik az ürügeid?) 6. Mi a textus kritikája? (A szókereztyénség és a tettkeresztyénség konfrontálása.) 7. Mi a textus quietívuma? (Nemcsak brigantikból áll a világ.) 8. Mik a textus motívumai? (A diakónia szépsége, értéke, becse.) 9. Mi a személyes üzenete a számomra itt és most? 10. Mit mondanak a textusomról a régi nagy igehirdetők (Kálvin, Spurgeon). 11. Mit a kortársak? 12. Mivel tudok illusztrálni (Ablakot is csinálj!) 13. Hogyan mutat Jézus Krisztusra? 14. Mi hát a textus üzenete egyetlen mondatban? (Pl. az igazi keresztyénség leghitelesebb ismertetőjegye a könyörülő szeretet.)

4. A textus értelmezésének jelentős mozzanata az *applikáció*, az üzenet konkretizálása. Mi minden következik a textus evangéliumából? Kinek szól, mit mond? Mit üzen a betegnek, az egészségesnek, a gyászolóknak, a presbitereknek, az ifjúságnak, a keresőknek, a közömbösöknek, az okoskodóknak, a képmutatóknak? Tulajdon-

képpen ezen a ponton válik igehirdetésem igehirdetéssé. Ebből a szempontból nem lehet eléggé sokat tanulni a nagyhatású igehirdetőktől! Így is mondhatnók, a Szentlélektől fogant igehirdetés egyik fő ismertetőjele a találó applikáció!

III.

A normál vasárnapi igehirdetésre való felkészülés harmadik, avagy gamma-fázisa; a *prédikáció retorikai kidolgozása*. A nagyhatású igehirdetők mindig nagy gondot fordítottak erre a mozzanatra. A jelenlegi homiletikában a retorika egyfajta rehabilitálásának lehetünk tanúi. A témakörben újdonság Eberhard Wagner, *Rhetorik in der christlichen Gemeinde* c. a Christliches Verlagshaus kiadásában, Stuttgartban 1992-ben megjelent könyve (Recenzióját lásd a *Bibel und Gemeinde* 1993/1 számának 71 lapján Walter Fast tollából).

1. Számomra a retorikai kidolgozás elsőrenden annyit jelent, mint a mondanivaló *logikai elrendezése*. Azaz minden prédikációnak igyekszem szerkezetet (felépítést) adni. Általában kétféle szerkezettel dolgozom és dolgozom. Az egyiket „analitikusnak” nevezném. Ilyen például az a szerkezet, melyet a Jn 14,26-27 alapján mondott igehirdetésemben használtam. A kérésem ez volt: A Szentlélek úgy vigasztal, hogy tanít! Analitikus struktúra: I. Mire tanít? II. Milyen pedagógiával? III. Mi a tanítás célja? – A másik módszert, amit különösen nagy ünnepeken vagy az ún. absztrakt, rövid textusok esetében szeretek alkalmazni a „sintetikus” vagy „ötlépcsős” módszer. Első lépcső: rövid bevezetés, eljutás a textusig. Második lépcső, az explicatio (Mit értsünk azon hogy „lelki szegények”, vagy hogy az Ige testté lett). Harmadik lépcső az indukció, azaz illusztrációk segítségével megvilágítom a textus igazságát, evangéliumát. Negyedik lépcső, az applikatio. Milyen konzekvenciák erednek reánk nézve a elmondottakból? Itt igyekszem vigasztalni, tanácsolni. Itt szoktam szólni a szívhez, a lelkiismerethez, az akarathoz. Itt szoktam megmutatni nemcsak azt, hogy hitünk Tőle mit várhat, hanem azt, hogy Ő is mit vár a hívőktől és hívektől? Mit akar hogy cselekedjünk? Mi a konkrét teendő itt és most? És végül az ötödik lépcső, a befejezés. Vagy úgy mint Joó Sándor csinálta, egy-egy énekverssel. Vagy egy jó sztorival. Legjobb sztorijaimat ide szoktam tartogatni!

2. A prédikáció retorikai kidolgozásának szempontjából igen fontos mozzanat a *megfelelő stílus* megválasztása. Én az ún. pesti közép stílusban igyekeztem beszélni. Ha a Biblia

szép zamatot nyelvével azt mondtam pl. hogy „felhozza a te igazságodat, miként a delet” kedvesen de egykedvűen néztek rám a hívek, mint akik tudják, hogy biztosan valami szépet mondott a tiszteletes úr. De ha azt mondtam: „Nyugalom testvérek! Csak semmi pánik! Isten rehabilitálni is tudja az övéit, ha akarja” – felcsillantak a szemek, hallgatóim átérték az un. aha-élményt. Azonnal értették, miről van szó. Akkor Budapesten ott a Keleti pályaudvar hátamögött, a Hungária és Kerepesi út táján ez volt a koiné, a pesti közép, amit minden rádióhallgató, tévénéző, újságolvasó pesti polgár értett.

3. S ezzel még nincs vége a retorikai előkészületnek. Hátra van még az utolsó előtti mozzanat, a *liturgiai tükör* elkészítése. Ez egy vízszintesen fektetett negyedívnyi papírlap. Ezt két részre osztottam. Keskenyebb és szélesebb részre. A keskeny részére felírtam a prédikáció vázlatát, az első és utolsó mondatot, közte a főbb elágazási pontokat, belül az alpontokkal. A szélesebb részre került az istentiszteleti rend. Előbb a liturgia menete. A papír jobb sarkában a lectio és a textus megjelölése. A liturgia alá háromszor ötsoros prózai szöveg. Első ötsor: a prédikáció előtti imádság főgondolatai. Második ötsor: a prédikáció utáni (közbenjáró) imádság tárgyai, jól átgondolva, senki, semmi ki ne maradjon! És a harmadik ötsor: egy esetleges kereszteselési igehirdetés ötlete és rövid vázlata (Szép örökség, Isten pólyája, baptisatus sum...).

4. És végül az *Omega*. Az elsajátítás. Mivel rendszerint a hét közepére elkészültem a legépelt szöveggel, volt időm a hét többi napján többször is átolvasni a szöveget. Igen sokat segített a rögzítésben (fényképezésben) a liturgiás papírra felvett vázlat. Különösen sokat jelentett a szombat esti átgondolás. Mivel a család szombaton este volt igazán együtt, ekkor közösen vacsoráztunk, tévét néztünk, beszélgettünk, énekelgettünk. Én közben a prédikációm menetén gondolkodtam. Így átvettem ötször, hatszor. Ha valami kiesett, odaléptem az íróasztalhoz, belenéztem. Reggel még egyszer végig gondoltam. Aztán bementem az üres templomba. A szószék legalsó lépcsőjén térdelve, könyörögtem Isten Lelkéért. És 10 órakor félelemmel, remegéssel egyrészt, másrészt azonban örömmel, a Lélek kényszerítő erejének engedve megkezdtem a liturgiát: „Kegyelem néktek és békesség Istentől a mi Atyánktól...”

Dr. Boross Géza
ref.teol.professzor

VOITTO HUOTARI püspök, Nikkeli Finnország

Isten igéjének hirdetése a jelenben

Az igehirdetés helye és feladata

Az igehirdetés az egyház bizonyágtételének legfontosabb módja. Az apostoloknak adott megbízás folytatása a jelenkorban. Feltámadása után Jézus ezt a parancsot adta a tanítványoknak: „Menjetek el szerte az egész világba, hirdesétek az evangéliumot minden teremtménynek.” (Mk 16,15) Az apostoli igehirdetés a feltámadásról szóló bizonyágtétel volt, amelyben elbeszélték azt, amit láttak és tapasztaltak. Ez a bizonyágtétel több módon történhetett. Ez már azokból a szavakból is kitűnik, amikkel az Újtestamentum az apostoli bizonyágtételt leírja. A következő öt kifejezés a leggyakoribb: beszéd, beszélgetés (homileo), tanítás (didasko és katekheo), bizonyágtétel (martyreo), hirdetés (kerysso) és evangélizáció (euangelidzo).

A prédikáció az istentisztelet része. A katolikus felfogás szerint Krisztus jelenléte különlegesen az oltári szentséghez kapcsolódik. Luther szerint Krisztus maga van jelen a hirdetett igében is. Luther a prédikációt az úrvacsora mellett az

istentisztelet másik csúcspontjává emelte. Isten ígéje Isten kegyelmének eszköze a sacramentumhoz hasonlóan. Amikor az ígét hirdetik, maga Jézus van jelen, ő osztogatja kegyelmét, szabadítja meg a bűnőktől megkötözött lelkiismeretet, ébreszt hitet, szeretetet és reményt. A fejlődés oda vezetett, hogy több lutheránus egyházban elkezdtek igestistentiszteleteket tartani, úrvacsora nélkül.

A finn evangélikus egyházban folyamatban van az istentisztelet megújítása. A cél különösen a liturgia megreformálása mind a felépítése, mind pedig az imádságok és a zene tekintetében. A megújítás kapcsán hangsúlyt kap az az elv, hogy az úrvacsora általában minden istentisztelethez hozzátartozik. A istentisztelet másik csúcspontja a prédikáció. Ennek a megújításáról nem sokat beszélünk, pedig nézetem szerint erre is szükség lenne.

Ezirányú kutatásaim azt mutatják, hogy a finn lutheránus prédikációk tartalma bizonyos mértékben változott az elmúlt évtizedekben. A korábbiakhoz képest nagyobb teret kapnak benne a mindennapi élet dolgai és az emberek létkérdései.

Ugyanakkor kevesebbet foglalkoznak a hitélet kérdéseivel, mint régebben. Korábban a prédikációk az egyéni kegyességre reflektáltak, most inkább a gyülekezet és az egyház jelentősége kap hangsúlyt. A mondanivalót kevésbé alapozzák bibliai utalásokra, mint régen. A prédikátor a korábbiakhoz képest inkább igyekszik alkalmazni a Biblia üzenetét a mindennapi életre.

A prédikáció a társadalomban történő információáramlás része. A mai gyülekezeti tagok állandóan több információ együttes hatása alatt állnak, és a prédikációnak meg kell találnia a maga helyét az információk terepén. Ezért az igehirdetők közül sokan megkísérlik időszerűvé és az embereket megérintővé formálni prédikációjukat. Ez esetben fennáll annak a veszélye, hogy a prédikáció túlságosan eltávolodik eredeti kiindulásától, Isten igéjétől.

A prédikáció feladata az, hogy a Biblia igéjét és a rajta keresztül munkálkodó Krisztust, valamint a hallgatót kapcsolatba hozza egymással. Ennek a kiindulópontja a bibliai textus. A prédikátor feladata, hogy ezt aktualizálja, időszerűvé tegye a hallgató számára itt és most. Ezért a textus mellett tekintettel kell lennie a hallgatóságra, a gyülekezetre is. A cél találkozás és párbeszéd létrehozása Isten és az ember között. Noha a prédikáció külső formájában monológ, belső értelme az Isten és ember közötti párbeszéd. A prédikáció dialógusként való értelmezésének bibliai háttere van. A Biblia interpretációjának egyik lehetséges módja az Isten és az ember közötti dialógus. A dialógus már a Paradicsomban elkezdődött, amikor a bűneset után Isten megkérdezte az embertől: „Hol vagy?” A dialógus az ember Istenhez való viszonyára vonatkozik. A Biblia első lapjain olvasható Istennek egy másik kérdése: „Hol van Ábel, a te testvéred?” A felebaráttal való kapcsolat tehát az Isten és az ember közötti párbeszéd másik főkérdése. A Biblia arról szól, hogyan folyt ez a dialógus a különböző korokban és történelmi helyzetekben. Az Újtestamentum azt tárja elénk, hogy hogyan kapott Krisztusért ez a dialógus új alapokat. Az egyháztörténet is a maga módján Isten és az ember közötti párbeszéd. Az istentisztelet az a hely, ahol a párbeszéd Isten és az ember között ma folytatódik. A prédikáció feladata ennek a létrehozása.

Isten igéjének interpretálása

Az igehirdetés a Biblián alapuló hitvallás. Amennyiben a prédikáció elveszíti a kapcsolatát a Biblia igéjével, elveszíti a tartalmát és ezzel a létjogosultságát is.

Isten igéjét három módon érthetjük: az ige maga Jézus Krisztus (*az ige, mint esemény*). Ez a bizonyágtétel igéjévé változott, amikor az apostolok elkezdtek hirdetni, hogy Jézus Krisztus Úr és Megváltó. Az Újtestamentum a *bizonyágtétel igéje*. A cél az, hogy ezt meghallják és az új bizonyágtevők által elfogadják. A bizonyágtétel igéje elvezet a *hirdetett igéhez*.

Luther számára Isten igéje nem csupán könyv volt, hanem hozzá kapcsolódott az igehirdetés. A Biblia igéje akkor lesz Isten igéjévé, amikor hirdetik. Ez az élő Isten megszólítása, aki arra hívja a hallgatót, hogy hittel és bizonyágtétellel válaszoljon rá. A hirdetett igében Jézus jön hozzánk. Ő az evangélium élő hangja (*viv vox evangelii*). A Biblia a Szentlélek hatására született és az ezen alapuló igehirdetésben is a Szentlélek működik, hogy a neki tetsző módon hitet és szeretetet ébresszen.

A finn evangélikus egyházban eszmecsere folyik a Biblia tudományos kutatásáról. A Biblia kiállja a szabad tudományos kutatást. De emlékezni kell egyúttal arra, hogy a Biblia az egyház könyve. Az egyházban született és az egyház kutatja és használja. Igaz, hogy Luther kiállt minden ember személyes jogáért, hogy ki-ki maga tisztázza a Biblia központi

üzenetét, azért mindenkinek szüksége van az egyház tradíciójára, hogy helyesen értse azt. Luther szerint a megigazítás az a hermeneutikai kulcs, melynek segítségével helyesen érthetjük a Bibliát.

Luther prédikációi általában versről versre haladnak a textus felépítése szerint és azt mutatta ki, hogy melyik részlet hogyan világít rá Krisztusra. A megigazítás tanításának központi jelentőségét a Biblia interpretálásában más felekezetek is elismerik. Az ökumenikus kapcsolatok viszont arra is megtanítottak minket evangélikusokat, hogy a Bibliát más szempontok szerint is lehet vizsgálni és más hermeneutikai módszert is lehet követni.

A Biblia szövegei meghatározott helyzetekben, meghatározott emberekhez szóltak. Az igehirdető feladata, hogy újra címezze a textusban foglalt üzenetet. Az új irányultság megkeresése már a korai időben is kérdés volt, amikor az adott gyülekezethez írt leveleket más gyülekezetekben is olvasták. Természetes, hogy a textusok alkalmazása változó és különféle módon élnek más-más korokban.

Az új irányultság keresésének három fázisa van: Az igehirdető először tisztázza, mi volt a textusok eredeti üzenete az első hallgatók számára. Másodszor tisztázza, mik az azoknak megfelelő helyzetek ma. Harmadszor pedig alkalmazza az eredeti üzenetet a mai hallgatók helyzetére. Egyes részletek magyarázatánál segítségül veheti a bennük megjelenő bibliai elveket, mint például Isten kegyelme az ember iránt, a felebaráti szeretet, vagy a megigazulás igénye. Segítségére van az interpretációban az egyház tanítása is. A gyakorlatban segíti az interpretációt a hallgató helyzetével való azonosulás. Az igehirdető törekedhet arra, hogy beleélje magát az eredeti hallgatók tapasztalataiba és érzéseikbe az Istennel való találkozás során. Éppen a tapasztalatok és az érzések építenek hatalmas hidat az akkor és ma között.

A finn evangélikus egyházban általában *evangéliumi textusokról* prédikálnak, három évfjárt szerint. Az epistola textusokból is három évfjárt van és a prédikátor ezekből is választhat alapigét. Ezen kívül minden vasárnapra van öszövetési ige is, amiről szintén lehet prédikálni. A textusok nagyon különbözőek az igehirdetés szempontjából. A textustól függően az igehirdetés hol ébresztő, hol pasztorális, hol társadalmi hangsúlyt kap, hol pedig a hit harcát ábrázolja. Az egyházi év nagy ünnepein a prédikáció különleges feladata az emlékezés és emlékeztetés. Az igehirdetőnek el kell vezetnie hallgatóit az események színhelyére.

Az igehirdetés fogadtatása

Mint korábban megállapítottam, az igehirdetőnek figyelemmel kell lennie a hallgatókra és a gyülekezetre is, hogy mondanivalója időszerű legyen. A homiletikatörténet tanúsága szerint egyes korokban a Biblia textusához kötöttség dominált, máskor a textus alkalmazása, a hallgatók igénye szerint.

Luther nem tanúsított érdeklődést aziránt, hogyan fogadják az igét az egyes hallgatók. Tulajdonképpen csak a pietizmus tette a prédikátor feladatává az igehallgató belső helyzetének a vizsgálatát. A hallgatóságot megtértenekre, felébredtekre és megtértekre osztották. Ennek megfelelően a prédikáció külön szólította meg ezeket a csoportokat. A felépítés szerint a bűnbánatról, hitről és az új életéről szólt.

Friedrich Schleiermacher, aki az 1800-as években működött, másképpen reflektált a hallgatókra, mint a pietisták. Szerinte a prédikáció azt fejezi ki, ami a gyülekezetben mozgásban van. Ez a jelenlévő gyülekezet hitének a kifejezése. Ez vonzó a hallgatóság számára.

A hallgatóság vizsgálatának igénye csak a mostani évszázad elején merült fel erőteljesen a homiletika körében a modern igehirdetés kapcsán. Valóságos kép kialakítása volt

a cél a hallgatókról a maguk helyzetében és kapcsolópontok keresése az életükhöz. Karl Barth dialektikus teológiája állította ismét az igehirdetés középpontjába Isten ígétét a hallgatóság helyett.

Az utóbbi évtizedekben ismét erősödött homiletikai körökben az *érdeklődés a hallgatóság* iránt. Az igehallgató élet-helyzetétől függ az üzenet befogadásának a módja. Minden hallgatónak sajátos egyéni feltételrendszere van az ige megértésére és befogadására. Az igehirdető törekvése egyrészt úgy beszélni, hogy mindenki megérthesse, másrészt az egyes hallgatói csoportokra alkalmazni a mondanivalóját. A prédikáció gyakran azt erősíti meg, amit a hallgató már egyébként is tudott és tapasztalt. Másrészt viszont a hallgató új interpretációt szeretne kapni a prédikációtól megváltozott élet-helyzetére.

Manapság a témapredikáció a nyugati evangélikus egyházak uralkodó igehirdetési formája. A prédikátor megke-re-si a textus legfontosabb üzenetét és erre építi az igehirdetést. Az eredeti lutheránus versről-versre haladó analitikus prédikációs módszer kisebbségben maradt. Gyakran az a probléma a témapredikációval, hogy túlságosan eltávolodik a textustól és túlságosan elméletivé válik.

Az utóbbi évek homiletikai áramlata az *elbeszélő igehirdetés*. Az elbeszélés az igehirdetés legeredetibb módja, amikor az apostolok visszaemlékeztek az általuk hallottakra és tapasztaltakra. Az emlékező elbeszélés ma is alkalmazható igehirdetési forma. A Biblia eseményein kívül szólni lehet a hit példáiról is. Az elbeszélést könnyű hallgatni és a történetekben drámaiság és érzékletesség van. A modern ember képek világában él, ezért fekszik neki az elbeszélés. A elbe-

szélésen túl az érzéletes szóképek és hasonlatok is nagyobb teret kapnak a prédikációban.

Egyes hallgatók a prédikációtól életközelséget és az emberi problémákkal való foglalkozást várnak. Más hallgatók viszont azt kívánják, hogy a prédikáció biblikusabb legyen. Véleményem szerint jogos mind a két elvárás. A jó prédikáció egyszerre sugároz bibliai mélységet és friss életközelséget. Ebben az esetben valószínűleg meg legjobban az Isten és az ember közötti párbeszéd. Így gondoljuk mi. De végső soron a Szentlélek hozza ezt létre, ahogyan Ő jönnek látja.

IRODALOM

- Bohren, Rudolf (1971) Predigtlehre, München
Frör, Kurt: (1967) Biblische Hermeneutik. Zur Schriftauslegung in Predigt und Unterricht. 3. Aufl. München
Handbuch der Verkündigung I-II. 1970 Hrg. Dreier, Bruno & Greimacher, Norbert & Klostermann, Ferdinand. Freiburg (Basel) Wien.
Hirschler, Horst: (1988) Biblisch Predigen. Hannover
Huotari, Voitto (1985) Sana kohtaa kuulijan. Saarijärvi
Huotari, Voitto: (1987) Kertova julistus. Teologian Aikakauskirja n:o 2 s. 89-93
Huotari, Voitto: (1987) Muuttuva julistus. – Kirkon tutkimuskeskuksen sarja B n:o 53
Predigen & Hören: 1980. I. Predigten. Analysen und Grundausswertung. München 1983. II. Kommunikation zwischen Predigen und Hören. München
Stulmacher, Peter: (1979) Vom Verstehen des Neuen Testaments. Eine Hermeneutik. Göttingen.

Fordította: Baranyai Tamás

DR. ANDORKA RUDOLF

Mit vár egy evangélikus értelmiségi a prédikációtól?

A „Lelkipásztorban” megjelent írásaim témáját részben én magam, részben a szerkesztő javasolta. A jelen írás ötlete a Szerkesztő úrtól származik. Mielőtt az általa feltett kérdésre válaszolok, két gondolatot szeretnék előrebocsátani:

*

1. Az istentisztelet és minden más egyházi összejövetel nem csak igehirdetésből áll, nem csupán a prédikáció nyújt vallásos élményt a résztvevők számára, hanem a liturgia, az imádság, az ének és mindenféle más zene, a hívek közössége, együttléte is. Mégis, a Magyarországi Evangélikus Egyházban egészen központi helyet foglal el az igehirdetés. Elsősorban annak mondanivalójától, minőségétől függ az, hogy a gyülekezet tagjai úgy értékelik-e az istentiszteletet, bibliórát, hogy az számukra lelki épülést, hitük megszilárdulását jelentette-e vagy sem.

2. Nem csak értelmiségiek vesznek részt az istentiszteleten és más alkalmakon, hanem a legkülönbözőbb társadalmi helyzetű és iskolai végzettségű hívek. Semmiképpen sem lenne helyes az utóbbiak elvárásait, lelki igényeit elhanyagolni az értelmiségiek kedvéért. Ugyanakkor tudjuk, hogy az evangélikusnak keresztelt – másképpen „evangélikus háttérű” – népesség még ma is (nem csak az elmúlt évszázadok folyamán) az átlagnál magasabb iskolai végzettségű, értelmiségi jellegűbb. Továbbá gyakran elhangzik (bár alig bizo-

nyítható), hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház nagyobb mértékben veszítette el az értelmiséget, mint a többi történelmi egyház, ezért érdemes úgy hirdetni az ígét, hogy ez az értelmiség minél nagyobb számban visszatérjen egyházunkhoz. Ennek a visszatérésnek szerintem jó esélyei, de nagyon egyértelmű feltételei is vannak (Andorka, 1993).

Előre kell azt is bocsátani, hogy az alábbiakban saját elvárásaimat mondom el, amelyeket nagy mértékben alakítottak a Deák-téri gyülekezetben, templomban immár több mint öt évtizeden keresztül hallott prédikációk. Mivel azonban sok evangélikus értelmiségit ismerek és erről a kérdéskörrel velük gyakran beszélgetek, azt merném állítani, hogy az alábbi gondolatok sokunknak a véleményét fejezik ki.

Azzal a triviálisnak tűnő ténnyel kezdem, hogy a prédikátornak *fel kell készülnie az igehirdetésre*, nem szabad rutinból prédikálnia, nem szabad már sokszor elmondott vagy máshol olvasott prédikációt újrmondania. A gyülekezet, különösen az értelmiségi igehallgató azonnal észreveszi, ha prédikátor nem készült. Példaképpen említhetném azt a pünkösdi igehirdetést, amikor a lelkész hatszor-hétszer használta – különben nagy szóközi pátozással – a „piros pünkösdi napján” fordulatot. Már a harmadik ilyen fordulatnál világos volt, hogy a nagytiszteletű úr most a szószéken próbálja kitalálni, hogyan tölti ki a 25-30 percnyi igehirdetési időt.

Én különösképpen szeretem, ha az igehirdető új és súlyos gondolatokat fogalmaz meg, ha azt látom, hogy mélyen elgondolkodott az igéhez kapcsolódó mondanivalóján, ha azt érzem, hogy szinte birkózik a problémákkal. Még akkor is örülök ennek, ha nem értek egyet azzal a megoldással, amelyhez a prédikáció az adott kérdésben eljut. Az ilyen prédikáció is alkalmas arra, hogy felismerjem a problémákat és az istentisztelet utáni napokban, hetekben én magam is elgondolkozzam rajtuk.

Végül egy apró idekapcsolódó megjegyzés: jó, ha a prédikációnak világos szerkezete van, így könnyebb nem csak helyben megérteni, hanem utána újra átgondolni is.

Ezután rátérnék a *tartalmi* kérdésekre. Nagyon szeretem azokat a prédikációkat, amelyek megmagyarázzák azt a kortörténeti és eszmétörténeti háttérrel, amelyben a felolvasott textus született, amelyről az szól. Elősegíti az ige megértését az is, ha tudom, hogy a felolvasott rész hogyan függ össze az adott evangélium, levél, írás más részeivel. Tipikus példák erre a páli levelek. Például a korinthusi levelekből felolvasott textust sokkal jobban megérthetjük, ha tudunk valamit a korinthusi gyülekezetéről, az abban fellepett problémákról, Pál helyzetéről és a gyülekezethez való viszonyáról. Elmondhatjuk ezt az evangéliumi textusokról is. Például a szombatnap kalásztépetést akkor értjük meg igazán, ha egyrészt ismerjük a szombati munka szigorú és ésszerűtlen, az élő hitet valójában akadályozó tilalmát és másrészt tudjuk, hogy e történet idején az akkori zsidóság vezetőrétegének egy része már kereste az ürügyet Jézus elítélésére. Különösképpen fontos az ilyen történeti magyarázat, ha a prédikáció ótestamentumi textuson alapul, a zsidóság történetéről ugyanis sajnos nagyon keveset tudunk, nélkülük pedig az Ótestamentum nagyrésze egyáltalán nem érthető.

Az igehirdetés azonban természetesen nem maradhat meg a történeti magyarázatnál, a mához, a mai emberek kérdéseivel kell szólnia. Az igehallgató gyülekezet és ezen belül az értelmiségiek elsősorban azért hallgatják a prédikációt, hogy életük égető problémáira választ, nehéz dilemmáikban útmutatást kapjanak.

Ezeknek a kérdéseknek egy része örök. Azt hiszem, minden embert minden korban foglalkoztatják: Honnan jöttünk és hova megyünk? Miért vagyunk, mi az életünk célja, értelme? Hogyan éljünk? Miért van szenvedés, halál, bűn? Ezeket a kérdéseket az egyes ember ideig-óráig elaltathatja, elhanyagolhatja, de azt hiszem, hogy az ősemlékben és a modern emberben egyformán fel kell hogy merüljenek, különösképpen a gondolkodó értelmiségben, és a választ rájuk a vallásokban és valláspótlékokban keresi. Úgy gondoljuk, hogy a keresztyénség tudja rájuk a legigazibb válaszokat megadni.

Vannak ugyanakkor egészen konkrét kérdések, amelyek mindennapi egyéni és társadalmi életünkben ma felmerülnek. Csak néhány példát említek: a család, a házastársak, a szülők és gyermekek kapcsolatának kérdései; a munka és hivatás, a munkaerőpiac és üzleti erkölcs ma különösen aktuális problémái; a szegénység és a súlyos lelki problémák, mint a lelki betegségek közvetlen környezetünkben és a mai magyar társadalomban; a mai magyar társadalomban (de talán minden európai kultúrájú társadalomban) tapasztalható

értékválság stb. Ezekre a kérdésekre az evangélikus hívők és közöttük értelmiségiek nyilván a Bibliában és a teológiai irodalomban, de talán elsősorban az igehirdetésben próbálnak válaszokat, a mai helyzetben alkalmazható megoldásokat találni. Nagy segítséget jelent számukra, ha az igehirdető utal ezekre a konkrét problémákra és keresi rájuk a választ a textus alapján. Természetesen korántsem könnyű a mai konkrét helyzetekben legmegfelelőbb megoldásokat megtalálni (utalnék itt a családtervezés és születésszabályozás nagyon konkrét és mindenki foglalkoztató kérdéseire). A prédikátornak egyrészt őrizkednie kell a merev szabályok hirdetésétől (gondoljon arra, hogy Jézus is mennyire rugalmas volt, például a házasságtörő asszony megítélésében), ugyanakkor nagy erővel kell képviselnie az alapvető jézusi tanításokat, igazságokat. Azt hiszem, nem is az a lényeg, hogy egy adott helyzetben pontos viselkedési szabályt fogalmazzon meg, hanem az, hogy az ígét hallgatókat rádöbbsen: egyéni életükben és a társadalmi életben minden konkrét probléma felmerülésekor, dilemma megoldásánál Jézus alapvető erkölcsi tanítását kell szem előtt tartaniuk.

Ha azt várjuk a prédikációtól, hogy a mai magyar társadalom égető kérdéseiről is szóljon, akkor nem kerülhetők el a politikai életben felmerült kérdések sem. Itt nagyon nehéz helyzetben van a prédikátor: egyrészt feltétlenül el kell kerülnie azt, hogy az igehirdetés keretében politikai pártok mellett vagy ellen foglaljon állást, másrészt nem térhet ki az elől, hogy olyan vitakérdésekben is hirdesse a jézusi tanításokból következő álláspontot, amelyekben az egyes politikai pártok nézetei eltérnek egymástól. Azt gondolom, hogy ezt a tanítást egyértelműen meg kell hogy fogalmazza, anélkül, hogy konkrétan megnevezze, hogy ki vagy melyik párt hogyan viszonyul ehhez (ezt különben sokszor nem egyszerű megállapítani), és az igehirdetés hallgatóira kell bízni, hogy konkrét politikai következtetéseiket levonják. Azt azonban már e problémák tárgyalásával is kefejezésre kell juttatnia, hogy a keresztyén ember nem lehet közömbös azzal szemben, ami a körülötte lévő társadalomban történik, tehát igenis kell hogy legyen politikai álláspontja, és adott esetben ezt aktívan képviselnie kell, munkálkodnia kell annak megvalósítása érdekében.

Jó, ha a prédikáció ki tér mindarra, ami a magyar, sőt külföldi szépirodalomban és tudományos irodalomban történik, ha az közvetlenül vagy közvetve valószínűleg erkölcsi kérdéseket érint. Mindig emlékeztet maradt számomra Keken András prédikációja, amelyben Sántha Ferenc „Ötödik pecsét” című regényének problematikáját, a kompromisszumot járta körül. Örültem volna egy olyan prédikációnak, amely Leszek Kolakowski lengyel származású (hajdanában marxista) Angliában élő filozófus „Ha nincs Isten” című könyvének mondanivalóját vitatja. (Kolakowski, 1992). Ez a külföldön nagy feltűntést keltett munka azokkal a súlyos filozófiai következményekkel foglalkozik, amelyek Isten létének tagadásából folynak. Jó lenne, ha a következő hónapokban elhangzó prédikációk tárgyalnák Rudolf Bultmannnak, a 20. század egyik legjelentősebb, de egyben sokat vitatott protestáns teológusának

most megjelent „Történelem és eszkatológia” című könyvét és ezzel összefüggésben a bultmanni teológia egészét. Talán nem túlzott igény azt is kérni, hogy a prédikációk néha térjenek ki a magyar nyelven hozzá nem férhető legújabb külföldi művekre, például Hans Küng (1991) egyik legújabb könyvére a világvallások közötti párbeszédéről és egyetértés útjainak kereséséről.

Befejezésül azt a kívánságomat szeretném említeni, hogy a mai prédikációk folytassák a Magyarországi Evangélikus Egyháznak azt a több évszázados hagyományát, hogy legyenek nyitottak a műveltség és tudomány értékei, a társadalmi haladás és általában a modernség irányában, ne a gettóbezárkózást segítsék elő, hanem a magyar társadalom javításában való aktív közreműködést, az ökumenikus párbeszédet és együttműködést a többi vallásokkal és egyházakkal, általában a mienktől eltérő nézetekkel szembeni toleranciát.

Tisztában vagyok vele, hogy a fenti „kívánságlista” igen nagy igényeket támaszt a prédikátorokkal szemben. Tudom, hogy a lelkésznek ma egyszerre kell gazdasági menedzsernek, némelykor építési vállalkozónak, pszichológiai tanácsadónak, némelykor egyenesen pszichiáternek, és személyzeti vezetőnek lennie, amellettsé hogy az Igét hirdeti. Mégis azt hiszem, hogy a lelkészek nem volna szabad hogy lemondjanak az értelmiségi létről és gondolkodásról, az ezzel járó széleskörű tájékozottságról, megalapozott véleményalkotásról az őket körülvevő társadalom kérdéseiben. Csak így tudják Jézus tanítását a nem-lelkész értelmiségiek felé meggyőzően közvetíteni.

IDÉZETT SZAKIRODALOM

Andorka, Rudolf, 1993, Értelmiség és vallás. Lelkipásztor. 1993. no. 6. 227-229. p.
Bultmann, Rudolf, 1994, Történelem és eszkatológia. Budapest. Atlantisz.
Kolakowski, Leszek, 1992, Ha nincs Isten. Budapest. Európa.
Küng, Hans, 1991, Global Responsibility. In Search of a New World Ethic. London. SCM Press.

Igehallgató gyülekezet a szószék alatt

– Egy falusi lelkész az igehirdetésről –

Becsés „társaságom” most sem hagy magamra, amikor e sorokat írom. Jó ismerőseim ők, hétről hétre, alkalomról alkalomra találkozunk, amikor igehirdetésre készülök. – „*Szolgát tartok, hat jó legényt. (Nekem mely iskola!) A nevük: Mit, Mikor, Miért, Hogyan, Hol, Kicsoda.*” (Kipling) Így válhatok falusi lelkész létemre gazdag emberré szellemekben, lelkiekben. Egyenként nevükön szólítom őket:

1. MIT?

Ez egy olyan alapvető kérdés, amit bárhol szolgáljak is, magammal kell vinnem a szószékre. Akár világvárosban sok száz ember elé állok ki, akár ott, ahol ketten-hárman gyűlnek össze Jézus nevében. Vagy büszke vagyok és bízom a magam rátermettségében, mondva: erről a textusról tudok mit beszélni, vagy önkritikusan és alázatosan végig gondolt, végig szenvedett vázlatot, esetleg leírt prédikációt viszek magammal. Van kíváló szakácskönyvem Pele Józsefnétől, Horváth Ilonától, de nem tudnék belőlük Csokonai módjára Igét hirdetni. A szent üzenettel nem szonglörködhetek és nem fújhatom be saját gondolataimat aranyporral. A perikóparend nagy ajándék. Hallatlan erőt ad a tudat, hogy a legfényesebb szószéken is az az Ige hangzik fel, amit én olvasok Csengődön, vagy a többi gyülekezetben. Ez is azt bizonyítja, hogy Isten előtt nincs rangbeli különbség igehirdetők között. Emberi vélemények osztályoznak minket, mint a szállodákat. (ötcsillagos, harmad osztályú) Isten szemében viszont mind fontosak vagyunk. Ugyanarról a textusról a hímes rét tarkaságával hirdetjük Jézus Krisztust. Az, akit hirdetek ígérete szerint jelen van. Az ősi latin megfogalmazás értelmében Krisztus a Szentírás Ura. Ott bujkál a kérdés: nem túl régi, amit prédikálok? Ahogy idősödök, egyre többször kell ugyanarról a textusról prédikálnom. Falun is megvan annak az áldott veszélye, hogy némelyek figyelnek minden szavunkra. A szőlőben és a mezőn végzett nehéz munka után vasárnap megpihennek a templomban, testi-lelki felüdülést várnak. Ha csak saját erőmre, képességemre, olvasottságomra támaszkodok, egy idő után csupán önmagamot ismétlem. Hogyan tudok hát mindig újat prédikálni? Jézus az, aki által megújulok. Mind én, mind a mondanivalóm. Az egyházban sem az az érvényes amit én mondok, amit te mondasz, amit ő mond, csak az érvényes, amit az Úr mond.

2. MIKOR?

Mindig. Ez az, ami megnehezíti az igehirdető lelkész feladatát. Mennyivel könnyebb lenne, ha szolgálatom a szószéken kezdődne és az ámennel végződne! De nincs így. Egész életünkkel prédikálunk... szavak nélkül is. Az ősi elv szerint a pap élete evangélium a nép számára. Az a nehéz. Életemet evangéliummá szentelni a nép számára. Legalább annyira, mint a templomban, ha nem inkább figyelnek emberek erre a különös igehirdetésre. Nyitott könyv a lelkész élete. Sokszor még azt is kiolvassák belőle, ami nincs odaírva. Érdekes kihívás megfelelni az elvárásoknak és kiállni az összehasonlítást katolikus és református szolgatársaimmal. Minthogy széles körben ismert az ökumenikus nyitottság kis falumban, tág tere nyílik mindennek. Úgy tudom ezt megélni, ha ajándékot látok benne. Isten a feladatot ajándékként és az ajándékot feladatként adja az életben. (Gabe-Aufgabe) Ilyen a gyermek míg növekszik, a szülő ha megöregszik, a lelkési szolgálat. „*Ajándék az egész életem...*” (sanzon)

3. MIÉRT?

Sovány szolga válaszával, de fontos. Miért hirdetem az Igét szóval és léttel? Miért vagyok lelkész? – Mert életre szóló megbízatást kaptam. Jézus hitre hívott engem is és ez a hit életem alapja. Ő azonban nemcsak hív, hanem küld is. Olyan ez a kettősség, mint a szívverés. Ez éltet. Ha hozzám nem jönnek, nekem kell mennem és hirdetni az Igét. Miért? – Mert Uram megbízhatónak talált, amikor szolgálatra rendelt. Erre nincs más, bőlebb magyarázat. Egy biztos: szolgálója vagyok és ez a legnagyobb kitüntetés és jutalom, ami embert érhet. „*Jutalmam az, hogy szabad szolgálnom az Úrnak*” (Lóhe V.)

4. HOGYAN?

Ez egy kövér szolga, bővebb feleletet nyújt. – *Tanulva másoktól.* Nem nálam kezdődik az igehirdetés tudománya, ezért életem végéig tanulhatom, sőt kell tanulnom azt. Mindig és mindig növekednem kell a hitben és az ismeretben. Nem szeretnék ama pap lenni, aki holtig tanul és mégis buta marad. Aki nem növekedik ily módon, az zsugorodik. Beteljesedik rajta a bibliai mondat: attól az is elvétezik, amilye van. Legfőbb tanítónk Jézus és rajta kívül az egyháztörténet nagy igehirdetői, evangélikusok és más vallásúak. De van a jelenben is nem egy

olyan ígéhirdető, akitől sokat tanulhatok. – *Tervezve, célkitűzve.* Készülnöm kell minden alkalomra. A rend és összeszedettség fontos az agyban és a szívben is. Ígéhirdetésem akkor érte el célját, ha eljutottam és eljuttattam a hallgatókat is valahonnan valahová. – *Egyszerűen.* Sokan értik félre ezt az általam annyira dédelgetett szempontot, mert azt vélik, hogy ez primitívitást jelent, pedig ez a legnehezebb feladatok egyike. Nem hiszek abban, hogy nagyvárosi, úgymond elit gyülekezetben magasabb rendű, ezért értékesebb feladat ígét hirdetni, mint egy „kendőcsizmás” hallgatóságnak. Akikről melleleg időközben lekerültek a rusztikus darabok és székér helyett nyugati autókön jönnek templomba. Leértékelve szellemi képességeiket, nem egyszer megszegyenültem. Pl. egy okos idős asszony e szavakat mondta egy bibliórán, amikor a baptistákról beszéltünk: „Úgy tanultuk annak idején a konfirmációi órán, hogy a baptidzein görög szó nemcsak bemejtkezést, de mosakodást, tisztulást is jelent”. Az eltelt évek alatt több olyan embert ismerhettem meg, aki igényes irodalmat, verseket olvas, politizál, ír, olvas, hall és lát a nagyvilágban. Akiről ez nem mondható el, arra úgy tekintek, mint Luther „Hanzira”. Őt is el kell érnem Isten üzenetével. – *A tanult Őt lépőfokot megjárva.* 1. szövegből szöveg készítés. 2. kihordás: a prédikáció nem érik be egy éjszaka alatt, így csak éretlen gyümölcsöt adhatok át az engem hallgatóknak. 3. megvilágosítás a Szentlélek által: csak akkor világosít meg, ha van mit, a szívemben hordozott Igét. 4. hozzáigazítás: az arcok megjelennek előttem. Nem kitalált és nem ismeretlen emberekhez, hanem a gyülekezetemhez szólok, nekik prédikálok. 5. elvégzés, „szülés”: ha jól prédikálok, azt nem onnan tudom, hogy azt mondják: „szépen beszélt”, vagy az istentiszteletünkre is járó katolikusoktól hallva: „szébben mondja, mint a plébános úr”, hanem onnan, hogy fáradtam, megszenvedtem, imádkoztam érte. – *Időben fegyelmeztem.* Mivel – tudom nem egyedül – egy vasárnapon több istentiszteletet is tartok, szükséges a jó időbeosztás is. Van aki a rövid, van aki a hosszú prédikáció híve, pedig ez nem kívánság-műsor. Létezik 10 perces unalom és 30 perces „észre se vettem”. Van 10 perces összeszedettség és 20 perces lelki massa. Ha felkészülünk, az időnek is urai leszünk. Összegezve tehát, mindezt figyelembe veszem, értelmesen, érthetően prédikálok, felszabadult örömmel, a Jézustól tanult szeretettel, akkor áldás és erő forrása számomra és a hallgatók számára is az ígéhirdetés.

5. HOL?

Mindenhol. Istentiszteleten, kazuális alkalmakkor, bibliórán, hittanórán... Szolgálom kell mindenhol, de nem kiszolgálom. Azt megteszik a Kegyelet Kft-k és Mámor Gmk-k. Ami az én feladatom: mindenhol és mindenkor evangélikus lelkészként hirdetni az evangéliumot.

6. KICSODA?

Ki hirdeti az Igét, ki szolgál? én, a lelkész, aki eszközként kell, hogy simuljak az Isten kezébe. Nem számítok sem óriásnak, sem törpének. Olyan valakinek tudhatom magamat, aki Isten nevében indul és reménység szerint győz, mint Dávid és annyian. Miniszter vagyok itt Csengődön és széles e határban. Isten igéjének a minisztere (szolgája) és ez csodálatos tárcá, bárhol is élek. Egy Pál nevű szent így tudott vallani önmagáról: „*En nem vagyok sem idevalósi, sem odavalósi, mert bárhol ott vagyok, ahol Isten akarja, hogy legyek.*” Nincs itt maradandó városunk (falunk). Ha így tudunk tekinteni szolgálati helyünkre, akkor jól érezzük magunkat. Szeretve szeretettek leszünk a gyülekezetben. A falusi ember nem kedveli a kímért lelkészt, de a túlmosolygós, nyájas fajta is gyanús neki. Ő is, mint mindenki a természetességet, őszinte szeretetet jutalmazza. Ha ezt magának tudhatja a lelkész, akkor áldott lesz *falusi szöszéken végzett ígéhirdetése*, egész szolgálata, élete pedig evangéliummá válik a nép számára.

Nagy Veronika lelkész
Csengőd

KÖNYVSZEMLE

Újtestamentumi kommentár közös evangélikus-római katolikus szerkesztésben

– „EKK”: a világ szórványgyülekezetének –

Der Evangelisch-Katholische Kommentar zum Neuen Testament az ökumenikus szellem „rég esedékes konzekvenciája tudományos téren”, írja róla *Reformiertes Kirchenblatt*, az *Evangelische Kommentare* pedig olyan új ismeretek letéteményesét látja benne, amelyek révén közelebb kerülnek egymáshoz protestánsok és katolikusok. Természetesen kiválóságok csapata szerkeszti és írja a nagyobb formátumú, többnyire vaskos köteteket, melyekből 2+3-at igyekszünk most vázlatosan bemutatni. A kiadó a *Neukirchener Verlag*, karöltve a zürichi *Benzigerrel*.

1. R. Pesch: *Die Apostelgeschichte*, 371+327 oldal, 89+80 DM, 1986 óta adnak ki belőle annyit, amennyi éppen kell.

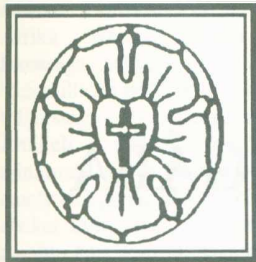
A század legfontosabb történetológiai dokumentumaként ismét hangsúlyos lett az *Acta*, nemcsak az ógyház valóságos története szempontjából, de a mai személyes és gyülekezeti életet illető normaként is. Pesch professzor gondos figyelemmel kíséri a Lukács által gyűjtött és feldolgozott hagyományt s a szerkesztéskritikai megközelítést is, a kanonikus tanúságtétel jelenkori súlyáról sem feledkezve meg. Centrális fontosságú szakaszok, mondatok hatásának a történetét külön is tárgyalja. Az egzegézisnek jogosultsága szempontjából speciális értelmet is kap Fülöp közismert kérdése: „Érted-e, amit olvasol?”

2. U. Wilckens: *Der Brief an die Römer*. 337+280+160 oldal, 83+78+40 DM1989². A szerzőt, aki kommentáros Újszövetség-fordításáról is nevezetes, hamburgi tanszékéről 1981-ben „ragadták el” a holstein-lübecki evangélikus püspöki székhöz. Egyébként UT-fordításában egyik tanácsadója a fent említett R. Pesch volt...

Nem Luther idején kezdett a teológiában izgalmasnak bizonyulni a Római levél, de a reformáció óta szinte permanensen „melegen tartja” a saját dinamikuma. (Volt a kezében olyan német díszkiadása, amelynek ez volt a címe: „Egy marék dinamit.”) Szerzőnk körül és belül bejárja a levél egészének témáját, miközben természetesen az ógyházi és katolikus értelmezést is bevonja szemlélődésébe. Vele tartva meg lehet tanulni, hogy bánjunk a bibliai igével, miképp olvassuk figyelmes-lassan, hogy eleven fölfedezésekre juthassunk.

A világ diasporájában élő gyülekezetnek szánják az EKK-sorozatot, az egy evangéliumtól várva a választ az emberi lét s a földkerekség dilemmáira. Annál is értékebb lehet számunkra ez a bibliamagyarázat-füzér, mivel bizonyos kegyességi körök már meglehetősen nyíltsággal vonják kétségbe az ökumenikus mozgalom s egyáltalán e tendencia jogosultságát.

Dr. Bodrog Miklós

Evangelikusok a nagyvilágban

„... El ne feledkezzél”

D. dr. Hanfried Krüger professzor 80 éves

Ez év április 12-én ünnepelték barátai és tisztelői – nem sokkal kórházból hazatérte után – Krüger professzor nyolcvanadik születésnapját. Egyházunk hűséges és mindnyájunkat bátran szerető barátja ő, akit Akadémiánk 1973-ban tiszteletbeli doktorává avatott. Sajnos elmulasztotta köszöntését Akadémiánk, egész egyházunk, jómagam is, megfelekeztünk születésnapjáról. Szeretnénk mégis ha tudná, nem feledkeztünk meg Róla. A feledékenység „csak” tapintatlanság. Elfeledkezni Róla, emlékezetünkéből kitörölni Őt és érdekünkben végzett szolgálatát, nemcsak íranta, hanem Isten iránt való hálátlanság lenne.

1956 után Ordass püspök visszatérése, majd szolgálatából újra eltávolítása után válságos helyzetbe került egyházunk. Tanácstalanná váltunk. Csak egyben voltunk bizonyosak: az evangéliumot továbbra is hirdetniünk kell! Változatlanul szolgálunk kell Urunkat ott, ahol helyünket kijelölte és azok között a körülmények között, amelyek közé kerülünk. H. Krüger volt az első, aki nyugati testvéreink közül hosszabb időre felkeresett minket. Két hetet töltött körünkben. Prédikált a Deák téren, magam kísértem el Bonyhádra, Szekszárdra, Fótira. Sok emberrel beszélgettünk. Egy érdekelte: hogyan végezzük szolgálatunkat?

Hazatérve, benyomásairól részletes tanulmányt jelentetett meg a tekintélyes „Kirche in der Welt” c. nyugatnémet lapban. Egy szándék vezette – ez különben egész életét betöltő programja volt –: erősíteni az egyházak koinóniáját, közösségét az ökumenén, a világegyházon belül. Úgy igyekezett megértetni bennünket a tőlünk nyugatra élő egyházakkal, hogy közben önmagunkat is jobban megérthessük. Nem azért jött, hogy ítélkezzék, hanem hogy bátorítson, hitünket erősítse. Ezt tette később is, valahányszor felkeresett bennünket.

Abban az időben egyházi főtanácsosként (Oberkirchenrat) a Németországi Evangéliumi Egyház (EKD) külügyi hivatalának ökumenikus tanácsadója volt és az „Ökumenische Rundschau” szerkesztője. Ezt a negyedévenként megjelenő, több mint 100 oldal terjedelmű folyóiratot ő tette kiemelkedő jelentőségű, tudományos rangú ökumenikus fórummá. 1956-1980 között az Ökumenikus Központ igazgatója Majna-Frankfurtban. 1982-től a mainzi egyetem ökumenikus tanszékén professzor. Tanítványainak egy csoportjával hazánkba is ellátogatott. Egy alkalommal, amikor az esztergomi Keresztény Múzeumban jártak, tudomást szerzett ottlétükről Lékai primás érsek. Valamennyiüket meghívta magához testvéri beszélgetésre.

1974-ben, 60. születésnapja alkalmából Lilje hannoveri evangélikus püspök köszöntő sorában különösen azt emelte

ki, hogy amikor az ökumenikus mozgalom kezdeti enthuziazmusa alábbhagyott és nyilvánvalókká lettek a feszültségek Hanfried Krüger nem lankadt meg. – 70. születésnapján Schlink professzor azért értékelte munkásságát, mert – amikor az ökumenikus mozgalomban a hangsúly mindinkább a szociáletika felé tolódott és a genfi központtal több egyház viszonya megromlott – ő síkra szállt az egyház egysége és közössége munkálásának homloktérbe állításáért.

Szeretettel és érdeklődéssel fordul még most is egyházunk felé. Legutóbbi levelében pl. ezt írta: „Mindig szívesen olvastam Ökumenikus Tanácsotoknak hírszolgálatát. Mióta megszűnt, alig hall az ember valamit felőletek. Ezt igen-igen sajnálom. Így pl. Nagy Gyula püspök 75 éves születésnapjáról is csak hónapok múltán értesültem. Nagyon fontosnak tartom a magyarországi egyházi élet eseményeiről szóló folyamatos értesülést. Kommunista időkben sokkal többet hallottunk felőletek mint most. Szívesen hoznánk ennek érdekében anyagi áldozatot is.”

Némi lehangoltsággal értesült egy múlt év októberében, a budapesti Ráday Kollégiumban rendezett konferenciáról, amelyen a közelmúlt egyháztörténetírásának áttekintésével foglalkoztak. Külföldön élő lelkészek kifogásolták az ökumenikus mozgalom kritikátlan magatartását a szovjet diktatúrával szemben, sőt annak megdöntésének támogatását rótták fel pl. Barthnak és Niemöllernek is. Elhangzott egy bántó, általánosító megjegyzés is, amely szerint az akkori egyházvezetőséget nem nagyon érdekelte a teológia, inkább csak a Nyugatról várható pénzsegély, amelynek fejében tiszteletbeli doktorátusokat osztogattak. Minderről a hesseni „Evangelische Kirchenzeitung” 1993. november 14. számában olvashatott.

Mi másként nézünk Hanfried Krügerre. Nemcsak tiszteljük mindenki által elismert tudományos munkásságát, ökumenikus tevékenységét, hanem szeretjük és becsüljük őt. Becsüljük, mert a hit bátorságával, és félelmet kiűző igaz szeretet erejével élesztette, építette az egyházi kapcsolatokat. Komolyan vette az egyház egységét az annak idején két részre szakadt „hidegháborús” világban. Mindenütt. Nálunk is.

Múltbéli tévedéseinket és vétkeinket csak úgy tudjuk felmérni és józanul értékelni, ha a 103. zsoltár intését figyelembevéve, hálásan gondolunk vissza, és a sok szörnyűség ellenére is áldani tudjuk Isten szent nevét, mert nem feledkeztünk meg semmilyen jótéteményéről. Ezért igyekeztünk e cikkkel is arra, hogy sajnálatos feledékenységünk ne váljék feledéssé és kedves 80 éves doktorunkat is a zsoltár dallamát intonálva köszöntjük.

Benczúr László

KITEKINTÉS AZ ÖKUMENÉ VILÁGÁBA

D.DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

– 1994 július–augusztus –

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Ausztrália 13 nagyobb egyházának, köztük a római katolikus egyháznak a részvételével újjáalakult az *Ausztráliai Ökumenikus Egyháztanács*. Elődje, az Ausztrál Egyházak Nemzeti Tanácsa, még 1946-ban alakult, az EVT alapító tagjai közé tartozott. David Gill főtitkár szerint az új szervezet az ökumenikus világmozgalom hagyományait kívánja folytatni, új indításokkal.

Ausztrália Evangélikus-Lutheránus Egyháza egyelőre nem csatlakozik az új szervezethez. Az eddig erősen konzervatív, konfeszszionalista egyház – mint hírt adtunk róla – csak júniusban nyert fölvetelt társult tagként a Lutheránus Világszövetségbe, de kifejezte kívánságát a szoros együttműködésre az ökumenikus tanács-csal, sőt esetleg a későbbi belépésre is.

lwi d e

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Világszövetség hivatalosan tiltakozott Genfben, Irán nagykövetségén, két *protestáns lelkész meggyilkolása* miatt Iránban. A hírügynökségek jelentése szerint Mehdi Dibaj lelkész holttestét lött sebekkel július elején találták meg. Kevéssel előbb Tedhis Mi-

chailan örmény protestáns lelkész halt meg hasonló körülmények között. Dibaj lelkészt eredetileg halálra ítélték az iszlám vallásról a kereszténységre való áttérése miatt, de ítéletét a külföldi tiltakozások miatt kilenc évi börtönfogságra változtatták. Ezt letöltötte és januárban szabadult.

Michailian lelkész a protestáns lelkészek tanácsának elnöke volt Iránban. Két nappal váratlan eltűnése után lött sebekkel, holtan találták meg. Egy svájci egyházi szervezet jelentése szerint június óta legalább öt további keresztényen eltűnéséről érkeztek hírek Iránból.

A „harmadik világ” egyházaiból, más hírek mellett, a legújabb délafrikai fejleményekről és Észak-Korea keresztényeinek mai helyzetéről adunk rövid beszámolót.

(A híryanag lezárása: augusztus 31.)

Ugyancsak tiltakozott a Lutheránus Világszövetség *Israel* külügyminiszterénél az ellen, hogy július elején fegyveres izraeli katonák ismételt behatoltak a Világszövetség által fenntartott *jeruzsálemi Augustus Viktória Kórházba* és ott bántalmaztak egy palesztin beteglátogatót, megfélemlítve a kórház személyzetét is. Az Augustus Viktória Kórház, mint nemzetközi egyházi intézmény, területenkívüliségi jogot élvez és világszerte ismert, gyógyító tevékenységet folytat évtizedek óta a Szentföld palesztin lakossága között.

lwi d e, Erős Vár

VATIKÁN

A „*Materialdienst*”, a bensheimi Felekezettudományi Intézet (EKD) havi folyóirata, két jelentős tanulmányt közöl nyári számában. Az első tanulmány állást foglal a pünkösdi pápai levél kérdésében, az *ordinato sacerdotalis* ügyben. II. János Pál pápa ebben kinyilvánítja, „hogy az egyháznak semmilyen felhatalmazása nincs arra, hogy nőket pappá szenteljen, és hogy az egyházban minden hívőnek végérvényesen (definitive) ehhez a döntéshez kell tartania magát”. E. Geldbach tanulmánya szerint az éles hangú pápai állásfoglalás defenzív jellegű és elsősorban az anglikán egyház ismert döntése ellen irányul. Ugyanakkor erősíteni kívánja a keleti ortodox egyházakkal való közösséget, amely jelenleg sok feszültséggel terhes. Foglalkozik a pápai döntés bibliai-teológiai érvelésével is, mely szerint a nők pappászentelésének elutasítása a tizenkét férfi-apostol kizárólagos megbízásán alapszik. Ez nem Jézus történelmi jellegű döntése, hanem „történelemfölötti norma” minden időre szólóan. Ezt az érvelést a mai bibliai-exegetikai kutatás széles körben megkérdőjelezi.

A másik fontos tanulmány (Walter Schöpsdau) a legutóbbi *afrikai püspöki*

zsinat döntéseit értékeli. Afrika római katolikus lakossága évszázadunkban 95.5 millióra nőtt, a világtolikuság 10 százaléka. Értékeli a cikk a püspöki zsinatnak azt a javaslatát, amely az egyház életének az afrikai kultúrával való szorosabb kapcsolatát kívánja. „Az inkulturáció jog és nem engedmény”. Ugyanakkor javasolja az afrikai iszlámmal és a hagyományos afrikai vallásokkal való dialógus felvételét, valamint az egyházi liturgia és ceremóniák „afrikánizálását”, az egyház tanításán belül.

Md 94/4

EURÓPAI EGYHÁZAK

Legutóbb beszámoltunk a *Leueneri Egyházi Közösség* IV. nagygyűléséről (LP 94/7-8, 259). A több mint 80 európai evangélikus, református és uniált reformáció egyházat magábanfoglaló egyházszervezet július elején megválasztotta új vezetését. Elnöke *Peter Beier* rajnavidéki egyházi elnök; tagjai pedig *Jaani Kivist*, az új észt evangélikus érsek, *Elisabeth Parmentier* francia lelkész és *Heinrich Rusterholz*, a Svájci Protestáns Egyházszövetség elnöke. Az új vezetés legfontosabb feladatának látja Európa reformációi egyházainak szorosabb összefogását és a közös állásfoglalást kontinensünk mai fő kérdéseiben.

lwi d, epd – ev inf

NÉMETORSZÁG

A német reformációi egyházak legtöbbet tárgyalt, belső kérdése a legutóbbi időszakban a *katonalelkész és a katonai lelkigondozás körüli, két éve tartó, szenvedélyes vita*. Két ellentétes vélemény küzd egymással. Az egyik fenn kívánja tartani az eddigi nyugatnémet elrendezést, amely 1957 óta alakult ki: a katonalelkészek külön állami státusát és a közvetlen beépülést a hadsereg rendjébe. A másik álláspont, amelyet főleg a keletnémet tartományi egyházak képviselnek igen erőteljesen,

gyökeres reformot, az államtól és a hagseregtől való függetlenséget és közvetlen egyházi fennhatóságot kíván.

A 24 tartományi egyházból eddig 12 foglalt állást a reform mellett, de jelentős nyugatnémet tartományi egyházak még nem döntöttek. A közösen elfogadott kiindulópont ez: „A katonai lelkigondozás, mint az egyház szolgálata az emberért, más életterületekhez hasonlóan, az egyház számára föladatai szolgálat.” A 29 millió német protestáns közös egyházszervezete, az Evangelische Kirche in Deutschland, legutóbbi zsinatán, júliusban többségi határozattal a gyökeres reformot javasolta. Ezzel szemben a katonalelkészek jelentős része, a „Katonai Lelkigondozásért Szövetség”, több nagy nyugatnémet tartományi egyház – így a Bajor Evangélikus Egyház zsinata és vezetői –, valamint a mai német kormányzat is az eddigi rend fenntartása és a keletnémet tartományi egyházakban való bevezetése mellett foglalt állást.

A nagy érdeklődéssel várt vitában a végső döntést az EKD novemberi, Halleba tartandó zsinati ülésének kell meghoznia.

epd – ev inf

*

Németországban is nagy hullámokat ver az *egyházi adó körüli vita*. A Szabad Demokrata Párt (FDP) az állami adóból levont és az állam által begyűjtött egyházi adót elutasítja. Még élesebben képviseli ugyanezt az álláspontot a német Zöldek Pártja. Ezzel szemben a kormánykoalíció vezető pártja, a Keresztény Demokrata Unió részéről Helmut Kohl kancellár élesen elutasította a liberális álláspontot, azt értelmetlennek nevezte és kifejezte reményét, hogy az egyházi adó eltörlése szóba sem kerül.

epd – ev inf

*

Július 10-én, a nürnbergi St. Lorenz-templomban, beiktatták tisztségébe *Hermann von Loewenich* pü-

pököt. Az új bajor evangélikus püspök székfoglalójában a krízis-jelenségek ellenére az egyház jövőjébe vetett bízó hitre, a sokféleségben is egységre, valamint a testi-lelki sérültek, a betegek, a munkanélküliek és az „idegenek” védelmére hívta föl a keresztyéneket.

epd – ev inf

*

Heino Falcke, a keletnémet tartományi egyházak neves evangélikus teológusa, a drezdai katolikus egyházi napokon arról beszélt, hogy a keletnémet társadalomban eltűnően van a régi diktatórikus rendszer alatti szolidaritás és növekszik a megosztottság, a szembenállás egymással. Ahol az egymással való kíméletlen verseny válik fő vezérlő elvé a társadalomban, ott meghal a szolidaritás – mondotta.

epd – ev inf

*

A Bajor Evangélikus *Takarék- és Hitelbank* az elmúlt évben több mint húsz százalékkal növelte tőkéjét és 20 milliárd márkánál nagyobb forgalmat bonyolított le. Az egyházi bank főleg a bajor és mecklenburgi tartományi egyházakban segíti az egyházközségek és egyházi szeretetintézmények hitellel való ellátását.

epd – ev inf

SVÉDORSZÁG

A Svéd Evangélikus Egyház ezévi zsinatán a *lapp öslakosság lelkigondozása* volt az egyik központi téma. A zsinat megnyitó istentiszteletén lapp nyelvű egyházi ének hangzott fel. *Gunnar Weman* uppsalai érsek igehirdetésében fölírta az egyházat a lapp evangélikusok nyelvének és kultúrájának ápolására. Jelenleg még csak egy lelkész végzi a párezres lapp kisebbség lelkipásztorlását, de a jövőben az érsek több lelkészt szeretne megbízni a lapp nyelvű igehirdetéssel és lelkigondozással. A lapp kisebbség anyanyelvű lelkipásztorlása a finn és a norvég evangélikus egyházaknak is szívére.

LD 94/2

LETTORSZÁG

A „Lutherischer Dienst”, a német Luther Szövetség lapja, beszámolt közöl a *rigai Krisztus Gyülekezet*, a „vakok gyülekezete”, tragikus sorsáról a szovjet időkben és megújulásáról a jelenben.

August Grigors lett evangélikus lelkész, megvakulása után, a lelkészi szolgálatra, főleg a vakok és a gyengénlátók pásztorságára szánta oda életét. 1925-ben alakult meg a rigai Krisztus Gyülekezet, amelynek alapító lelkésze lett. Ez a gyülekezet vált szolgálatán keresztül a „vakok gyülekezetévé”. Korai halála után özvegye, majd *dr. Edgar Rumba* lelkész vette át ezt a szolgálatot. Lettország 1941-es megszállása után a tudós fiatal lelkészt családjával együtt Szibériába száműzték és ott is halt meg 1943-ban. Ugyancsak a száműzetés volt a sorsa utódjának, *Artur Silke* lelkésznek is.

Sokévtizedes szenvedés után végül az 1989-es döntő fordulat hozott változást a gyülekezet életében. Mindaddig a „vakok gyülekezetének” nem volt saját temploma, átmenetileg más gyülekezetek templomait használhatta. 1991-ben a templom nélküli gyülekezet az új lett államtól megkapta használatra az évtizedek óta üresen álló, romossá vált temetői kápolnát Riga központjában. A rigai „vakok gyülekezete” jelenleg Isten iránti hálával és örömmel fáradozik első temploma megújításán. Ebben sokan segítik – Németországból – a sokat szenvedett gyülekezetet.

LD 94/2

HOLLANDIA

A római katolikus egyház egyik legnevesebb teológusa, aki annak idején döntő módon befolyásolta a II. Vatikáni Zsinat teológiai munkáját, a 79 éves *Edward Schillebeeckx* professzor nagy feltűnést keltő nyilatkozatot tett Nijmegenben. Kritikája két vonatkozásban is figyelemre méltó. Egyfelől felszólítja Európa egyházait, hogy forduljanak szembe az egyesülésre törekvő konti-

nensen ma uralkodó „ökonomia prioritással”, amely belső feszültségei miatt csak az összeomláshoz vezethet. Ezzel a materialista gondolkodással szemben az egyedüli alternatívát csak az egyház adhatja a lélek és erkölcs prioritásával, Isten Országának hirdetésével! Kritikája másfelől Róma ellen fordul, mely szerinte tele van félelemmel az egyház jövője miatt. A hivatalos egyház – mondja – a korszerű és közérthető igehirdetés helyett „olyan nyelven szól, melyet senki sem ért meg”. Ennek ellenére teljes szívvel bízik az egyház jövőjében, mert a gyülekezetekben annyi hívó áll Isten ügye mellé, mint még soha azelőtt.

epd - ev inf

OROSZORSZÁG

Lemondott hivataláról Harald Kalnins püspök, az Evangélikus Lutheri Egyház lelki vezetője Oroszországban és más utódállamokban, hivatkozva 83 éves korára. Utódja megválasztásáig Georg Kretschmar teológiai professzor veszi át ideiglenesen a szentpétervári püspöki hivatal irányítását. Kalnins püspök, aki eredetileg a Lett Evangélikus Egyház lelkésze volt Rigában, 1967 óta a Szovjetunió hatalmas területén szétszórta, német eredetű evangélikus gyülekezeteket gondozta, amelyek 1988-ban választották meg püspökökké.

lwi d

JUGOSZLÁV UTÓDÁLLAMOK

A genfi nemzetközi egyházi szervezetek és a Szerb Ortodox Egyház viszonyában fordulat következett be a nyár folyamán. Bár számos egyház vezetői részéről erős kritika érte a szerb ortodox püspökök magatartását a véres polgárháborúban, mind az Egyházak Világtanácsa, mind az Európai Egyházak Konferenciája óvakodott a kritikától, sőt védelmébe vette a szerb tagegyházat.

Az Egyházak Világtanácsa legújabbban „megdöbbennéssel és csalódva” nyilatkozott a boszniai szerbek és a

mellettük álló szerb ortodox püspökök szemberfordulásáról a nemzetközi béketervezettel. Az Európai Egyházak Konferenciája pedig elutasított minden állásfoglalást ebben a kérdésben. Rolf Koppe, az EKD külügyi püspöke, szokatlanul éles hangú levelet küldött Pavle szerb ortodox pátriárkának, mivel egyháza a háborút folytatásának pártjára állt és ezzel „az egyházak ökumenikus közösségének az alapjait” tagadta meg. Az Egyházak Világtanácsán belül szóba kerültek esetleges további lépések, sőt a kizárás kérdése is. Ez utóbbinak azonban nem nagy a valószínűsége, mivel fennállása óta – szemben például a Lutheránus Világszövetséggel – még sohasem került sor egy tagegyház felfüggesztésére vagy kizárására. Viszont lehetséges, hogy további kritika esetén maga a Szerb Ortodox Egyház jelenti be kilépését az egyházak ökumenikus világ-szervezetéből.

epd-ev inf

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Négy évi tanulmányi munka után a múlt évben tette közzé megvitatásra az Amerikai Evangélikus Egyház (ELCA) első tervezetét az emberi szexualitás kérdéséről. A 21 oldalas tanulmányi irattervezet heves vihart váltott ki az egyházi közvéleményben. Eddig 14 ezer hozzászólás érkezett a zsinati tervezethez. A legtöbb kritika a homoszexualitásról szóló részt érte. A gyülekezeti tagok 69 és a lelkészek 42 százaléka elutasította a közzétett „új evangélikus megközelítést”. Egy újabb tanulmányi bizottság az év végéig kívánja elkészíteni a dokumentum második tervezetét és bocsátja majd azt a lelkészek és a hívek elé állásfoglalás végett.

lwi de

*

Az „Erős Vár”, az észak-amerikai magyar evangélikusok lapja, nyári számában hosszú megemlékezést közöl Kunos Jenő győri származású evangélikus külmis-

szionárius-lelkészről. Soproni és finnországi teológiai tanulmányok után 1939-ben indult el a külmiszió szolgálatára. Akik átélték, nem felejtjük el a boldog ünneplést, amellyel az egész győri gyülekezet búcsúztatta fiatal feleségével, Liesche Natáliával együtt. Nyolc éven keresztül végzett misszionáriusi szolgálatot a Finn Külmisziói társaság küldöttjeként Kínában főleg annak Hunan tartományában. A kitört kommunista forradalom azonban megakadályozta a további munkában. Ettől kezdve az Egyesült Államokban élt és továbbra is a külmiszió ügyéért égő lélekkel, magyar és finn gyülekezetekben folytatta lelkesi szolgálatát. Nyugdíjas éveiben megírta szolgálatának emlékeit. Könyve kiadás előtt áll. Hosszú betegség után június 23-án tért haza Urához.

Ugyanez a szám emlékezik meg dr. Némethy György egyetemi tanárról, aki az Egyesült Államokban élt 1951 óta és a Külföldi Magyar Cserkészszövetség egyik vezetője, majd 1973 óta annak elnöke volt. Temetésén négy világrész 14 országának magyar cserkészei búcsúztatták.

Erős Vár 94/4.

RUANDA

A tömegkommunikáció hónapok óta tárja az egész világ elé a mérhetetlen vérontást és szenvedést okozó közép-afrikai tragédia megdöbbentő képeit, az UNICEF egyedül a polgárháború gyermekáldozatainak a számát már negyedmillióra becsüli, nem szólva a többi halottakról, a betegek és az éhezők, otthon-talan menekültek millióiról. A világ egyházai mindenütt a felebaráti segítségnyújtásra és a békítés szolgálatára hívnak. Jelenleg a kétfélmillióra becsült menekült gondozása, ételmezése és gyógyítása a legsürgősebb, legsúlyosabb feladat.

lwi de, epd - ev inf

DÉL-AFRIKAI KÖZTÁRSASÁG

A nagy fordulat után első alkalommal gyakorolt

kritikát Mandela államelnök és az új kormányzat fölött Desmond Tutu anglikán érsek, a változások nagy segítője. A fővárosi egyházkerület tanácsülésén élesen elítélte a Dél-afrikai Köztársaság nagy fegyver-exportját, amely főleg a többi afrikai országba irányul és a ruandai, szudáni vérontást is növeli. Kritizálta, hogy az új parlamentben többé nem imádsággal, csupán egyperces csenddel kezdik az üléseket. Végül kritikát gyakorolt azon is, hogy a parlament tagjai a maguk és a kormány tagjai számára rendkívül magas fizetéseket, külön tiszteletdíjakat állapítottak meg akkor, amikor a szakszervezeteket a fizetések területén mérsékleltre szűkítették fel.

epd - ev inf

ÉSZAK-KOREA

Az Egyházak Világtanácsa igen lassú, de fokozatos fejlődésről ad hírt a keresztyének helyzetében. Az ötvenes évek kezdetén, a koreai háború kitörése előtt, mintegy 120 ezer keresztyén élt Észak-Koreában. Főleg protestánsok voltak, mintegy 1400 templommal. A háború utáni ateista államban tilos volt a nyilvános vallás-gyakorlás, a biblikai és énekeskönyvek terjesztése. Csak húsz évvel a háború befejezése után, amely kettészakította Koreát, alakulhatott meg északon a Koreai Keresztyének Szövetsége. De újabb tíz évnek kellett eltelnie, míg a Szövetséget hivatalosan is elismerték. Ma a 25 millió lakosú északi népköztársaságban mintegy 13 ezer keresztyén él, teljes elszigeteltségben. Az istentiszteletek nagy részét magánházakban tartják. A fővárosban jelenleg két protestáns és egy római katolikus templom van, amelyeknek istentiszteletein 1989 óta külföldiek is részt vehetnek.

epd - ev inf

HÍREK A TEOLÓGIA VILÁGÁBÓL

A német teológiai élet jelentős eseménye korunk egyik vezető evangélikus

teológusa, *Wolfhart Pannenberg* müncheni szisztematikus, legújabb könyvének megjelenése (*Systematische Theologie III.* Vandenhoeck – Göttingen. 1993. 767 lap). Ezzel teljessé vált Pannenberg fő műve: egy átfogó, új „summa” a keresztyén tanításról a mai világban. A befejező kötet az egyház és a hit fő témáival foglalkozik.

Megjelent értékelések szerint Pannenberg hatalmas szisztematikus teológiai műve új irányt jelent a század végének protestáns teológiájában. Miben áll ez az új irány? A Barth hatása alatt álló „ige-teológiától” eltérően, Pannenberg az igei Krisztuskinyilatkoztatás centrális volta mellett – egyébként a lutheri-reformatori teológiától nem

idegen módon – elismeri Isten kinyilatkoztatását a *történelemben* is (Offenbarung als Geschichte), és ezzel párhuzamosan teológiai módszerében a hit mellett nagyobb szerepet kap az *értelem*. Ami azt is magával hozza, hogy Pannenberg teológiájában sokkal nagyobb szerepet játszik az *igazság* keresése és a másfajta igazságrendszerekkel folyta-

tott *dialógus*. Művét külön is jellemzi az intenzív vita és párbeszéd a római katolikus teológiával.

Új utat, új irányt jelent-e valóban Pannenberg rendszer-teológiája a reformáció egyházainak teológiai munkásságában? Erre a kérdésre most még korai lenne a felelet.

A Magyar Katolikus Püspöki Kar Országos Lelkipásztori Intézetének szolgálata értelmiségi körökben

*A rendszerváltás meghozta Egyházunknak a szabadságot.
Lehetővé vált néhány fontos központi intézmény létrehozása is.
Ezek közé tartozik Inézetünk, melyet a Püspöki Kar akkori elnökeként
Paskai bíboros úr alapított öt évvel ezelőtt.*

Három pap és egy világi azt a megbízást kapta, hogy rugalmas formában tegyen meg mindent a lelkipásztori élet megújítására. Mivel a megbízott személyek korábbi életükben is sokféle irányban tevékenykedtek, sok tapasztalat és kezdeményezés összegzése vált lehetővé. A három alapító lelkész tevékenységét egyöntetűen jellemezte a közösségépítés, az ifjúság és *értelmiségi* pasztoráció, valamint dialógus a világgal. Így szinte kézenfekvő volt Intézetünk számára az értelmiség körében végzett evangelizáció.

Kiket tekinthetünk értelmiségieknek? Korosztály szempontjából már az érettségi tájékan lévőket ide kell sorolni. Egyre világosabb, hogy az *értelmiségi nem a csúcsdiplomás, hanem aki képes és hajlandó a reflexív gondolkodásra*. Szinte szükségszerű az értelmiségi léthez a „közösségiség”. Nem véletlen az, hogy az élő hit bázisai is az ilyen jellegű csoportok. Természetesen a politikai helyzet változásával kifejezett értelmiségi szövetségek és szervezetek is létrejöttek. Ilyenek: a Keresztény Értelmiségi Szövetség (KÉSZ), Piarista-, Ciszter-, stb. öregdiák szövetségek. Ezen utóbbiak tagsága általában a negyven évesnél idősebb korosztályból verbuválódott. Ezek jelentették sok szempontból az elmúlt négy év koalíciójának társadalmi és személyi utánpótlását is.

Mit jelent az értelmiség evangelizálása? Sokakban ez összekeveredik a kicsit rosszízű „megtérítés” fogalmával. Ha az egyház lényegi küldetését vizsgáljuk, akkor az értelmiségi lét folyamatos reflexió az élő hit és a kultúra összefüggéseiben. Egy lelkész akkor képes szolgálni e téren, ha maga is rendelkezik ezzel az attitűddel.

Amennyiben a keresztyénységet az értelmiség csak moralizmusként, ritualizmusként, vagy pietizmusként tudja megélni, úgy nem teremti meg személyes hivatásában az „átjárást” a hit valósága és a világ dolgai között. Végeredményben ide vezethető vissza a liberalizmus és a konzervatívizmus problémája, mint „az ízt vesztett só” gondja.

Magyarországon az értelmiség is plurális viszonyok között él. Kik tekinthet a katolikus értelmiségi partnernek? Mik azok az értékinimumok, amelyben egyet lehet érteni? Mit jelent a társadalomépítésben az embernek mint erkölcsi személyiségnek a figyelembevétele? Szinte vég nélkül lehet sorolni a különböző kihívásokat, amelyek ma egy katolikus értelmiségit érnek. Nem memék arra vállalkozni, hogy összegezzem az e téren szerzett tapasztalatokat és minősítem a törekvéseket. Fontosnak tartom a kérdéseket világosan megfogalmazni, mivel Intézetünk projektjei, illetve a munkatársak szolgálata ebben az erőterben tekinthető át.

KONKRÉTUMOK

Az induláskor jóllehet voltak elképzeléseink, nem terveztük meg minden részletében tevékenységünket. Isten akaratát fedeztük fel a minket folyamatosan ért kihívásokban. Jelenlegi helyzetben a következő területeket jelölhetem meg, mint értelmiségi szolgálatunk csomópontjait:

a.) Két ifjúsági lapot segítettünk létrehozni. Az IGEN, a művelt fiatalság lapja, a ZÁSZLÓNK a tizenévesek számára készült. Többek között ezek kiadására alakult meg a Márton Áron Kiadóhivatal. Ma már mindkét újság maga végzi a – szerkesztésen túl – a kiadást és a terjesztést is. A példányszám 4-5000 körül alakul.

Az IGEN-hez kötődik az immár négyéves újságíró iskola, melynek eddigi adataink szerint 200-nál több résztvevője volt. Sok fiatal indult el, katolikus szellemű elkötelezettséggel, ebben a hivatásban. Néhányan közülük külföldi ösztöndíjhoz is juthattak. A kiadóhivatal ma már önálló könyvkiadást is végez, a megjelent művek egy része kifejezetten az értelmiség számára szól.

b.) Még az Intézet megalakulása előtt egy évvel Magyarországon tartotta az Európai Katolikus Felnőttképzési Szervezete kongresszusát. Alapító okiratunk feladatunkká tette a felnőttképzés országos szervezését. E megbízás érdekében létrehoztuk az ún. Katolikus Társadalomtudományi Akadémiát (KATTA). Magunk teremtettük elő honi- és külföldi pályázatokból a szükséges pénzt a státusokra, a tech-

nikai feltételek kiépítésére és a kurzusok fedezésére. A következő kurzusokkal szolgáltunk az értelmiséget:

- keresztény vilgánézeti képzés magyar- és történelem tanároknak,
- társadalomtudományi képzés már diplomával rendelkezőknek,
- szakosított nyelvkurzus, keresztény kultúra témakörben, középfokú nyelvvizsgálóval rendelkezőknek (angol, francia, német, olasz nyelven).

Egy tanfolyam két vagy három éves, havonta egy-egy hétvégén.

c.) A nyári szabadegyetemek immár 13 év óta kerülnek megrendezésre, öt éve az OLI intézményes keretei között. A résztvevők létszáma esetenként 100 és 200 fő között mozog, időtartama egy hét, a megjelentek zöme 20-40 év közötti. *Néhány téma*, ami feldolgozásra került: kommunikáció,

család, kultúra és meditáció, a politika, mint hivatás, stb.

d.) Aktív szervezőként közreműködtünk az ún. *Pax Romana* Fórum létrehozásában. Ez az európai katolikus emigráció értelmiségi szervezete és a hazai katolikus értelmiségi szervezetek közös fóruma. Célja a nemzetközi Pax Romanával való kapcsolattartás és az itthoni együttműködés mélyítése. Ennek látható produktuma a Húsvét utáni egyhetes konferencia. A három évvel ezelőtti lillafüredi rendezvény szervezésében technikailag is aktívan közreműködtünk.

e.) Az OLI munkatársai, bel- és külföldön előadóként számtalan meghívásnak tesznek eleget, elsősorban külföldi felkérésre közös konferenciákat, tanulmányi hétvégeket, illetve kutatási projekteket szervezünk.

f.) Az OLI épületében több olyan nem hivatalos baráti körnek biztosítunk összejöveteli lehetőséget, melyek-

nek célkitűzéseivel és stílusával egyetértünk.

g.) Külön említést érdemelnek azok a publikációk és tanulmányok, amelyek az értelmiség szolgálatának körébe utalhatók.

Összefoglalóul azt kell mondani, hogy jóllehet a területek sokrétűek és szerteágazóak, mindent összekapcsol a személyes barátság, a katolikus-keresztény elkötelezettség és az a vágy, hogy tanúságot tegyünk Jézusról az értelmiségi hivatás berkeiben is. Számkra Ő az út az igazság és az élet.

Összeállította: Blanckenstein Miklós
lelkész, OLI igazgató

*

Az OLI munkatársai:

Dr. Tomka Miklós szociológus,
Dr. Tomka Ferenc plébános, teológiai tanár, a Focolare mozgalom tagja,
Dr. Brückner Ákos plébános, ciszterci szerzetes,
Györgydeák Márton lelkész, a Regnum Marianum mozgalom vezetője.

Ne féljetelek!...

„Hisszük, hogy amikor különböző tradícióhoz tartozó keresztények találkozunk, nincs mitől tartanunk, mert ha egymással az alázat és nyíltság szellemében beszélünk, felismerjük:

- sok közös kincstünk van,
- mások által gazdagodhatunk,
- mi is gazdagíthatunk másokat,
- szűkségünk van egymásra.

Hisszük, hogy megosztottságunk ellenkezik az Igével. Őnülünk, hogy a Szentlélek szeretetben egybevezérel minket, hogy Krisztus testének egységében az az új közösség valósul meg közöttünk, amelyet Isten minden emberek és az egész teremtettségnek fenntart.”

(A Fórum Hitvallása)

A József Attila gimnázium (volt cisztercita) szép, neobarokk épülete adott méltó helyet augusztus 19-26. között az **Európai Keresztény Nők Ökumenikus Konferenciájának**, a Fórumnak. A budapesti meghívás a Magyarországi Ökumenikus Tanácstól érkezett, amely meghívásnak a Fórum elnöksége szívesen tett eleget. A magyar ökumenikus – baptista, református, evangélikus, róm.katolikus, metodista – szervezőbizottságot, élén Dobnérné Erikával (baptista lelkész felesége) nem kis próba elé állította a Fórum magyarországi megrendezése, hiszen nemcsak elhelyezésről, ellátásról, teljes komfortról, de a technikáról, megfelelő helyiségek kialakításáról, az információs hálózat kiépítéséről, minden apró igény kielégítéséről is gondoskodni kellett. Az esemény minden nagyobb zökkenő nélkül zajlott le és ez nem kis mértékben öregbítette országunk jó hírét. A magyarországi evangélikus egyház részéről Keveházi Lászlóné, Brebovszkyne Pintér Márta és

Gerőfyné Brebovszky Éva vett részt a szervezőbizottság munkájában.

A Fórum gondolata kb. másfél évtizeddel ezelőtt született meg néhány európai keresztény nő találkozáskor és 1982-ben már magyar résztvevője is volt az első, a svájci Gwattban megtartott konferenciának. Gwatt után Helsinki és York következett.

A budapesti Fórumon 28 európai ország képviseltette magát 300 taggal. Amikor a szervezőbizottság evangélikus részről engem is delegátusnak jelölt, várakozással, de azzal a belső kérdéssel is indultam a nagygyűlésre: *miért van szükség a sok európai szerveződés mellett még erre az európai nőszervezetre is?* Azután a napok során meggyőződésemmé vált, hogy ebben a teljes széthullástól fenyegetett világunkban nagyon fontos minden olyan törekvés, amely a tartó abróncs szerepét akarja felvállalni, amely a megbékélést, az egymáshoz közeledést munkálja. Ma már szinte ez az egyetlen

fontos a világon! A Fórum éppen ezért született.

A Fórum négyévenként tartja nagygyűlését. Háromtagú elnökség áll az élén, amelynek tagjai igyekeznek a felekezeti sokszínűséget és az európai tájegységeket képviselni. A Fórum közbeeső időszakokban szakcsoportokban különféle kérdésekkel foglalkozik, elsősorban a leghátrányosabb helyzetben lévőkre, a nőkre tekintettel. Igazságosság, béke, teremtett világ megőrzése, ökológia, bioetika, szexuális erőszak, szexturizmus, menekült kérdés került elő az eddigiek során. Teológiai kérdésekkel külön bizottság foglalkozik. Figyelembe veszik a tagországok delegátusainak jelentéseit. Az eredményeket, határozatokat ismertetik az egyéb európai fórumokkal.

A budapesti nagygyűlés elé a következő felhívást intézte a Fórum presidiuma: „... négy évvel ezelőtt Yorkban reménységben váltunk el: leomlottak a falak Európában. Az a remény töltött el mindenkit, hogy sikerül Európa öreg kertjét a

béke kertjévé változtatni, amely szabad terület lesz minden szépség számára, ahol az igazságosság fája egyre jobban terebélyesedik, ahol megszülethet a dialógus a népek között. Most négy év múlva látjuk, hogy York víziója beteljesületlen maradt. A béke kerte a valamikori Jugoszláviában csatamezővé változott. Európa a megosztottság színtere lett. Mindenütt eluralkodik a félelem a jelentől és a jövőtől. A budapesti gyűlés jelmondata ezért: „Ne félj, gondold a jövőre!” lesz. Izrael vándorlása a pusztában példa számunkra: a népnek hosszú utat kellett megtenni addig, amíg eljutott az ígért földjére. A keresztyén nők felelőssége, hogy megtartsa a jobb világ vízióját és emlékeztessen annak ígéreterére. Rajtunk múlik, hogy só és kovász leszünk, hogy Európa olyan világ lesz, ahol Isten salomja, az igazságosság és szeretet uralkodik”.

A budapesti Fórumon hangsúlyt kapott az az igény, hogy ez a gyűlés igyekezzék a problémák felvetésén túl, a sokszínűség és sokrétűség mellett az egységet bemutatni. Budapest Európában a közös, ökumenikus jövő szimbólumává válhat – fejezte ki reményét a Fórum vezetősége. Magam úgy láttam, hogy a nyitottság, vendégszeretet, a magyar és a magyar szakcsoport munkája, amely igyekezett történelmünket, törekvéseinket bemutatni, megéreztetek valamit abból, hogy a magyar egyházak a megbékélést kívánják munkálni.

A konferencia szerint a nők intuitív gondolkodásuk, kreativitásuk miatt gyakran a férfiaknál jobban tudják érzékelni és megoldani a problémákat. Hangsúlyozták, hogy világunkban nem verbális, de kreatív aktivitásra van szükség. A budapesti üzenetet, az európai egységet pl. vizuálisan egy hatalmas szótessel fejezte ki, amely a konferencia ideje alatt készült közös munkával, különböző összehordott fonalból. Bárki beleszólhatja a maga fonálát, amely színben, minőségben más volt és mégis, előre megrajzolt minta nélkül a szöttes egy egységes egész benyomását keltette. Plasztikusan ábrázolták, hogy világunk, Európa nagy, kegyetlen PIAC lett, ahol sokan üres kosárral ténferegnek. Ennek ellensúlyozásaképpen este Piacteret rendeztek (a külföldiek leegyszerűsítve Piaszternek mondták), ahol minden ország bemutathatta saját értékeit, művészetét, alkotásait, olyan piacot, amely összeköt. A bioetikai problémákat is „élőben” láthattuk, amikor pl. egy negyvenéves nő – áldott állapotban – teljesen tanácstalanul állt az orvos, biológus, genetikus, egyház tanácsainak keresztüztében.

A konferencia igei hátterét a hamis bírő és az özvegyasszony példázata

adta (Lk 18,1-8). Jézus igazolja az asszony kitartó kiáltását. A mai helyzetet kívánták ezzel kifejezni: a nők kiáltására, kitartó küzdelmére szükség van. Igeként előkerült még Mk. 14,3-9. Krisztus megkenetésének története azzal, hogy az evangéliumi feldolgozásokban különféle tradíció jelentkezik (fej megkenése, lábak megkenése), de mindegyik Krisztusnak akar szolgálni.

A főelőadások hallgatásán túl mindenki munkacsoportban is dolgozott, ott a témák részletesebb megbeszélésére kerülhetett sor. Témák voltak: Ki fél a feminista teológiától? – Nők a közös Európában – A nők olyanok, mint az elefánt hátsó lába. Ők hordják az egész terhet, de az irányt mégsem ők szabják meg (indiai mondás) – Ökológia és bioetika – Dea ex machina? – A mindennapi ökológia – Energia és a teremtet világ – Nők a korábbi Jugoszláviában – Kelet és Nyugat feszültségében (magyar szakcsoport) – Mi a nők többlete az erőszak legyőzésében – Európai nők felszabadítási teológiájának elemei – Nézzünk a függönyök mögé: kihívások egy multikulturális, multikonfesszionális együttélésben – Az orthodox hit.

Az orthodoxiával foglalkozó munkacsoportba jelentkeztem. Egyrészt nosztalgiaiából, mert Kárpátalján közvetlenül hatott rám ez az egyház szertartásával, gyönyörű énekeivel, másrészt, mivel látásom szerint csak látszólag omlottak le a falak Kelet és Nyugat között, szellemileg ez a törésvonal nem szűnt meg a XI. század óta. Európa egysége, együttműködése nem képzelhető el gazdasági vonalon sem a lelki, szellemi közeledés, megbékélés, kiengesztelődés nélkül. Nekünk magyaroknak – akiknek éppen Szent István királyunk a magyar államiság megteremtésekor erre a nyitottságra, türelemre adott példát még akkor is, ha ő a nyugati kereszténységhez csatlakozott – különösen érzékelnünk kell ezt a problémát. Evangélikusként szintén ismerünk kell a kérdés aktualitását, hiszen Luther a lipcei vita során döntő kijelentést tett a két nagy szellemi hatalomról. Harmadszor pedig az orthodoxia, mint a „misztikus vallások” általában, ma igen vonzó lett az emberek körében.

Egy bucaresti román, magasan képzett orthodox teológusnő és angol szerzetesnő vallott hitük lényegéről (Filioque, mariológia, ikonok, kupola, tradíció, misztika, liturgia). Érintették az anyaegyház és a diaspora között jelentkező feszültségeket is. Ide illik az oroszországi delegátus jelentéséből néhány sor: „A Fórum munkája Oroszországban teljesen más szituációban

folyik, mint a Peresztrojka előtt. Ma-napság két tendencia rajzolódik ki világosan. Az egyik növekvő érdeklődést és nyíltságot mutat a bázisközösségek részéről, ezek kontaktust kívánnak teremteni más országokkal. A másik tendencia növekvő feszültséget jelez az ökumenikus vonatkozásokban”. Az orthodoxiához tartozó delegátusok jórészt a saját témával foglalkozó munkacsoporthoz csatlakoztak...

Személyes tapasztalataim a konferenciáról:

1.) Kicsiben egész Európát tükrözte: gondokkal, bajokkal és jó törekvésekkel. A nyugati féltekéhez tartozó delegációk sokkal nagyobb aktivitást mutattak az Európát és ezzel együtt az emberiséget érintő kérdésekben. A görögök – élükön egy kedves, Aphrodite-külemű hölgygel – pl. csendes derűvel szemlélték a túlaktív buzgókodását. Amikor a boszniai háborúról egy fájdalmas „lamentáció” hangzott el és szóba került Macedónia, a görögök tiltakoztak az egyoldalú beállítás ellen.

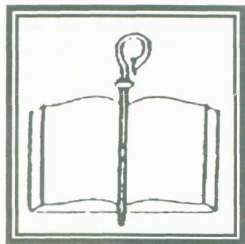
2.) A konferencia végén, amikor szervezeti kérdésekre került sor, a cseh delegáció sérelmezte, hogy a szlávok nincs megfelelően képviselve. A belorusz küldött teremtett békét ezen a téren. Élénk volt a tiltakozás, hogy Európát ismét régiókra osztják fel. A magyar küldöttet a titkos szavazás minden fordulójában beválasztották, Karsay Eszter budapesti református lelkésznek személyében.

3.) Feminizmus veszélye? Valóban voltak ilyen felhangok, amikor a Miatyánkot többen Mianyánnak imádkozták, de általában közérdekű, az összeurópai közösséget érintő kérdésekről volt szó, amelyeket elsősorban a gyengébb oldalt képviselő nők szempontjából taglaltak.

4.) A verbális igeeközelítés teljes háttérbe szorulása. A Keveházi Lászlóné által tartott megnyitó istentiszteleti szolgálaton kívül egyetlen igemagyarázat sem hangzott el. Igék olvasása, ének, imádságok, csend, meditáció, valamint bibliodráma jelentették a reggeli és esti áhítatokat. A záróistentiszteleten az alaptextus Ezékiel 37. volt. Árnyjátékokkal, énekekkel, sok imádsággal és sokféle mozgással akarták a Lélek, a Ruah jelenlétét, beáramlását valóságossá tenni, Aki egyedül újíthatja meg a világot. Ez lesz a jövő útja? – kérdezem.

„... a félelemmel teljes jelenben, melyben annyi az ellentmondás, gyűlölködés, változás... Isten hűsége változatlan! ... Van jövőnk, reményteljes, boldog jövőnk Jézus Krisztusért! Ezért hát: Ne féljete!” (megnyitó istentiszteleten az igehirdetés zárómondatai).

Kinczler Irén
lelkész

Lelkész-szemmel

Trópusi ég alatt

– Egy év Caracasban –

1993 október vége felé kerülve haza egy bő évi venezuelai szolgálat után van már némi távlatom tapasztalataim, benyomásaim összefoglalásához. Erről megjelent ugyan néhány beszámoló az Evangélikus Életben, bizonyítan vizsont, hogy jelen esetben olvasóim (nem csupán hazai lelkészeinkre gondolva) ezekből mit olvastak, s abból is mire emlékeznek – elnézést kérek tehát azoktól, akiknek egyik-másik mondatom ismerős lesz.

Magyar sziget Dél tengerén

Igen, így „képiesíthető” volt szolgálati helyem a Venezuelai Evangélikus Egyház keretében működő *Congregación Húngara*-ban, melynek központja Caracasban van, s *elvileg* egész Venezeula a szóróványa. Gyakorlatilag az egyik nagy nehézséget az irdatlan földrajzi távolságok jelentik (a repülőjegyek borsos árával), a másikat pedig a csekély számú szóróványmagyarság fokozódó korosodása, illetve beolvadása, s az úgy-ahogy megmaradtak lelki igényének csökkenése. A jobbára 1944 és 1956 után kikerültek második és harmadik generációja általában kevésbé akarja már ápolni nemzeti és egyházi gyökereit, s az egyházfenntartással sem nagyon törődik. Sok kikerülő magyar pedig már eleve a leggyorsabb beolvadásra törekedett. A szép és nagy caracasi Magyar Ház (benne óvodával) fenntartási költségei is egyre nehezebben teremthetők elő. Süllyed a „sziget”, fiatalabbakat egyre ritkábban látni az istentiszteleten.

Amikor egy kb. 500 km-re lévő városban Caracából telefonon próbáltam házi istentiszteletet szervezni, kiderült, hogy a korábban számba jöhetők öregkori egészségi bajokkal küszködnek, szállásadó sincs már, más lekötöttségük van stb. Külön probléma, amit dr. Bütösi János ny. püspök (a Magyar Ref. Világszövetség részben még mindig az USA-ban élő elnöke) így fogalmazott meg:

Emigráláskor sok magyarnál megállt az óramutató. Még az 56-osokat is fenntartással fogadták némelyek, mondván, hogy azok '56 előtt kiszolgálták a kommunistákat. Ettől függetlenül nagyon is belátható, hogy a *hazavesztés traumája és a hazalátogatás hosszú reménytelensége* mélyreható és legfőljebb csak részben megemészthető, kegyetlen terhelést okozott, mikor milyen következményekkel. S át kellett plántálódniuk egy egészen más talajba, nulláról kezdeni mindent, a nyelvet is hamar elsajátítva, és csaknem mindig irgalmatlan feltételek között, évekig küzdve-küszködve némi egzisztenciaalapért. Mégis az volt a „hőskor” gyülekezetalapításban is. S a magyarok Venezuela megbecsülését is kívítták (igen sok köztük a felsőfokú végzettségű).

Általánosításnak nincs helye semmilyen tekintetben sem. Egy-egy élettörténet kalandregénynek is beillik, amit aligha hallgathat megindultság nélkül az, akiben van emberi érzés. A *személyes, meghitt* beszélgetéseknek különös jelentősége volt s van, felekezeti határokon túllépve is (amelyek itt elmosódottabbak). *A magyar nyelv, kultúra, nemzeti jelleg* kinyilvánítottan s hangsúlyosan a lelkeszi feladatok közé tartozik ott. E témáról, mint irodalmi szakember, feleségem tartott előadásokat, szemináriumot, illetve nyelvórákat díjtalanul. Ennek a lelkipásztori oldala nem bizonyult könnyűnek,

mert a 40-es évek első felének „magyar királyi átlagvallásossága” sem volt kimondottan bibliai ihletésű. Nagy óvatossággal lehetett csak kimondani azt, hogy a keresztyén lelkület a hit jegyében készségesen szolgál a hazának, de nem fér össze a *nacionalizmussal*. (Az egyik szóróványban néhányan megorroltak ezért, de ezt egyikük legalább megmondta, és tisztázhattuk a dolgot.)

Sokszínű megértés

Pál apostol nem „kaméleonságból” lett „zsidónak zsidóvá, görögnek görögge”, hanem szeretetből. Erre törekedtem, anélkül, hogy mindenre igent és áment mondtam volna. Nem volt könnyű azt tapasztalni, hogy a gyülekezeti szövetség rendjének megfelelő évi pár alkalommal *együtt* istentiszteletünk nyelve elsősorban a *spanyol* lévén – mert ezt értették a németek és a magyarok is – némelyek utóbbiak közül csak fanyalogva vagy még úgy sem vettek részt az ilyen alkalmon. Pedig miként élhattük volna meg a Krisztusban fennálló egységet, ha még így sem! A karácsonyi istentiszteleten a *délamerikai hangszerezésű*, természetesen spanyol nyelvű kórustól és zenekartól egyszerűen el voltam ragadtatva! Pontosan ez az elevenesség, spontaneitás, ez a hitvalló öröm kellett volna „vérátömlesztésnek” a mi gyülekezetünkbe (esetleg itthon is). Az egyik különösképp lendületes

éneküket át is ültettem magyarra, meg is jelent az EÉ-ben („Az Úr szent nevét” címmel), de ez csak gitárkísérettel jó, és lüktető élnékliséggel, ha ugyanis álmosan énekeljük, már agyon is csaptuk. – Mellesleg: a magyar fiatalok egy csoportja kereken megmondta, hogy „Azért nem járunk istentiszteletre, mert feláll a hátunkon a szőr az ősi énekek elnyújtásától”. (E panasz orvoslása azonban nehéz lett volna.)

Német kollégáimmal nagyon hamar megtaláltuk a közös nevezőt, fel is kértek néhány németnyelvű szolgálatra. A spanyolnyelvűekkel csak annyi volt a nehézség, hogy nyelvük gyors és jó elsajátítására sokkal több időre lett volna szükségünk feleséggel együtt, mint amennyi lehetett teendőnk mellett. Ahol azonban korántsem kiváló angolsággal besegíthettem magamnak, ott spanyol-angol keveréknél már jobban elboldogulhattunk. Egyikük messze délen működik, gyülekezetének tagjai csaknem kizárólag szegények, neki magának is szűkös a fizetése, s parókiális körletébe gyakran

tűnnek föl Kolumbiából átjáró fegyveres kábítószercsempészek. Itt légy lelkész, pajtás! – mondhatta volna nekem joggal. Nekem elég volt arra ügyelnem, hogy „barriókba”: gyanús negyedekbe ne tévedjek, mert aki oda megy, az fényes nappal is bízást megelőlegezheti a kést a hátába, meg hogy a közlekedési pankrációban kocistól épen maradjak „vadhajtók” között. És hogy, ha pénzt hozok a bankból, azt az ingembe dugjam, és úgy szorongassak cselből egy papírral megtömött kis táskát, mintha abban volna a pénz. (Még a magyar nagykövetet is kétszer kergették meg éjjel autós banditák, akik elől – jó kocsi-ban jó vezetővel – „diplomatikusan” ki tudott térni...)

A venezuelai „összhelyzet” több mint tarka. Hogy Caracasnak 5 vagy több millió lakosa van-e, azt az illetékesek sem tudják, mert a jóval szegényebb Kolumbiából tízezerszám tódulnak ide az illegális bevándorlók, hiszen itt eredményesebben lehet koldulni, rabolni, csempészarut eladni, olykor talán még tisztességes

munkát is kapni, főleg, ha ezért jöttek.

A különböző egyházak szeretetszolgálati nem győzik a munkát. Rengeg a munkaútor szülte kéregető, sokkal több, mint legújabb Budapesten. A piros jelzésnél megálló kocsikhoz is odarohannak. Néha élethűbben tartják a markukat, mint a valódi nyomorgók, akik milliószám vannak, s legtöbbszörnek semmi esélye a fölemelkedésre. Nem túlságosan gazdag tapasztalataim alapján: a „felszabadulás teológiáját” nem annyira hangoztatják, de a szociális felelősségérzet nagyon is erős. Iszonyú sok pénz is kellene oda, de az korrupcióra, meg luxuspalotákra hamarabb akad. Így aztán ez a gazdag ország, úgy látszik, hanyatlásnak indult. Iszonyú nagy a szakadék a szegények és gazdagok között. Ottani lelkész- és más hittestvéreinknek, mindazoknak, akik segítségül hívják az Úr nevét, bölcsességet és hit által való helytállást kívánok. – Magunknak meg azt, hogy ugyanennek mi se legyünk híjával.

Dr. Bodrog Miklós

A fák és templomok városában

– Charlotte, N.C. – U.S.A. – 1994. augusztus –

Ez itt földszintes Amerika. Van-nak természetesen magasházak is, a városközpontban, talán tíz vagy tizenkettő. A többi: földszintes, esetleg egyemeletes, legfőlőbb kettő. Egyszerűbbek vagy előkelőbbek, aszerint, ki lakik bennünk. Kert elől, kert az épület mögött. Errefelé szerényebbek az épületek, mégis mintha villanegyed volna. Már az utca fölött hatalmas az lombjuk mintha sátrat volna az úttest fölél.

Más itt a stílus, mint amilyent Európában megszoktunk, más az élet is. Az ajtók és az autók nyitva, csak éjszakára zárják be őket. Este sok lámpát gyújtanak a szobákban, még ha senki sincs az előlő szobában: jól belátni mélyen. Német bevándorlók fejlesztették nagygyá annak idején a várost és környékét. Lakosainak száma állítólag negyedmillió vagy egy kicsit több, de mint a világ valamennyi nagyvárosában, ehhez hozzászámíthatjuk a „nappali lakosokat”, akik dolgozni vagy vásárolni idejárnak a

környékről, s azokat is, akik közigazgatási szempontból ugyan nem idevalósiak, de a város közeli vonzáskörzetében laknak.

Az utakon mindenesetre folyamatos az autóforgalom. Kettő, négy, vagy többpályások, akár a város közepén is; a főutakon általában nem lehet parkolni, de a sok parkoló- és garázsház ellenére mindenütt autó autó hátán.

Amerre megy az ember, mindenfelé templomok. Kisebb-nagyobb: legtöbbször kicsi a tornya. Katolikusok, lutheránusok, baptisták, presbiteriánusok: ez utóbbi látszik a legelterjedtebbnek. Istentiszteleti külsőségeik – magyarul szólva – a reformátusokéhoz hasonlítanak, papjaik ruhája majdnem lutheránus. Már ami a nálunk is szokásos Luther-kabátot illeti; itt a lutheránusok inkább az „északi” ruhát viselik és istentiszteleti rendjük is „mise-szerűbb”.

Az egyházi élet eleven és természetesen szabad. Mégsem problé-

mamentes. Voltaképpen az egyháztagok „tartják el”, mindenesetre nagy mértékben tőlük függ a templom és az egyház; ennek megfelelően kevés a korholó, intő szó. A fő tartalom: voltaképpen minden rendben van, vagy ha nincsen, majd rendben lesz. Mindenki mosolyog. Az istentisztelet után, a templom előtt hűsítőket osztanak. Vasárnaponként más és más; mindig kihirdetik, hogy kicsoda.

Vasárnap délelőtt az egyetlen idő, amikor az áruházak zárva vannak. Egyébként éjjel-nappal nyitva mindegyik – és mindegyikben majdnem mindent lehet kapni. Természetesen önkiszolgáló módon. A tárlók között feliratok, melyekben mit találni. „Élő” kiszolgálás csak a pénztár körül van, egyes cikkekből. Vagy a patikapultnál. Ott a vérnyomásmérő is: mindenki magának mér. Szinte automatikusan. Egy kályhacsőre emlékeztető valamibe beteszi a karját, megnyom egy gombot és a szerkezet „felfűvődik”, szorosra zár,

majd leereszt s ekkor a kijelző mutatja az értékeket. Ennyi. Eszembe jut(na) az itthoni cirkusz...

Az áruház is, mint szinte minden: kondicionált. A lakás, az autó. Kint nagyon meleg és párás, bent kellemes hűvös. Csak amikor kilép az ember az utcára, akkor csapja meg a meleg.

Kirándulás Salemba, a „boszorkánnyok” városába. Nem titkolják, miért is tennék, habár nem büszkélkednek vele. Rég volt. Maga a városka is régies: micsoda utcák, micsoda házak! Vagy inkább házacsák. Amivel dicsekszik a város, az a múltnak más része. A husziták, a cseh testvérek. A hugenották. A szép régi házak között múzeum emlékeztet a régmúltra. Meg az utcanévek. A templom. A sütőde. A ruhák: az itteni asszonyok mintha jelmezben járnának: korabeli öltözetek és korabeli stílus.

Elmentünk a hegyekbe is: ez az Appalache hegység. Legmagasabb pontja a kétezer méternél magasabb Mount Mitchell, az egykori tiszteletesre emlékező kővel. Útközben keveset látunk, annál több felhőt. Ez a Blue Ridge Parkway. Szép kilátás volna, felhők nélkül. Hegyek s völgyek váltakoznak. Az út is fel – le. Kilátók, kilátás nélkül – most. Néhol felszakadt felhők, akkor látni, milyen is volna ez a táj, ha nem állnák utunkat a kőszá fellegek.

Kirándulás a tengerhez. Vagyis az óceánhoz. mert ez már az Atlanti. Útba ejtjük a Wright-emlékhelyet, ez még Észak-Karolinában van. Büszkék rá: az autók rendszámtábláin az államjelzés mellett a fölirat: First in Flight. Első a repülésben. Fedél alatt itt a repülőgép. Egy faháncsal borított ösvény: az első repülés 12 másodpercére emlékeztet, a távolság

120 láb... (Egy láb mintegy harminc centi.) A dátum: 1903. december 17. Itt az emlékmű is.

A Hatteras sziget voltaképp egy hosszú, keskeny földnyelv: ha kinézünk az autó ablakán, mindkét oldalon víz, vagy legföljebb nádas. A nevezetes világítótorony szinte jelkép, képeslapokon is árusítják. Hatterasnál ferry-boat-ra, vagyis kompra szállunk, ez Ooracoke szigetre visz. Negyven perc az út.

Másnap első fürdés a tengerben. Hatalmas homokdűnén át vezet az út, de hatalmasak a hullámok is. Majd egy hét múlva egy csöndesebb partrészt választunk.

Egy hétköznap este múzeumba megyünk. Sok képet is látni itt, de a fő nevezetesség a prekolumbián kiállítás. Ez a Francis Robicsek szoba (terem inkább). Francis Robicsek magyar szívsebész. Az itteni kórházban dolgozik. Időnként látni landoló helikoptereket, amint a toronyház méretű kórház tetején landolnak. Persze, nemcsak Robicsek professzorhoz visznek betegeket. Mondják, dohányos embert nem operál. Aki folyamatosan mérgezi a saját életét, azzal nem foglalkozik, annak máris rosszabbak az erei, hogysem hozzájuk kellene nyúlni. Ez a műtét több órá, majdnem egésznapos: évek alatt jut ide az ember. Évekkel hosszabbítják meg az életét. De aki saját magának rövidíti meg?

Másik hétköznap: gömbmozi. Nincs sok belőle a világon. Meredek nézőtér, az egész látóteret befogó – vagy inkább átfogó? – vászon. Az ember általában nem használja ki a teljes lehetőséget, csak „előre tekint”. Szemüvegben itt sem látni mindent, kicsit mozgatni kell a fejet.

Megdöböntő ez a nagy vászon, megdöböntő a hatalmas látvány. To the Limit – ez a címe. A végsőkéig ki kell szélesíteni lehetőségeinket? A film három ember küzdelmét érzékelteti e cél érdekében. Az egyik sziklamászó fiatalember. Mint mondja, tériszonya volt, ezért mászik a majd függőleges sziklafalon. Ott is alszik. Látjuk, amint egyszer megcsúszik, csak a kötél védi meg. A másik szíró nő, versenyző. (Olimpikon, de nem ő az első.) Iszonyatos tempóban száguld, elmosódik előtte a látvány. Megcsúszik, nekivágódik a falnak. Nem csoda: útját emlékei, mert a gyors rohanásban alig lát részleteket. S a harmadik: balett-táncosnő. Mennyi gyakorlás kell ahhoz, hogy eljusson a szélső határig – vagy, a mi számunkra, közönséges halandók számára: azon is túl. A mi számunkra szinte a lehetetlen világába.

Végül: Charleston: A tánc hazája, ámbár ezt csak tudni lehet, nem kérkednek vele. Itt csöndesebb a tenger. Szép, „olaszos” villák, házak. Keskeny utcák, ódivatú villamos, autobus. Mintha nem is Amerikában volnánk...

Pedig ott voltunk. Sok élmény, nagy nyugalom, kedves emberek.

Amikor a repülőgép leszáll Ferihegyen, időbe telik, míg a lépcsőt elébe tolják. Az autobuszon nincs ülőhely. A poggyászkidobóban tovább kell várakozni, mint a repülés tartott Frankfurttól idáig (Frankfurtban át kellett szállni.) Kevés a bőröndtolókocsi, a hordár az ügyeseknek százasért ad. Az alkalmazottak rossz ruhában, mogorván. A körforgóról alig lehet leemelni a teli táskákat.

Hazaérkeztünk.

Zay László

SZEBIK IMRE püspök:

Nagyothallók gondozása a gyülekezetben

– Elhangzott angolul az IVSS konferencián 1994 szeptember 5. –

Örömmel köszöntöm e budapesti konferencia résztvevőit. Megtisztelő számunkra, hogy hazánkban kerül sor a nagyothallók nemzetközi szövetsége konferenciájára.

Kettős értelemben haszonnal is társul a tanulmányi konferencia budapesti jelenléte. Egyfelől hangsúlyt kap a lelkigondozás felelőssége és fontossága, másfelől külön kiemelten foglalkozhatunk a nagyothallók sajátos gondjaival.

Öszintén meg kell vallanom, hogy ezen a területen sok a mulasztásunk, s ezért hatványozottan sok a pótolnivaló egyházunkban.

I. A hallás és a hallás biztosításának fontossága

A legismertebb páli ige e vonatkozásban így hangzik: „A hit hallásból van, a hallás (a megértés) pedig Krisztus beszéde által”. (Róm 10,17)

Isten már az Ószövetségben is hallás útján adta tudtul népének akaratát. Gen 3,8: „Amikor meghallották az Úristen hangját, elrejtőzött az ember és felesége az Úristen elől a kert fái között.” Ex 19,9: „Akkor ezt mondta az Úr Mózesnek: Ime

elmegyek hozzád sűrű felhőben, hogy hallja a nép, amikor beszélek veled, és neked is higgyenek mindenkor.” Józsué 3,9: „Jöjjetek ide és hallgassátok meg Isteneteknek, az Úrnak beszédét!” Hózeás 4,1: „Halljátok meg az Úr igéjét Izrael fiai!”

Jézus is hangosan hirdette Isten országa evangéliumát, hogy az emberek meghallgassák azt, (Mt 4,17) és tanítványainak is megparancsolta az evangélium hirdetését (Mt 10,7).

Az emberi beszéd vagy az evangélium pusztá meghallása azonban nem elegendő ahhoz, hogy életformáló erővé váljon gondolkodásunkban. Meghallássá, megértéssé és befogadássá kell lennie, hogy cselekvésünk rugója s meghatározója lehessen mindennapjainkban. (Pl. 2Sám 22,45: „... engedelmesen hallgatnak rám.” Jn 5,30: „Jézus mondja: Ahogy Tőle (Atyától) hallom, úgy ítélek.” Róm 2,13: „Nem a törvény hallgatói, hanem megtartói igazak Isten előtt.”

Lehet hallani és hallgatni Isten igéjét úgy, hogy annak semmi belső hatása nincs életünkben. Amikor fülünk hallja, de a lélek nem fogadja be Isten üzenetét. Pl. 2Mózes 6,12: „Mózes így beszélt az Úr előtt: Izrael fiai sem hallgattak rám, hogyan hallgatna rám a fáraó, amikor még a beszédben is ügyetlen vagyok?!” Jeremiás 35,17: „Beszélttem hozzájuk, de nem hallgattak rám.”

A Szentírás szerint az Ige hallgatása és befogadása áldást rejt magában, míg be nem fogadása büntetéssel jár. Pl. Leviticus 26,3kk és 14kk., Zsolt 81,12: „Népem nem hallgatott szavamra, Izrael nem engedelmeskedett nekem. Ezért hagytam, hogy szívük keményen maradjon és kövessék a maguk tanácsát.”

A hallás és meghallás azonban nemcsak Isten és Jézus igéjével kapcsolatban fontos, hanem minden jószándékú tanításra és figyelmeztetésre is érvényes. A meg- illetve meg nem hallásnak ez esetben is súlyos, áldott vagy veszedelmes következményei vannak (pl. Példabesz 1,20-33., 5Móz 21,18).

Evangélikus liturgiánk része Jézus igéje: „Boldogok akik hallgatják és megtartják Isten beszédét.” (Lk 11,28) Jézus egyik példázatában a közsiklára épített házhoz hasonlítja azokat, akik az Ő igéjét nem csak hallgatják, hanem meg is tartják. (Mt. 7,24-27).

Szól a Biblia belső hallásról is, amikor az Istenben elmélyült lélek úgy véli, hallja Isten kijelentését. Ilyen hallásban volt részük az ószövetségi prófétáknak, s hasonló áldásban van részük az Isten által vezérelt hívő személyiségeknek is. (Pl. Gen 12,7: Az Úr megjelent Ábrahámnak és ezt mondta: A te utódaidnak fogom adni ezt a földet. Acta 9,1-6: Saul megtérése.)

Szól a Szentírás arról is, hogy Isten is hall, meghall és meghallgat, ami Hozzá küldött imádságaink vonatkozásában rendkívül fontos. (Pl. Gen: 21,17., Ex 3,7., Psalm 6,9., Jn 11,41)

E néhány bibliai citátumból is kitetszik, hogy a hallásnak, a meghallásnak, Isten igéje megértésének döntő jelentősége van a Szentírás tükrében és az ember életében. *A hallás üdvösségbevágóan fontos ügy.*

Ezért a hallás biztosítása éppolyan fontos feladat, mint magának az Igének a hirdetése és továbbadása. Kérdésünk az lehet, vajon tudatosult-e egyházainkban a hallás és a hallás biztosításának üdvösségszinten fontos felelőssége?

II. A nagyothallásról

Nem orvosi előadást kívánok tartani, hiszen ez nem esik egybe hivatásommal. Pusztán a jelenség fontossága miatt akarok erről külön pontban szólni.

Egyfelől vannak testvéreink, akik hallássérülten érkeznek e világra, de őket is meg akarja szólítani Isten és üdvösségre kívánja juttatni. Másfelől az emberi élet betegségei és az öregség miatt egyaránt „rest hallásúvá” válhat az ember.

Az idős kor közeledtével szinte kivétel nélkül mindenkinél fellép a hallás tompulása, amely nehézkessé teszi az emberi kommunikációt éppúgy, mint az istentiszteleten való részvételt, mivel nem mindent, vagy nem pontosan ért meg az öregség küszöbét átlépő ember.

Komoly pszichés nehézséget jelent a gyakorló lelkipásztornak – magam is jelen szolgálatom előtt 28 évig gyülekezeti lelkész voltam – az idős ember betegséget, „rest hallást” elhallgató attitűdje. Amíg ez egyfelől érthető, – hisz melyikünk büszkélkedik fogyatékoságával –, másfelől megnehezíti a nagyothalló gondozását és igehallgatást biztosító törekvésünket. Talán csak hosszú, fáradtságos lelkipásztori beszélgetéssel sikerül meggyőzni egy-egy embert arról, hogy sérülése korral jár, a legtöbb idős embernél előfordul. Emberi hiúságánál sokkal fontosabb értelmes, igét értő, s üzenetéből gazdagodó részvétele az istentiszteleten.

A nagyothallók kiemelt gondozása és törődés velük azért is különösen fontos, mert a gyülekezetben állandóan „újratermelődnek”. Más szóval a természetes előregedés egyik leggyakoribb tünete. Ezért belőlük biztosan nem fogunk ki... Ugyanakkor idős korban több idő áll rendelkezésre az igehallgatás céljára. De talán több biztató, bátorító s vigasztaló szóra is jobban szüksége van az öreg embernek. Míg ifjú korunk gondjait testi adottságainkból következő sajátosságok jelentik, felnőtt korunkban a szellemi építkezés fontos fázisát éljük meg, addig az öregkor talán a spirituális kérdések felé tereli figyelmünket.

Ezzel nem azt akarom állítani, hogy ifjú és felnőtt korban nem volna szükségünk a lelki dimenzió keresésére és megélésére, de tézisemet bizonyítással igazolja az egyházi életben és az istentiszteleteken résztvevők nagyszázalékú idős korosztálya. Tréfásan szoktam mondani: „az egyházba végül mindenki beleöregszik”. Vagyis, ha eléri a nyugdíjas kort, előbb-utóbb gyülekezetét is megkeresi.

Istenünk fel akar készíteni mindnyájunkat az erőnk feletti útra az öregkor küszöbén, ha engedi, hogy megérjük. Ha pedig ekkora elveszítjük hallásunk élességét, akkor nem kell szégyellnünk, bevallanunk ezt és a kor felkínált technikai lehetőségeit, eszközeit igénybe szabad vennünk.

III. Gondozásra kötelezettek vagyunk

Isten törődik övéivel: A választott nép életében ősatyák és próféták, királyok és főpapok egyaránt azért adtak, hogy a sokaság ne maradjon egyedül, lelki-szellemi támasz s közösségi vezető nélkül. Jézus többször utal arra, hogy látta a nép elesettségét, mennyire elgyötörtek voltak, s árvák, mint a pásztor nélkül való juhok. Napjainkban az egyház küldetésének betöltésére sokféle lehetőség kínálkozik. A negyvenéves egyiptomi fogság utáni szabadság boldog légkörében örömmel lépünk ki a templom falai közül, s vállalkozunk egyházi iskolák újranyitására, a tábort lelkész szolgálatot, a börtön- és kórházlelkészi gondozást, ifjúsági és felnőtt konferenciák tartását, új szociális létesítmények építését, árvaházi gondozói hálózat kiépítését, iskolai hitoktatást.

A bőség zavarában nem szabad azonban erőnkön felül vállalkozni, hiszen negyven évi visszaszorítottságunk jelentkezik a munkatársi gárda létszámi kicsiségében és szellemi színvonalának esetlegességében is.

Bizonyos vagyunk azonban abban, hogy az evangélium hirdetése elsődleges, primér feladatunk templomainkban éppúgy, mint lelkigondozói beszélgetések során.

Protestáns egyházaink megmaradásának titka éppen abban vélhető, hogy híveink személy szerint számontartottak, pásztoroltak, gondozottak voltak. Eleink komolyan vették az ige figyelmeztetését. Ügyeljünk arra, hogy a nyájból egy se vesszen el! A megváltozott külső körülmények hatására éppen ez a lelkigondozó tevékenység szorult háttérbe, mely-

nek konzekvenciái máris jelentkeznek gyülekezeti életünkben.

E nagyobb keretbe való behelyezés során érzékelhető, hogy lelkészeink és gyülekezeteink adások maradtak a *lelkigondozással általában*, s ezen belül törődés a nagyothallókkal külön is háttérbe szorult legtöbb egyházközösségünkben.

Meggyőződéseim, hogy a mai lelkési szolgálat akkor éri el a rábízottakat, ha munkánk minden területén érvényesül a pásztori karakter. Ha a prédikációban az egyén mindennapi kérdéseire kap választ, ha a gyülekezetben belül vonzó közösséget sikerül kiépíteni, ha a hívek érzik, számontartják őket s van egy olyan hordozó közösség, ahol segítséget kaphatnak mind lelki-szellemi, mind esetleg materiális szükséghelyzetükben is. Ahhoz, hogy a kételkedő bizonyosságra jusson, a kétségeskedő reményt nyerjen, *őszinte bizalmi légkörnek kell uralkodnia* a gyülekezetben a lelkipásztor iránt, s ez különösen érvényes a nagyothallás szorongásában élő idősebb híveinkre.

Gondozásra kötelezettek vagyunk minden hívünk, de különösen a sérültek és elesettek, az idősek és a betegek iránt, hiszen nekik még inkább szükségük van orvosra.

IV. A gyülekezet egésze felelős a lelkigondozásért

Európai keresztyénségünk egyházi struktúráját jellemzi az *egyszemélyi felelősség és egyszemélyi munka*. („Ein Mann System”). Ha ügyes, tehetséges, sokoldalú a lelkész, úgy jól megy a munka a gyülekezetben. Ha szerényebb képességű, vagy csak szakmájának egy ágazatában kiváló, úgy elsikkadhat a lelkigondozás, a különös törődés a gyülekezet sérültjeivel.

Napjaink során lassan változik a kizárólag a lelkészre épített gyülekezet rendszere. Egyre több presbiter és hívő érti meg személyes szolgálatainak fontosságát és veszi ki részét a gyülekezeti munkából.

A nagyothallók gondozása része a gyülekezeti munka egészének. Fontosságára már rámutattunk. Maguk a nagyothallók is segíthetnek társaik gondozásában, gátlásaik legyőzésében.

Budavári gyülekezetünkben pl., ahol lelkészként szolgáltam, s amely most is püspöki székhelyem, a szószékkel szemben az első három padosorba készülékeket szereltetett be a gyülekezet nagyothalló testvéreinek részére. A presbitérium örömmel hozta meg anyagi áldozatát erre a célra. A baj akkor jelentkezett, amikor idősebb férfi és nő testvéreink *szégyelltek odaülni*, mondván: ily módon az egész gyülekezet tudomására jut – szemmel láthatóan – hogy ők elvesztették hallásukat, süketek.

A kezdeményezés így sem volt hiábavaló. Talán meg kellett volna előznie a lelkigondozói munkának, így most utána kell ezt elvégezni.

Svájcban több gyülekezetben láttam, miként emelték fülükhez az erősítő készülék kagylóját idősek emberek a számukra kijelölt padokban. Bizonytalán idő kérdése is, amíg ez természetes jelenséggé válik gyülekezeteinkben.

Számolnunk kell azzal, hogy a restül hallók száma rapid módon emelkedik a *modern élettel együttjáró magasabb zajártalmak* következtében.

Méltán írja *Ladányi Mihály* magyar költő egyik versében:

„Nagy a ricsaj hússzagú rezervátumaidban
Huszedik század,
Az esték meghitt csendjében
Csak az öregek és a költők üldögélnek.”

Öregek, de nem süketekre ítélve, hanem kommunikációra: Istennel és egymással. Hiszen aki készüléket használ a templomban, a hétköznapiakban is előbb utóbb használja

majd. Így nem lesz kirekesztett a beszélgetésekből, az életből sem.

Az 1996-ra tervezett budapesti *Expo* mottója ez lett volna: *„Kommunikáció egy jobb világért”*. Szívem szerint való volt ez a témaválasztás. Elmagányosodás, elszigeteltség, elidegenedés nem elvont fogalmak európai társadalmainkban, hanem mindennapi tapasztalatok. A kommunikáció hiánya, az egymással való törődés hiánya, a szeretet hiánya keserű gyümölcsei jelentkeznek önző életünk fáján. Szót váltani, megérteni egymást, meghallani egymást: alapigényünk. *A kommunikálás lehetőségét okvetlen biztosítani szükséges!*

Észak franciársági településen 10 hónapig „nézte” egy idős elhunyt a televízió műsorát. Senki nem akart vele előbb beszélni, kommunikálni. Senki sem kereste vele előbb a kommunikációt, a közösséget. Amikor az elektromosságot akarták kikapcsolni, akkor fedezték fel halálát. Fali naptárból tudták meg, 10 hónapig holtan nézte a TV műsorát...

Bizony a gyülekezet egésze felelős a lelkigondozásért, a nagyothallókért különösen is.

V. Az öregedés művészete

Fritz *Riemann* azonos című könyve nyomán kívánok e gondolatról még néhány szót szólni. Mielőtt ezt tenném, hadd utaljak a *Prédikátor könyve* 12. fejezetére. Gondolj Teremtődre, míg el nem jönnek a *nem szeretem napok*:

„Bezárulnak az utcára nyíló ajtók,
elcsendesül a malom zúgása,
Fölkelnek a madárszóra is,
és elhalkul minden énekszó.” (Préd 12,4)

Az egész fejezet az öregedés költői szépségű leírása. Az idézett vers hallásunk romlására, elvesztésére utal.

A nagyothallás tényét is e nagyobb s átfogóbb folyamat részeként érthetjük meg. Tudomásul venni az évek múlását, amikor látási zavarok lépnek fel, gyengül járóképességünk, emlékező tehetségünk halványul, s csak a távoli múltra futja memóriánkból, a tegnapi alig, amikor félünk egy kis emelkedőtől, s szívünk gyorsabban zakatol, akkor hallásunk resztelése is beleillik e sorba – öregségünkkel együttjár...

Megbékélni az öregséggel, korántsem könnyű. Többen azal is rövidítik földi létüket, hogy nem veszik tudomásul öregedésük kezdetét. Úgy élnek, mintha nem szálltak volna el fejük felett az évek...

Megöregedni napjainkban azért nehezebb, mert *ma az ifjúságnak abszolút értéke van*. Az a változó kor, amelyben élünk, nem ad esélyt az ötvenen felülieknek.

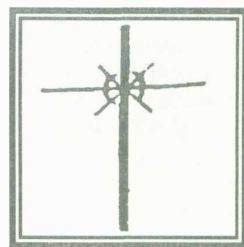
Megöregedni azért is nehezebb, mert az *öregkor romantikája szertefoszlott*, ugyanakkor olyan új feladatok elé állítja az idős embert, amely állandó tanulásra kényszeríti (technikai, jogi, egészségügyi adottságok megváltozása).

Viszont könnyebb is megöregedni, mert megnőtt a várható életkorátlag. Ma tovább tarthat az aktív kor. Új gyógyszerek segítik elviselni az öregedés folyamatát. A modern technika is segíthet betegségek visszaszorításában.

Teremtőnk pedig emlékeztet, hogy e múlandóból az örökkévalóba, a láthatóból a láthatatlanba készülünk, ahol már nem lesz könny és sírás, mert szemünkből minden könnyet letöröl Urunk. Ahol megszüntet minden fájdalmat, s halál sem lesz többé... Addig pedig együtt imádkozunk a költővel:

„Összeszorítom ajkam, ha nehéz a kín,
Mert tudom, Tied az én harcom,
S győztes távolokba néz
Könnyekkel szépiült orcád fényű arcom.”

(Tóth Árpád: Isten oltókése)

OROSHÁZA 250 éves

– Örömeink és gondjaink –

1994. április 24-én ünnepelte az orosházi evangélikus egyházközség és Orosháza település keletkezésének 250 éves évfordulóját. Ez a sok veszélyt és pusztulást látott terület 3 Orosházának (korábban esetleg Oroszegyháza néven) adott helyet a történelem utolsó hét évszázadában. Az elsőt a tatár, a másodikat a török pusztította el. A harmadik Orosháza ünnepelt ebben az esztendőben.

Előzmények

A 18. század első harmadában Észak- és Nyugat-Dunántúl több településéről evangélikus vallású családok indultak el a Tolna megyei Zombára. Részenben vallásuk megtartása, részben a jobb megélhetés reménye indította őket. Ez a gyűjtőhely mindaddig otthont és munkát adott nekik, amíg a fiatal gróf, Dóry Ádám át nem vette a birtok irányítását. Atyja örökébe lépve az 1740-es évek elején a „Cuius regio, eius religio” elv alapján saját hitére, a római katolikus vallásra akarta kényszeríteni evangélikus vallású jobbágyait, akik már kis templomot (imaházat) építettek a település központja közelében (ez a hely ma Zomba központja). Eljutott azonban hozzájuk a hír, hogy a Körös-Tisza háromszögben, Békés megyében, a török által kipusztított alföldi tájon, a terület földesura, Harruckern báró telepesekeket verbuvál, akiknek több kedvezményt ígért, így a vallás szabad gyakorlását is. 1743-ban 8 tagú küldöttség indult el Zombáról Békéscsabára, hogy a terület tulajdonosával tárgyalásba kezdjenek. A tárgyalás eredménnyel járt. A mai Orosháza és környéke területének használatára szerződést kötöttek Harruckernnel. Ezt követően 1743-ban Dénes Sándor tanító vezetésével, akinek a nevét utca őrzi ma is Orosházán, 30 család indult el az új honfoglalásra. Otthagyták kis házaikat, kertjeiket, a temetőben a halottaikat, de *magukkal vitték kis harangjukat*. Átkeltek a Dunán, majd a Tiszán. A telet Békéscsabán, az evangélikus testvéreknél töltötték, majd 1744. április 24-én, „Szent György” napján elfoglalták a szerződésben rögzített területet. A mai Zombai utcán kezdték el építeni egyszerű hajlékaikat, de hozzáfogtak a vesszőből font, sárral tapasztott templomuk megépítéséhez is. Haranglábat is készítettek és azon helyezték el magukkal hozott kis harangjukat, amelybe belekarcolták, hogy a Békés megyében lévő orosházi evangélikus gyülekezet tulajdona. Még abban az esztendőben lelkészt hívtak Horváth And-

rás személyében, aki megkezdte az első vegyes anyakönyv vezetését, amelynek első oldalain latin nyelven megörökítette az áttelepülés történetét. A gazdasági munkát is megkezdtek azzal, hogy kiirtották a bozótot, megszüntették a mocsarakat, s ezzel megkezdtek az Alföld egyik legjobb búzatermő területének művelését. Így kezdődött ennek a vallási alapon szerveződött településnek a története.

A fejlődésnek, a növekedésnek az évei

A kezdeti sikerek után eljutott a hír a vallási szempontból szorongatott helyzetben lévő dunántúli evangélikusokhoz, akik közül hamarosan 40 családból álló újabb csoport követte a honfoglalókat. Az idetelepülők között többeknek a neve őrzi ma is azoknak a falvaknak a nevét, ahonnan ide költöztek. Ezek között két csoport különböztethető meg. Az egyiknél a név, a másikonál az előnév vall az egykori lakóhelyről. Így ma is élnek itt Csepregi, Szemenyei, Sitkei stb. nevűek, illetve Bánki Horváth és Szendi Horváth családok.

A növekvő gyülekezet kinőtte templomát. Először torony építésére kértek engedélyt, de csak úgy kapták meg, hogy az az egész településé, és tűz megfigyelés céljait szolgálja. 1777-ben építették meg a tornyot, de nem építhették egybe a meglévő templommal, és ún. kerengőt, körbe futó erkélyt is építettek hozzá, hogy az előírásoknak megfeleljen. Templom építésére csak a Türelmi Rendelet (1781.) után kaptak engedélyt. 1786-ban építhették meg a mai templom főhajóját, de még akkor sem építhették össze a toronnyal. Erre csak 1830-ban kerülhetett sor, amikor a templomot bővíteni kellett a gyülekezet növekvő lélekszáma miatt. A főhajó déli oldalán építettek egy toldalékot. Így nyerte el a neobarokk stílusban épült templom a nyomott, lapított T betű alakot. A toldalék karzatára 1832-ben új orgonát építettek Komornyik Benedek nagyváradi orgonaművész és orgonaeépítő mester által. Ma is ez a mechanikus rendszerű orgona szolgálja a templomban a gyülekezeti éneklést. A nyári hónapokban évtizedek óta neves orgonaművészek szólaltatják meg egyházzenei estek alkalmával ezt a sokak által dicsért orgonát.

Az orosházi evangélikus egyházközség kezdettől fogva szolgálta a település ügyét is, ezen belül különösen a közoktatást. A múlt század utolsó évtizedéig csak egyházi

iskolák voltak Orosházán. Az egyházközség utolsó lépése volt e területen az evangélikus gimnázium megalapítása, amely azonban az iskolák államosítása miatt csak nagyon rövid ideig tölthette be szolgálatát.

Orosházát a település szülőiténék, Darvas Józsefnek a megfogalmazása nyomán a „legnagyobb magyar falu”-ként tartották számon. 1946-ban nyilvánították várossá. Ma harmincötezer lakost számlál. A népegyházi adatokat figyelembe véve, a város lakossága *több, mint 50%-ának az evangélikus egyházhöz kellene tartoznia*. Sajnos, azonban ez a kérdés nem ilyen egyszerű.

Gondjaink

Orosháza magyar lakosságát nem sújtotta kitelepítés, vagy a kitelepülés. Mégis igen nagy veszteségek érték. Az I. világháborús vesztesége a gyülekezetnek 774 fiatal, fiatal házaspár, vagy még házasság előtt állók. A gyülekezetnek II. világháborús veszteségeit már fel sem lehetett mérni, mert 40 éven át nem lehetett ezzel a kérdéssel foglalkozni. A 250 éves évforduló kapcsán az egyházközség és a település önkormányzata hozzáfogtak a háborús áldozatok adatainak az összegyűjtéséhez. Sok esetben azonban már a hozzátartozók sem élnek, vagy elköltöztek Orosházáról. A közös gazdálkodás erőszakos megteremtése, a tehetősebbek hátrányos megkülönböztetése kb. négyezer orosházainak az elűldözését, illetve elköltözését vonta maga után. Ezeknek nagyobb része az evangélikus egyházhöz tartozott.

Annak idején épületeinknek, iskoláinknak az államosítása az egyházi munkát nagyon visszaszorította. A templom és a temetők voltak azok a lehetséges szolgálati helyek hosszú ideig, ahol az evangélium megszólalhatott. *Orosháza, mint „mamut” gyülekezet*, fokozott mértékben volt kitéve a zaklatásoknak, az ideológiai támadásoknak. Ennek következtében sokan, először kényszerűségből, később az új helyzettel való megalkuvásból, eltávolodtak az egyháztól. Hosszú ideig csupán csak az évi temetések száma (200 fő) utalt arra, hogy az egyházközség tömegeket mondhat magának. A fentiekben felvázolt problémák ma is éreztetik hatásukat.

Örömeink

Az eddigiekben feltárt gondjaink ellenére örömeink is vannak a mai gyülekezet életében.

Templomunkat, építésének 200. évfordulójára tataroztattuk. A gyülekezetnek, mint élő kővekből épülő lelki háznak a megújulása is folyamatban van. *Míg a 80-as évek elején kb. ötször annyit tettünk, mint amennyit kereszteleztünk, jelenleg a két adat megközelítően azonos.*

Az államosított egyházi ingatlanok visszaadásáról rendelkező törvény lehetővé tette egyházi iskolák indítását. Csereingatlanként egy óvodát kértünk, amelyben már minden csoport egyházi. Több kisebb iskola helyett egy nagyot kértünk vissza, amelyben egyházi osztályokat indítottunk. Szeptembertől már 7 egyházi osztályunk tanul. Az állami gimnáziummal megállapodást kötöttünk egyházi osztályok indításáról. Szeptembertől már három gimnáziumi osztályunk lesz. Ezeket az iskolákat 1996-tól kívánjuk önálló egyházi iskolákként működtetni. A város valamennyi iskolájában hitoktatunk. Reméljük, hogy az új kormányzat alatt sem változik ez a helyzet.

A 250. évforduló pezsdítőleg hatott az egyházközségre. Az évfordulós ünnepségen templomunkban kb. 3000 ember vett részt. Ezen a napon a Szőlő-városrészben új templom alapkövét helyeztük el. A nagy templom 210. éves évfordulójára, 1996-ra szeretnénk megépíteni ezt a templomot. A tervek elkészítésére Benczúr László Ybl-díjas építészmeternöket kértük fel, aki a zombai templom tervezője is. Ezzel is szeretnénk kifejezésre juttatni a múltunkhoz való ragaszkodást és gyülekezetünk történetének egyik jelentős állomásához kötődést, amelynek számtalan egyéb jele is van.

Hadd fejezzem be ezt az ismertetőt a *zombai templom szentelése alkalmával mondott köszöntőm egyik gondolatával*. „A XVIII. század első felében nagy vihar söpört végig e tolnai tájon. Ez a vallási türelmetlenségből táplálkozó «orkán» gyökerestül kitépte az éppen megeredt zombai evangélikus gyülekezet kicsi fáját, és messze, a Tiszántúlra, a Viharsarokba sodorta. Ott azonban az egyház Ura újra ültette ezt a fácskát, amely azóta nagy fává növekedett.” A XX. század elejének és közepének háborús és politikai viharai nagy ágakat tördelek le erről a fáról, de a fa él, új hajtásokat hoz, és hisszük, gyümölcsöt, áldást terem az itt élő emberek számára. Ezzel ismét igazolódik a zombai ősöknek és utódaiknak a hite, amelyet vezérigyük hirdet a templomban, a műemlékké lett zombai harang talapzatán: *„Mindeddig megsegített minket az Úr!”* (1Sám 7,12). Sőt, teljesedett ennek a gyülekezetnek az életében a bibliai József mondanása: *„Ti rosszat terveztetek ellenem, de Isten terve jóra fordította azt!”* (1Móz 50,20), mert így lett a vallási türelmetlenség miatt „idegenbe” kényszerült kis hitvalló csapat egy jelentős alföldi város és az ország legnagyobb magyar evangélikus gyülekezetének a megalapítójává.

Pintér János

Megindult az Evangélikus Értelmiségi Műhelyben a munka

1994 szeptember 16-án hatvanan jöttünk össze, a legkülönbözőbb budapesti gyülekezetből, hogy új beszélgetés-sorozatot kezdjünk. A Kolossébeliekhez írott levél 2. fejezetéből vett textus alapján rövid meditációt tartottunk. Ez a levél különben a leginkább értelmiségnek szóló újszövetségi levél, gondolkodó, ismeretere büszke gyülekezeti tagoknak írta a levélíró, s a kozmikus Krisztusról beszél, aki mindenk Ura.

Két vonalon futottak gondolataink a bevezető előadások után:

1. Az evangélikus öntudat erősítése érdekében mit tudunk tenni és
2. miként nyújthatunk segítséget a mai életben való eligazodáshoz.

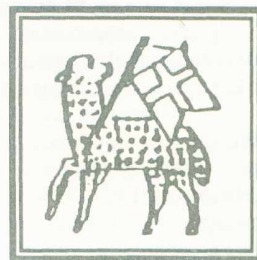
Kérdőíveken jelölhették meg válaszként kívánságaikat a résztvevők mindkét kérdéscsoportban. Néhányat említettünk: *Ad 1.* Ső vagy tükör az egyház – Kis közösség – nagy egyház – keresztény egység: elvileg és a valóságban – mit prédikáljanak a lelkesek? – milyen legyen az egyházi oktatás és nevelés, – egyházunk anyagi gazdálkodása – törődés az egyház peremén élőkkel – szimpatizánsokból, páholyban ülőkből miként lehetne aktív egyháztagokat formálni? stb. *Ad 2:* Mai magyar társadalmunk értékrendje, – egyén és egyház felelőssége a magyar társadalomban – integrálódás a politikai életbe – a közkereskedelmi javításának lehetőségei – egyházi sajtó – hírünk a társadalomban és a nagyvilágban – keresztény magyar azonosság tudatunk – vádlottak vagy vádlók vagyunk-e? – kisebbség itthon és határainkon túl – szép, helyes és igaz beszéd – az értelmiség jövője: maradni vagy kivándorolni? –

A válaszokat kiértékeljük, a prioritásokat megállapítottuk, a további javaslatokat feljegyeztük, köztük egészen újszerűek is jelentkeztek. Miért nem kedvelnek az egyházon kívül állók minket? – Az 1945 után születettek megszólítása a folyamatos szekularizáció világában – Szekta megértése és a jelenség tanúsága számunkra.

Következő számunkban visszatérünk az Evangélikus Értelmiségi műhely programjára, lelkészeket érintő témáira.

H.K.

A teológia szomszédságában

DR. VARGA ANDRÁS növénynemesítő:

Két hét Dániában – magyar mezőgazda-szemmel*

A dán állam által létesített Dán Demokrácia Alapítvány Skivei Dán Európai Népfőiskolája hívására, szellemi és anyagi szervezésében és fedezésével ez év februárjában két héten át belepillanthattunk a dán szellemiség, társadalom, gazdaság és európaiság racionálisan harmónikus, de egyáltalán nem misztikus szervezetébe, mindennapi életébe. A 45 magyar mezőgazda a mindennapok tevékenysége közben láthatta, tapasztalhatta a „gazdag parasztok országának” itthonról mesészerűen irreálisnak tűnő létét, természetes szervezettségét. A 45 szem és fül mindegyike más, de „akinek szeme van a látásra, füle van a hallásra, hallja” a lényegest.

Bármilyen kitűnő volt is a vendégfogadók szervezése, bármennyire igyekeztek is, hogy belekóstolhassunk életük, szervezeteik összehangoltságába, a két hét kevés ahhoz, hogy a részleteket is megismerhessük. Ahhoz viszont elég, hogy összeálljon bennünk egy kép a különleges szellemiségük nyomán kialakult össz közösségi életükről. Az én látásmódom talán foglalkozásomból is eredően – növénynemesítő vagyok – túl szigorú és összefüggéseket kereső. Ahogyan Szabó Józsefünk (1822-1894) is megfogalmazta: „... a jól észlelt tények és viszonyok tartós beccsel bírnak.” Igyekeztem a dánoknál is a tényeket megfigyelni és azok viszonyait összegezni a magam számára. Itt most inkább a tényeket kívánom továbbadni, nehogy a következtetéseim befolyásolásként tűnhessenek.

Legendák és valóság

Jómagam különösen két hazai legenda gyökerét akartam ott megtapasztalni. Az egyik, hogy a II. világháborús német megszálláskor és a zsidók Dávid-csillag viselésének parancsakor Keresztély királlyal az élen minden dán fölvarrta a sárga csillagot, s ezzel az egységes szellemiséggel a megszállók nem bírtak, nem tudtak mit kezdeni. A másik, hogy Dánia (talán) Európa leglazább erkölcsű népének országa.

Az első legenda a valóságban az, hogy nem a sárga csillagot varrták föl, hanem a dán zsidókat hallgatólagos közakarrattal éjszaka és bárkákon átmenekítették Svédországba. Keresztély királyuk pedig szintén nem a sárga csillagot varrta föl, hanem minden reggel kilovagolt, testőr nélkül (!) és „adjon isten”-nel köszöntek egymásnak az utcán az embe-
rekkel. A megszállók számára ez volt félelmetes, ezzel a

természetes szellemiséggel nem bírtak. Dániának nem akadt még kis Quisslingje, kis Szálasija se.

A második legendáról annyit, hogy mi Jylland farmjaival, üzemeivel, gazdasági, oktatási és közigazgatási intézményeivel ismerkedtünk, és mindenhol az ésszerűen tevékeny munkával találkoztunk. Meg a gazdagságuk ellenére természetes puritánságukkal. Mondták ugyan, hogy korábban náluk is alacsonyabb volt a születésszám, mint a halálozás és megindult a népesség fogyása, de mára már szinte divat a több gyermek, és gyarapszik a népesség. Mondták ugyan, hogy mint minden nagyvárosnak, úgy Koppenhágának is van erkölcsileg olcsó szórakozást nyújtó része, s az idejüket ott töltő turisták hordják szét a dánok ilyen hírét.

Ezeknek az igazat lépten-nyomon megtapasztalhattuk.

Az első benyomások

Már a német-dán határ átlépése után szembetűnt a tanyavilág, a farmok szórt települése. Persze, az országútról is látszott az odavezető aszfaltút, a civilizáció minden szükségese. Látszott a majdnem földbeesett egyszerű, vöröstégla lakóház, mellette a nagy gépszín, istállók és a még nagyobb takarmánypajták. Nem láttunk azonban se széna-, se szalmakazlat, se kerítést. Láthattunk azonban valamit, amit nálunk mutatónak se: A legtöbb tanya előtt házmagasságú zászlórudakat, rajta a keskeny, hosszú dán nemzeti zászlóval. Ez a nemzeti vonás náluk az 1864-es, utolsó háborújuk óta hagyomány.

Fogadás az élet dicsőítésével

Skiveben, az Európai Népfőiskola egyszerű, de minden szükségessel ellátott házában természetes munkaegyszerűséggel, minden protokoll-külsőség nélkül fogadott bennünket a népfőiskola vezetősége és személyzete. Bemutatták magukat, az iskolát, este pedig az európaszerű ismert Skivei Limfjord Kórus adott ízelítőt a dalokban, éneklésben is ott élő, számunkra alig felfogható dán demokratikus, szinte a Schweitzeri – alázat az élet előtt – magaslatoikig érően életigenlő szellemiségből. Műsorukat, nekik természetesen, a dán Himnusszal kezdték (ők valószínűleg nem vitték szavazásra az eléneklését), majd többek között ilyen témájú dalokat adtak elő: Az anyanyelv az ég szava; Legény-leány csúfoló; Szerelmi sóvárgás; A gyermekek a jövő csírázó magvai; A tavasz dicsőítése; Köszönet a Teremtőnek az életért; Dániában leomlanak a falak Európa és a világ felé; stb.

*Laborci Zoltán ny. elkészítve a figyelmemet erre az írásra. Fontos számunkra az evangélikus népfőiskolai háttér, amiről magyar katolikusok, reformátusok és civilek gyakran megfeledkeznek. (Szerkesztő)

Egyik este eljött közénk a Skivei Koncert Fúvószenekar is. Igényes szórakoztató műsorukban jellegzetes magyar motívumok feldolgozása is volt, s még táncoltunk is az ottani szépnem tagjaival, meg a mieinkkel is.

Viszonzásul mi „Magyar est”-et rendeztünk. A dán vendégeink alig tudtak betelni a kiskunsági pörkölttel és borokkal. Templomi áhitattal hallgatták a mégiscsak elénekelt „Himnuszunkat”; ösztönösen mozogtak a pentatonikus és pattogó dalaink ritmuskusa; láthatóan érezték még az Ady vers hangulatát is; kitűnő pantomim készségű társunk játékát pedig csillogó szemekkel és kacagással értették. Külön megcsodálták a nórgrádi népviseletek remek akvarelljeit.

Hagyományörzésük

Hagyományaik olyan „látványos” őrzésével, mint nálunk pl. a népi táncok és más folklór feldolgozások, nem találkozunk élőben. A téres skanzenjeikben lehet azokat megtalálni. Az ősök tisztelete azonban nemesen élő. A dánok néhány százalék híján evangélikusok, és bár nem nagyon templomba járók, az egyházi adót mindenki megfizeti. Mert az élő egyháznak világi szükségletei is vannak. Fenn kell tartani a sajátos, sátorotós tornyú, szinte kálvini puritánságú templomaikat és a templomkertben lévő sírokat. Ezeknek külön szépségük a nemes egyszerűségük. Minden sírhely keskeny, térdig érő örökzöld sövénnel van körülszegve, a síremlék pedig egy alig faragott gránittömb, amelybe az ott nyugvó emlékeztető adatai vannak bevésvé.

Ugyanílyen, csak nagyobb gránittömbök és belevéssett adatok emlékeztetnek az úttörő ősökre a Kongenhus Hangásban. Azok az emberek a múlt század végén egész Dániából önként jöttek ide, hogy termővé tegyék azt a földet, amelyen csak a jégkorszaki két hangaféle élt meg. A természet azonban erősebb volt. Nem adta meg magát még a termőföld-mániás dán embernek sem. Így lett belőle természetvédelmi emlékpark. A hozzátartozók által állított gránit emlékkövekkel.

Dániának csak a távoli Bornholm szigetén van gránitja. Onnan viszik mindenhová. Pedig olcsóbb lenne műköből cikormányosan kiönteni ott helyben, műmárvány táblával, műarany betűkkel. De nem! Az már nem a dán szellemiségből és ízlésből fakadna.

Termőföld, farm

A termőföld természetes létfenntartó szerepe a szárazföldi világban és a gondolkodó ember dán szekciója elválaszthatatlan egymástól, egymást feltételezik. Talán nem járok messze az igazságtól, ha úgy vélem, hogy az az egyetemes emberségű szellemiség, amely a dán emberek sajátja, e kettő kölcsönhatásának a kicsúcsosodása. Gyakran úgy tűnik, hogy nagyobb piaci haszonhoz jutnának a természet megrablásával, és mégse azt teszik. Példa lehet erre a széldinamók állami támogatásos terjesztése. Ezzel kapcsolatban meg kell itt írom, hogy a mi gyakorlatunkkal ellentétben az állami támogatás ott nem egy népesség-sekció akarata, hanem azé a parlamenté, amelyben ott van a farmertől a kistrésztvényesek és szövetségi tagon át az állami-gazgatási szakemberig az egész dán nép-spektrum. Az, amely a dán emberek és Dánia érdekeit képviseli. De nemcsak szavakban. Gondoljunk csak a Maastrichti tervezet dán érdekű módosítás szerinti elfogadására. Náluk nem létezhet sem internacionalista, sem kozmopolita, sem másegyéb ideológia a dán érdekek ellenében. Nem létezhet feloldhatatlan Bős-Nagymaros „szerződés”, amely Trianon folytatásaként újabb egymásnak feszülés forrása.

Nemzetközi egyetemességre törekvő gondolkodásmódjukkal túltették magukat az 1864-es háború területi és hatalmi veszteségein. „A külső veszteségeket belülről kell visszanyernünk”, vallották. És vissza is nyerték. Sokszorosan.

Ma így mondják: „mi nem revolúciót csinálunk, hanem evolúciót”.

A termőföld alapértékéhez való természetes ragaszkodásuk is ebből fakad. Ma Dánia exportjának 30%-át adja a mezőgazdaság. A dán farmok átlagban 80-120 hektáros szántóterületűek. Azokon főleg feltakarmányozható növényeket termelnek, amelyeket vagy a saját berendezésükkel, vagy a nagy, de szövetkezeti vagy részvénytársasági (a farmerek is tagok, részvényesek) üzemekben dolgoznak fel a leg-hatékonyabb kompakt takarmányokká, s onnan veszik vissza a jószágaiknak. Nemcsak a szarvasmarha- vagy disznótartó farmoknak van szántóföldjük, hanem még a nyérctenyésztőknek is. Ő a terményeiért nyérctakarmányt kap vissza a takarmánykombináttól. Hiszen a 4.000 dán nyérctenyésztő a világ nercprém-termelésének egyharmadát adja. De a tejtermelő, húsmarha, vágódisznó, tenyészjószág és más jószág is a legjobb hatékonyságú takarmányt kapja. Vagy saját előállítását, vagy a takarmányüzemtől, de mindegyképpen a nemzeti állattenyésztési kutató intézet nem mondvaszínált, hanem gyakorlatias, komplex vizsgálatai alapján. Ebből is adódik a takarmány kilogrammonkénti 33 százalékos súlygyarapodás, a tehenenként 7.500 kg tej évi-napi átlagban.

Egy-egy farm minden munkáját a család két tagja végzi, legfeljebb alkalmi munkása van. Ott valóban az emberi munka a legfőbb értéktermelő – nem a szerencsétől, a totó-lottó főnyereménytől várják sorsuk jobbra fordulását, hanem az értéktérítő saját munkájuktól – és annak van is értéke, ára. Az órabér 100 korona, ami ma 1.500 Ft-nak felel meg. A farmok általában önellátásra jól képesítettek.

A farmok ágazatait a piac alakítja. Van, amelyik tejtermeléssel, a másik húsmarha tartással, vágódisznó tartással, stb. foglalkozik. Ám ha úgy látja jónak, üresen hagyja a jól kiépített broylercsirke- és nyércházait és áttál pl. 400 koca és szaporulatának tartására. Passzióként pedig a mintaszerű fajkutyanevelésre. Emellett meg valahányadik mániájaként a kelet-európaiak humanitárius gondozására. Aminek a gazdasági alapját a több ezer disznó között trágyaszagú munkásházában végzett mindennapos tevékenysége biztosítja. Ám a csoportunk búcsúestjére zsakettben jött el, s úgy mozgott a feleségével együtt, mint egy franciás műveltségű diplomata. Az illő alkalommal az öltözközzükkel is megtisztelik egymást.

A farmok tulajdonjogi örökölhetősége

A termőföld racionálisan kontinuos becsben tartása az örökösödésben is különleges formációt alakított ki náluk. A termőföld és a farm nem örökölhető és nem csonkítható, hanem komplett eladó, ha a tulajdonos életkora vagy más ok miatt már nem működtetheti. Vagy a gyermeke veszi meg a szüleitől, vagy másvalaki. Szigorú feltétel azonban, hogy valamilyen fokú mezőgazdasági, farmgazdálkodási iskolázottsága legyen. A megvételhez az állam 70 százalékos ártámogatást, a maradékra pedig enyhe kamatozású kedvezményt ad. Így 8-10 év alatt válik teljes jogú tulajdonossá az új gazda. Az előző tulajdonos a vételárból él, függetlenül és haláláig. Akkor a banki vagy részvényörökség már felhasználható a gyermekek, a tényleges örökösök között.

A farmnak azonban zökkenő nélkül, folyamatosan és termelőképesen kell működnie! Hiszen erre épül az élelmiszeripar és az egyéb iparágak és szolgáltatási ágazatok serege.

A mezőgazdaságban dolgozók aránya

A közvetlen mezőgazdasági termelésben a munkaképesek 4,5%-a dolgozik, és a hazai szükségletnek a hatszorosát termeli meg. Az élelmiszeripar a munkaképesek 21%-át foglalkoztatja. Dánia exportjának 30%-a a mezőgazdasági termék. Ezekkel a számokkal összehasonlítva rendkívül

figyelemre méltó, hogy – a skivei polgármester közlése szerint – az összes adónak csak 2%-a terheli a mezőgazdaságot. Szemléletükre jellemzően egyik-másik farmer megemlítette ugyan, hogy tavaly még 2 korona haszna volt 1 kg élőjószággon, az idén meg már csak egy, meg hogy az Európa Közösség 17% parlagföld kvótát szabott Dániára, de a következő szavával már úgy folytatja, hogy ezzel szemben minden terméküknek biztos piaca van. És majdnem 180 fokos szögben széttárt karjaival mutatja is. Persze, hiszen részvényese és szövetkezeti tagja banknak, takarmánygyárnak, tejüzemnek, vágóhidnak, stb., stb., s ott ez megjön neki. Az egy koronánál messzebbre lát. Hasonlóan említették meg, hogy a jövedelmük 60%-át adóba fizetik, de nyomban hozzátették azt is, hogy ezzel teljes szociális biztonságot élveznek. Egyik ottani barátunk mondta el, hogy két éve igen súlyos operáción esett át: a lábából ültették át szervazonos eret a szíve tájára. Sikkerrel. Kórházi elbocsátásakor azonban nem hazaküldték, hanem repülőre ültették és három hónapra levitték Mallorcára rehabilitációs üdülésre. És mindez egy fillérjébe se került. Az adózással már lerótta ezek árát. Az operátornak nyújtott hálaboríték-kérdésemre szinte sértődötten szúrt rám a szemével: ugyan!, hova gondolsz?

A széldinamók, mint a dán biztonság-gazdálkodás példája

Említettem már a széldinamót. Ez a szélmalom mai utódja. Ők ma is szélmalomnak, windmüllének nevezik, én mondom széldinamónak, mivel ma már nem malomkövet, hanem dinamót forgat. Jyllanban szinte egymást érik ezek az elegáns, hófehér szélkerekek. Volt olyan hely, ahonnan körben 42-t számoltam meg.

Ehhez: a felségvizek alatti fúrásokból Dániának annyi olaja van, hogy már nem kell Sziléziából és Dél-Afrikából importálniok a szenet. A saját olajból 10%-kal több áramot termelnek, mint a hazai szükséglet. És mégis folyton telepítik a széldinamókat, pedig azok a országos szükségletnek csak 2%-át adják. Most. Egy széldinamó 2 millió koronába kerül, de az állam 70% ártámogatást ad hozzá. Bo Ericsson roslévi magángéppálmás tulajdonosnak – 250 hektár termőföldje is van, s a terményt a takarmányüzemnek adja el – 2 széldinamója van, automatikusan állnak be szélirányba és szélerőre, s annyira megbízhatóak, hogy 2 éve még nem kellett hozzájuk nyúlania. Az áramot az országos hálózatba táplálja és az árának egy részéből 6 év alatt letörleszti a tartozását. Utána neki termelnek évente 600.000 koronát. A széldinamókat nem a zöldek forszírozzák. Dániában mindeki természetvédő, zöld.

A dánok puritán szellemisége és ésszerű gyáralúsága

A dán ember természetvédő, és takarékos, és puritán. Jól élek, de semmi „fölsleges flancot” nem láttunk ott. A skivei polgármester és a viborgi megyei tanácselnök nem faragott barokk bársonytrónon ül, hanem egyszerű, kommersz asztalnál kommersz széken. A plafonról nem csodacsillárok lógnak, hanem egyszerű zsinóron ernyős lámpák. Pedig nagyon gazdagok. Hozzájuk képest világszerte csak 6-8 ország gazdagabb. Az 1990-es nemzetközi lista szerint a mi 2.780 dolláros fejenkénti bruttó nemzeti jövedelmünknek nyolcszorosa az övék, pontosan 22.080 dollár. Az 1.000 lakosra jutó 120 telefonunkkal szemben az övék 910. Dehát a telefon nem flanc. Az is része az általam a kitűnő schaffhausen-i órához hasonlított dán lelkületű, erkölcsi, társadalmi és gazdasági harmóniának. Az autókocsi sem társadalmi ál-szimbólum, hanem egyszerűen munkaeszköz. Meg a fedett állatvásártér sem „flanc”. Mert a 27.000 lakosú

Skivének 700 ipari üzeme, 11 sportszarnoka, 40 focipályája, és fedett állatvásártér van, ahol minden pénteken tenyészállat-, és minden szombaton vágóállat árverést tartanak tisztes jószágfelhajtással, garantált származási, egészségügyi és egyéb renddel.

A jól egybehangolt termelési vertikum mintaszerű példaként kell megemlítenem a vágódísnó útját a csomagolt hústermékekig. Az állattenyésztő olyan fajtát nemesít a farmernek, amelyik az állattenyésztési kutató intézet által etetési kísérletek során kidolgozott és a takarmánygyár által elkészített takarmányból a leggazdaságosabban gyarapszik 74-78 kg-osra és olyan egyforma méretűre, hogy a vágóhid szalagján egy embernek csupán néhány cm-t kell igazítania ahhoz, hogy a korongkések ott vágják darabokra a féldísnót, ahol a további feldolgozás során kézi faragás nélkül is jó.

Közérköles és közbiztonság

Nem láttam berúgottan ténfergő embert, sem az utcán cigarettázót. Nincs szükség az utcákon cigarettavég tartókra sem, elég az apró kézi hulladékoknak való ládikó, és azokat sem borítgatják fel esztelen közvagyon rongálók. Még a bevásárló, sétáló utcákon sem tolonganak, rohannak az emberek. Különösen nem „legutolsó” divatú ruhákban és vállig fityegő fülönfüggőkkel.

Nem láttam rendőrt az utcán, de még szirénázva száguldo rendőrautót sem. A tanyán is nyitott ajtó mellett alszanak és sem a garázsuk, sem a kocsiuk nincs csukva. A mezei lopás sem tilos, mert nincs is. Ami nincs, azt nem kell tiltani. Egyik barátunk úgy mondta, hogy ha valaki a parkban egy padon felejt egy 100 koronást, másnap csak azért nem találja ott, mert Jyllandban mindig fúj a szél.

A dán társadalom nemzetközi önzetlensége

Több helyen is fölött kérdésemre, hogy milyen üzleti indítékból tartanak fenn pl. Magyarországon, Kecskeméten Dán Kulturális Intézetet, s minden költséget vállalva, utaztatnak magukhoz évente jó két hétre 150-nél is több magyart, akiknek kitűnő szervezettséggel igyekeznek mélységben is megmutatni magukat, szinte egybehangzóan az volt a válasz, hogy.

- 90%-ban az ő demokráciájukat kívánják velünk megismertetni, mert Európa előbb-utóbb egységes lesz, s ez előkészítője a jó egyetértésnek;
- 10%-át lehetne tekinteni majdan visszatérülő üzleti befektetésnek. Én pedig, mint ottani vendég, azt mondom, hogy ez az egyetemes dán lelkületből, szellemiségből fakad.

Összegezve

A két hét jó volt ahhoz, hogy összképet kapjunk a dán lelkület, szellemiség, társadalom, gazdaság, kulturáltság, állami szervezetség, és mindenek fölött az emberség csodálatos harmóniájáról. Kevés azonban ahhoz, hogy ennek a szinte természetes szervezetségnek a mindennapos megvalósítási, megvalósulási folyamatát is tényszerűen, a gyakorlatban is megtapasztalhattuk volna. Azt az ágazati szakembereinknek kell ott a gyakorlatban végigcsinálniok, itthon pedig a mi viszonyainkhoz igazítva átültetniök. Olyképpen és olyan tervszerűséggel, hogy a dánokhoz hasonlóan legyünk mi meg olyan egyakarató magyarok, amely a következetes értéktérítő munka révén minket is eljutat a biztonságos jómódhoz, léthez.

Mert természeti adottságaink és természetes szellemi képességünk is megvan hozzá.

Tanárokról – tanárszemmel

Vallomás kollégákról és magamról

Nagy felelősségnek érzem kollégákról véleményt mondani. Általánosítani még nehezebb, hiszen az összesített vélemény konkrétan senkire sem illik. Ha másokról írok, magamat sem hagyhatom ki.

Most fejeztem be huszonötödik tanévemet ugyanabban a gimnáziumban, ahol tanítani kezdtem. Nem rajtam múlt, hogy néhány éve nem kerültem szívem szerinti másik gimnáziumba. Tanári munkám mellett kilenc éve betöltött fővárosi munkaköröm – budapesti német szaktanácsadó vagyok – lehetővé teszi, hogy egyre több kollégát ismerjek meg, sokukkal jó személyes kapcsolatom is legyen.

Tapasztalataimat és áttekintésemet a fővárosban az első öt évben úgy szereztem, hogy előre meghatározott szigorú rend szerint csaknem minden olyan budapesti középiskolát látogattam (gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásiskola), ahol rendszeres német oktatás volt. Az utóbbi években az iskolák természetes önállósulási törekvései és a súlyos objektív körülmények következtében (pl. a diplomás nyelvtanárak vészes hiánya, a tanterv, tananyag, tankönyv, óraszám rendezetlensége) már nem sok iskolába hívnak szaktanácsadásra. Legtöbbször maguk a szaktanárok keresnek meg problémáikkal. Különböző rendezvényeken, szakmai megbeszéléseken és továbbképzéseken, nyelvi versenyeken, érettségi elnökként rendszeresen van módom tapasztalatcserére budapesti és vidéki kollégákkal, pályakezdőkkel és nagy tapasztalattal rendelkezőkkel egyaránt. Fővárosi munkám érdekes, sokszínű, de nagyon sok időt igénylő szervezéssel és aprómunkával jár. Áttekintést, lényeglátást és gyors reagálást kíván meg.

Milyennek látom a tanárokat?

Nagyon különbözőnek, amilyen sokfélék vagyunk mi, emberek. Lehet-e, szabad-e általánosítani? Csak főbb vonalakban, és kellőképpen óvatosan.

Mindig magamból indulok ki: Igazságtalannak éreztem, ha külső ember bepillantásszerűen, rövid idő alatt akart nagyon merev szempontok alapján képet alkotni munkámról, annak eredményességéről. Régen is tudtam, hogy egy másik ember (kolléga, igazgató, hivatalosan megbízott személy) segíteni tudja munkámat, de kifejezetten bíráló, hibát kereső, igazságtalanul rosszaló megjegyzések és megállapítások csak ellenállást szülnek. Örök igazság, hogy „Több szem többet lát”. Egyre jobban érzem magam is. Sokat tanultam és ma is sokat tanulok más kollégáktól – nem csak nyelvszakosoktól.

Minden embernek megvannak a maga jó és rossz tulajdonságai, a tanár sem kivétel. Senki sem lehet csak fehér, vagy csak fekete. Ha nekem nagyon rosszul esett, ha túl magabiztos, lehengerlő véleményt mondtak rólam, úgy nekem keresztyéni kötelességem is, hogy minél több szempontot vegyek figyelembe, alkossak véleményt, adjak tanácsot. Akár egy adott iskoláról, akár személy szerint egy kollégáról van szó. Egyértelműen elmarasztaló véleményt adni csak a legvégső esetben szabad.

Napjaink átmeneti időszak a sokkal hamarabb és élesebben hozza felszínre a problémákat, mint régebben a jól bejáratott, sok előírással és kööttséggel szabályozott és ellenőrzött iskolai munka. Ugyanakkor a kevés kööttség iskolának és tanárnak is sokkal több lehetőséget biztosít az alkotó munkára. Hihetetlenül megnőtt a tanár cselekvési szabadsága, de a felkészüléshez, az érdemi munkához szükség van időigényre is. A tanár egyénisége sokkal jobban kifejlődhet, sőt szárnyalhat, ha az iskolavezetőség alapvetően egyet-

ért a kolléga törekvéseivel és támogatja azokat. Jó tanár az lehet, aki helyesen tud élni a szabadsággal, aki állandóan felfrissíti szakmai tudását, aki felelősséggel, lelkiismeretesen tanít, aki egyéniségével is képes nevelni. Éppen a pedagógiai és módszertani szabadság következtében marad rossz tanár az, aki korábban is csak megszokásból, lélektelenül tanított és „nevelt”.

Áttekinteni a dolgokat, jó értelemben „felülről” látni mindent, nem leragadni egyetlen iskolai közegben – mindenképpen jó érzés. Mindig felelősségem tudatában kell lennem: Kiket és mit képviselek? Ismerem-e eléggé a többség körülményeit és problémáit? Vajon helyesen látom-e a dolgokat, nem kell-e még több kollégával beszélgetnem, még több iskola egyedi és általánosítható helyzetét, szaktanárok és iskolavezetés véleményét megismernem? Ha saját magam nem tanítanék átlagos diákokat átlagos, tehát nem kifejezetten jó körülmények között, ha nem lennék magam is mindig „gyerekközben”, ha nem élnék benne a mindennapi iskolai problémákban, nevelési nehézségekben, nem lenne szabad sok kolléga véleményét leszűrve, általánosított véleményt nyilvánítanom. Vajon megfelelő mélységben ismerem-e annak a kollégának a munkáját, egyéniségét, értékeit, akinek személyre szabott tanácsot szeretnék adni további munkájához? Szemem előtt tartom-e, hogy „Miért nézed a szálkát atyádfia szemében, a saját szemedben pedig nem veszed észre a gerendát?” (Lk 6,41)

A sokszínűség felé haladunk tananyagban, tankönyvhasználatban, módszertani eljárásokban. Ilyen alapállásból igyekszem bátorítani a pályakezdőket, az átlagos felkészültségű és képzés nélküli kollégákat. A sok tapasztalattal rendelkezőkkel inkább csak eszmecsere folytatok. Nagyon sok jót és hasznosat, számos új ötletet ismerek meg és továbbíthatok. Milyen sok jó némettanár van az orosz átképzősök között! Ők orosztanárként is jók voltak.

Az utóbbi időben sokkal inkább a jó eredményt elérő, érdeklődő, aktív, kreatív nyelvtanárokkal, főleg némettanárokkal találkozom. Az eredményes munkát nem csak az mutatja, hogy kinek van több olyan tanítványa, aki letette a nyelvvizsgát, aki jó helyezést ért el az országos tanulmányi versenyen, akit felvettek egyetemre, főiskolára. *Eredményes tanári munkát végeznek mindazok, akik nem csak a jó képességű, hanem a közepes és gyenge tanulókkal is meg tudják szeretetni tantárgyukat, és tanulóikat azok képességeinek megfelelő eredmény elérésére tudják serkenteni!* Ők azok a tanárok, akik meg akarják ismerni az egyre több választható tankönyvet, akik az új szemléletű tankönyvek eredményes tanításához célszerű módszereket és azok (hazai) tanítási tapasztalatait is meg akarják ismerni, akik összeállítják és tapasztalataikkal évről-évre finomítják a régi-új 8/6/4 osztályos gimnáziumi és más típusú tanterveket, tanmeneteket, tananyagot. Ővelük lehet találkozni a különböző szakmai megbeszéléseken, előadásokon, rendezvényeken. Közöttük vannak azok, akik (számukra) új iskolatípusban, addig még nem ismert korosztályt tanítanak, és ezért a követelményeket, a szintet nem ismerik (eléggé), de meg akarják ismerni azt. Nekik, a módszeresen, felelősséggel dolgozóknak lehet igazán segíteni, mert nyitottak minden újra. Őket lehet buzdítani a jól átgondolt, rendszeres munkára.

A kevés gyakorlattal vagy képzés nélkül tanítók, a fejlődésre alkalmatlan tanárok problémája inkább áttételesen jut el hozzám. Még így is elég jól ismerem a sok helyen kritikus helyzetet. Mindenkinél meg kell látni a jót, az előremutatót. Szakmailag sokat lehet segíteni, de megfelelő hozzáál-

lást, felelősségtudatot, rendszeres munkát nem lehet „adni” olyan kollégának, akiben nincs lelkesedés, aki nem tud bánni a rábízott tanulókkal, akiben nincsen pozitív vonzóerő. Hányan, de hányan vannak ilyenek is!

Több évtizedes beidegződés következménye az is, hogy fővárosi munkaköröm kapcsán számos tanár és iskolavezető szemében még most is azon hivatalos személyek egyike vagyok, akik hivatalból mentek ki az iskolába ellenőrizni. Sokan még most is a régi típusú *szakfelügyelőnek* tartanak minket. Ma már csak kérésre, kifejezett hívásra megyünk, hiszen már régóta nem a felügyelet, az ellenőrzés, a számonkérés a feladatunk, hanem amint beosztásunk elnevezése is mondja, a *szaktanácsadás*. Az ellenőrzés és az iskolák önállósodása következtében kevesebb az iskolai hívás, viszont egyre több a szakmai tanácsot kérő kolléga. Ennek is van előnye: Nem az iskolavezetéssel alakul ki a hivatalos, hanem a segítséget és tanácsot kérő kollégákkal a személyes jó kapcsolatot.

Nekünk, az átmeneti kor tanárainak azt hiszem az az egyik legnehezebb feladatunk, hogy az értékválság korában helyesen lássuk meg, mi az állandó és mi a változó érték, tehát mi az előremutató (örök) érték, amit meg kell tartani. Ezt minden egyes tanárnak magának kell(ene) tudnia felelősségteljesen eldönteni és aszerint dolgozni. Sokan maguk is értékválságban vannak. Ilyen esetekben emberileg nagyon nehéz vagy lehetetlen olyan értékeket, értékrendet képviselni, amit a kolléga nem ismer vagy nem ismer el. Szakmai területen is van nehézség: Időnként „egyedül üdvözítő” módszertani és nevelési eljárások hódítanak teret. Ezeket sokan divatból alkalmazzák, a régebbieket gondolkodás nélkül meghaladtoknak tartják és elvetik. Pedig nem lehet egyszerre mindent kidobni csak azért, mert egy újabb, külföldről jött módszer lett divatos! Meg kell találni a középutat. Felelősen kell adaptálni mindent a magyar iskolarendszerhez, saját iskolánkhoz és egyéniségünkhöz.

Valamit önmagáról

Nagyon sokat köszönhetek fővárosi munkakörömnek. Emberileg és szakmailag egyaránt. Akkoriban teljesen váratlanul ért a megbízás. Nem tehettem mást, a kért rövid időre elfogadtam. De hála Istennek, hamar rájöttem, hogy

ezt a munkakört is lehet úgy végezni, hogy a szakmai és módszertani dolgok kerüljenek előtérbe. Sőt egyre inkább erre volt igény. Ezért tudtam vállalni továbbra is, amikor kértek. (Pedig kifejezetten rossz csengése volt a „szakfelügyelő” szónak. Sajnos többnyire méltán. Nekem is megvoltak a rossz tapasztalataim.) Egyre több iskolát és kollégát ismertem meg, mind szélesebb lett az áttekintésem. Éreztem, tudtam, hogy többségben érdemi munkát végzek. Az intézetben most is egyetértésben, egymást segítve, egymástól tanulva tudunk együtt dolgozni mi, közvetlen munkatársak. Ez a légkör megfizethetetlen. Kezdő tanárként úgy éreztem, hogy szívesen foglalkoznék módszertannal. Most ez nem csak lehetőségem, hanem munkaköri kötelességem is. Nem elméleti, tudományos szinten, hanem az egyéniségemhez sokkal illőbb mindennapi tanítási gyakorlatban.

Saját iskolámban végzett munkám mellett állandó kitekintésre és tapasztalatcserére van lehetőségem. Különböző iskolákban és intézményekben fordulok meg, a nyelvoktatással, a tanárképzéssel és továbbképzéssel foglalkozó kollégákkal beszélhetek, az idegennyelv-oktatással kapcsolatban a jobbítás szándékával mondhatom el véleményemet, tehetek valamit.

Ameddig egyáltalán létezik ez a munkakör, úgy érzem, folytatnom kell ezt a munkát, amíg egyéniségemnek megfelel és lelkiismeretem szerint végezhetem. Tapasztalatot gyűjteni (magamnak is), segíteni, tanácsot adni, szívem szerint való. Akkor is, ha sokszor érzem, mennyire nehéz egy másik kolléga, egy másik szuverén egyéniség munkáját értékelni, azaz mérni a szinte mérhetlent. Többek között az ad erőt, hogy számos iskolában tanító némettanárral van jó személyes kapcsolatom, akik hasznosnak tartják és igénylik a munkámat. *Azt is fontosnak érzem, hogy évtizedek óta megszokott egyházi munkám mellett intézeti munkámban is adódnak olyan alkalmak, amikor kifejezetten egyházi munkát végezhetek.*

Énekeskönyvünk 398. énekének 1. versszakát idézem: „Jézus Krisztus, Mesterünk, Mint ígérted, légy velünk! Bárhova hív a munka, Adj áldást, áldást utunkra!” (Szövegét Túrmezei Erzsébet írta, Szokolay Sándor zenésítette meg.) Bizonyára nem volt véletlen, hogy ezt az énekverset tanultam meg először énekeskönyvünk új énekei közül. Dallamával együtt nagyon sokszor eszembe jutott, biztatott, bátorított...

Magyar depresszió

Századunk a lélektan tudománya felől nézve nevezhető a mélylélektan századának. Az érdekes az, hogy a mélylélektan elvei, szempontjai, módszerei, eredményei nem maradtak meg a szaktudomány területén, más tudományok területére is átkerültek, sőt a mindennapi közhasználatba is belekerültek. Ez utóbbit elősegítette az is, hogy az európai irodalmi divatokban, az ún. -izmusokban, különösen a szürreális és absztrakt művészetekben, erősen érvényesült a mélylélektan.

A „depresszió” mint tudományos fogalom, meghatározott tartalmú. A közhasználatban ez a szó inkább a megnyilvánulási formáit jelenti: lehangoltság, rosszkedv, életuntság, önpusztítás stb. A lélektan tudomány sem egyértelmű ennek a szónak, mint tudományos fogalomnak a meghatározásában. Van eltérés a különböző lélektani

iskolák között. Ami közös: a lét-fenntartás ösztönének van olyan része, amely a létezés anyagi feltételeire irányul. Mégpedig két irányú: az anyagi javak és feltételek megszerzése és biztosítása – és az anyagi javak célszerű felhasználása. Az élet fenntartásának az anyagi biztosítása érdekében.

A „depresszió” a szerzés és felhasználás ösztönének a betegsége. Igen sokféle megnyilvánulása van a magyar társadalomban, főleg mint hangulat, érzés hat rombolólag: alkoholizmus, tulajdon elleni vétségek: lehangoltság, egészen a kétségbeesésig fokozódva, reményvesztettség, céltalanság, kiutatlanság, az élet feladása. Fokozza mind ezt, hogy a mindennapi életben, a szórakozásban is a morbid, lehangoló jelenségeket szeretik. (Például „Fekete vasárnap” nóta, mint legszélsőséesebb

megnyilatkozás, a temetői halálról szóló nóták, szövegek kedvelése.)

Szerzés, megőrzés, felhasználás, felélés, majd a folyamat újakezdése bizonyos körforgást mutat. Ezért ennek az ösztönnek neve cirkuláris ösztön. Az első fázis második szakasza, a „megőrzés” miatt nevezik kapaszkodási ösztönnek is, és az egyén különböző kötődéseit is ide veszik.

Ez a kötődés nemcsak anyagi, tárgyi, tehát a mindennapi élet szükségleteinek megszerzése és megőrzése. Az élet nemcsak anyagszere, hanem a szellem és a lélek dolgai is hozzátartoznak. A kapaszkodás és kötődés emberekhez, személyekhez, tudáshoz, hivatáshoz, eszmékhez és eszményekhez is nélkülözhetetlen. Szétesett szki-zofrén hazai társadalmunkban az ember elvesztette a talajt a lába alól. Mihez kötődjék? Mibe kapaszkodjon? És kibe? Kikbe?

Világjelenség az emberiség eddigi eszméinek és eszményeinek a devalválódása, értékvesztése. Az ún. válság-irodalom már emiatt keletkezett, de a pszichés hiányérzet napjainkig csak fokozódott. A magyar történelem utolsó nyolcvan éve különösen pusztító, bomlasztó hatású volt társadalomra és egyénre egyaránt.

Napjaink magyar társadalmában szinte mindenki sérült lelkű, egészen a pszichopata szélsőséges fokáig. Ezt jelzi az alkoholizmus, születéscsökkenés, betegségek iszonyú mennyisége, a bűnözés növekedése, öngyilkosságok szaporodása.

Ilyen társadalomban, ilyen emberek közt kell felmutatnunk Krisztust. Csak az emberi dolgok avulnak el, devalválódnak, Jézus Krisztus tegnap és ma, és örökké ugyanaz. Ő a Megváltó! Ámde a ma embere nem éli át a kárhozattól való rettegést, számára a „megváltás” a napi gondoktól való szabadulást jelenti. Ebből következik, hogy nincs tudatában annak: meg kell jelennie Isten ítélő széke előtt. Egészen hamis fogalmai vannak a bűnről. Egyrészt nem hajlandó elfogadni azt, hogy ő bűnös és megváltásra szorul, mert nincs tudatában annak, hogy átkozott a föld az ember miatt, s mindent megront a bűn. Másrészt önmegváltásban keresi a megoldást, nemcsak akkor, ha bűnösnek tudja magát, hanem akkor is, ha a földi megélhetés gondjaira akar megoldást. Mindig csódba jut, s ez csak fokozza a depressziót.

Jézus a lelki-testi nyomorúságban kínlódó embereket hívja magához. Amikor az evangéliumokban megszólít egy-egy embert, nemcsak a bűn lényegére tapint rá. Pontosan ismeri az emberi lelkeket. Amikor valakit megszólít, lélektani alapon intézi hozzá szavait. Nagyon ismeri az embert! Jól tudja azokat a körülményeket, helyzeteket is, amelyekben egy-egy ember él.

Sokan ismerték fel Jézusban azt az embert, akibe kapaszkodni lehet, akinek tanításához érdemes kötni. Gondoljunk pl. a Jairus-történetre! A római százados és a sareptai özvegyasszony is gyógyításért fordul Jézushoz. Márta és Lázár testvére, Mária az igehirdetés miatt ül Jézus lábaihoz. Napjaink magyar társadalmának és tagjainak annyi bukás, csalódás, tragikus katasztrófa után nincs más menedék, mint Jézus, aki a Krisztus! A kereszténység mindig megújul, anélkül, hogy a lényegét feladná.

A változatlan Krisztust kell felmutatnunk, hogy a ma emberének kivezető utat mutassunk a depresszióból. A „Seelsorger” hivatás ma különösen szükséges, ne csak prédikátorok legyünk, hanem pásztorok is.

Gömöry József

Jézus új otthona a Mátrában

– Felépült a Fébé Evangélikus Diakonissza Egyesület NÁZÁRET nevű temploma és üdülője a mátrai Bagolyirtáson –

NÁZÁRET, a Galilea hegyvidéken épült kicsiny város neve (vesszőszál, hajítás) az ótestamentumi próféciaira utal (Ézs 11,1), amely Jézusban teljesedett be, aki itt töltötte gyermek éveit és ifjúságát, aki itt hirdette meg Isten kegyelmének „kedves esztendejét” (Lk 4,16-21). – A mátrai hegyek között felépült NÁZÁRET küldetése, hogy Názáreti Mesterünkről tanuskodjék és így sokan induljanak el követésére az irgalmasság boldog útján.

Története a háború utáni időre nyúlik vissza. 1947-ben az Országos Földhivatal üdülő céljára adta át a Fébé Diakonissza Egyesületnek a *bagolyirtási* 4 holdas telket, a rajta lévő 3 épülettel. A házak renoválására és átalakítására Egyesületünk több mint 100.000,- Ft-ot költött. Diakonissza és diakónus testvérek sok munkával és imádsággal indították el az üdülő szolgálatát, ahol sokan részesültek pihenéssel együtt lelki áldásban is. 1948-ban a Fébé Egyesület valamennyi ingatlanát célvagyonként átadta evangélikus egyházunknak, remélve, hogy így mentesülnek az államosítástól. Néhány ingatlan, köztük a bagolyirtási üdülő, így valóban egyházunk tulajdonában maradhatott. Az üdülőben még egy ideig diakonissza testvéreink szolgáltak. 1951-ben, amikor Egyesületünket az állami önkény feloszlatta, az üdülő kezelését teljes egészében egyházunk vette át. Esztendőik múltával az épületek rohamosan romló állapota és egyéb okok miatt az üdülőt bezárták, az épületeket lebontották s a telek fele is eladásra került.

1990-ben a Fébé Egyesület is újra megkezdhette szolgálatát. Az Országos Egyháztól visszakértük és visszakaptuk bagolyirtási ingatlanunkat, hogy ott Krisztustól kapott küldetésünk szerint folytathassuk missziói és diakóniai szolgálatunkat. Első feladatunk áram és víz bevezetése volt. Azután a romok helyére templomot terveztünk, hogy sátorozó fiataloknak, turistáknak hirdessük Isten szeretetét. A három beérkezett terv közül *Czibula Zoltán* építésmérnök terve valósult meg, amely a 80 személyes, köralakú templomhoz csatlakozó, szintén köralakú épületszámban 20-25 fiatalnak biztosít turista-szintű elhelyezést. Ebben az épületszámban van egy kis konyha, női, férfi, mozgássérülteknek szolgáló mosdó melegvizet zuhanyozókkal, nyolc WC a bentlakók és a sátorozók részére. Az építkezés kivitelezője Pálkás Pál vállalkozó, ellenőre pedig Honos János építésmérnök volt. Az építkezés 12 milliós költségét hazai és külföldi testvé-

rek adománya, 1 millió forintos ECLOF kölcsön és az Országos Egyház 1,5 millió támogatása biztosította. Istennek adunk hálát, hogy a szép és praktikus terv 11 hónap alatt szép kivitelezésben valósult meg, s köszönetet mondunk mindazoknak, akik imádságukkal, adományukkal, jó munkájukkal ehhez hozzájárultak.

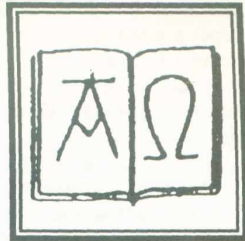
A mátrai NÁZÁRET felszentelése augusztusa 25-én történt. Szabik Imre püspök szolgált. Igéhi hirdetésében a templom szolgálatát értelmezte: legyen ez a szent hajlék is a Jézusról szóló bizonygatótételnek és az imádságnak helye. Az ünnepi istentisztelet mintegy 160 résztvevője közül sokan vettek úrvacsorát is. Az istentiszteletet követő közgyűlésen elhangzott az építkezés rövid története. A köszöntések sorában Farkasházi Ferenc, az Északi Egyházkerület felügyelője meleg szavakkal fejezte ki örömét, áldást kívánva a templom szolgálatára.

A templomban május 1-től október 1-ig minden vasárnap 11 órakor tartunk istentiszteletet. Ugyanebben az időszakban várunk gyülekezeti ifjúsági csoportokat csendesnapokra. A programok tervezését, az igazgatók elvégzését, a felelős felügyeletet és a vasárnapi istentiszteleti szolgálatot a csoportot vezető lelkészről kérjük. Üdülőnket felajánljuk nagycsaládok részére és olyan gyülekezeti tagoknak is, akiknek gyógyulása, egészsége érdekében magaslati levegőre van szüksége. Étekezésről mindenkinek magának, illetve a csoport vezetőjének kell gondoskodnia. A szállás díja megegyezik a piliscsabai Béthel szállásdíjával. Az 1994-re szóló jelentkezéseket érkezői időrendben soroljuk be.

További tervünk, hogy faházak építésével felnőtt és idősebb testvérek számára is alkalmassá tegyük üdülőtelepünket. Elképzelésünk szerint gyülekezetek, hazai vagy külföldi egyházi szervezetek vállalnák az építkezés (beszerzés illetve kivitelezés) költségeit s ennek fejében a faházak az év egyik felében (váltakozva január 1-től július 1-ig, illetve július 1-től december 31-ig) rendelkezésükre állnak.

Először templomot építettünk, őseink hitét és szent gyakorlatát követve, tudjuk: ez az első! Legyen hely, ahol megszólalhat a drága evangélium, Isten szeretetének jó híre. Ez biztatott ránk és egyedül ebből élünk. Közben az ifjúságra gondoltunk, akiknek adósai vagyunk, akiknek átadhatjuk és akik átvehetik a szent küldetést: irgalmasságot cselekedve tanuskodjunk Isten irgalmáról.

Madocsa Miklós
a Fébé lelkésze

SENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI HUSZONKETTEDIK VASÁRNAP Lk 17,1-6

(Lectio: Efezus 4,29-32. Agenda: Járjunk el hivatásunkhoz méltóan – Megbocsátásban!)

*

Igénk három fogalom köré kristályosodik: *botránkoztatás, megbocsátás, hit*. Minhárom – bár állandó szereplője a keresztyén ember „terminus technicus”-ainak, mégis újra meg újra magyarázatra szorul. Próbáljuk meg az igehallgatók számára az exegézis, a meditáció műhelymunkájának útján, s a kínáló „három pont” alapján ezeket a fogalmakat aktuálissá, izgalmasan közelítvé tenni.

Walter Grundmann szakaszunkat Jézus tanítványai számára szóló szabályzatnak nevezi. Jerome Kodell bencés írásmagyarázó Jézus intelmeiként említi e három tanítást – kiegészítve a szolga jutalmáról szóló szakasszal, amit negyediként ugyanebbe a sorba állít. *Rienecker* ezt a címet adja: *Az Úr különböző tanításai a tanítványok helyes magatartásáról*. Ismét más árnyalatot használ *Pröhle* Károly a szakasz fejleceként: *Jézus beszéde a tanítványok hitéről és szolgálatáról*.

A kutatások azt jelzik, hogy Lukács valószínűleg egy korai hagyományanyagot vett itt át és dolgozott bele evangéliumába.

Érdemes összehasonlítani a *Máténál* illetve *Márknál* található lejegyzésekkel. Más szövegkörnyezetben ugyan, de mindhárom leírás ugyanazt a határozott kemény hangot használja. Csak *Lukácsnál* találjuk ezt a sajátos bevezető mondatot: „lehetetlen, hogy botránkozások ne essenek.” *Máté* a kisgyermek példájába ágyazza bele a botránkoztatásról szóló szakaszt, *Márk* pedig egyszerűen – minden előzetes kerettörténet nélkül a „kicsinyek” megbotránkoztatásáról beszél. *Lukács* viszont egyértelműen kiemeli: Jézus tanítja az övét, s közben hívja fel a tanítványok figyelmét a botránkoztatás súlyára és veszélyére.

A megbocsátásról szóló résznek ebben a formában csak *Máténál* van párhuzamos helye. *Máté* részletesen beszél a gyülekezetben megtartandó testvéri közösségről, amelynek egyik alappillére a rövid eljárás, majd megbánás utáni megbocsátás. Szól a kulcsok hatalmáról, az imádság – bűnbocsánattal kapcsolatos fontosságáról. *Máté* azonban másfelé futtatja a jézusi tanítás szálát. *Lukács egyértelműen a megbocsátás korlátlan küldetéséről beszél*.

A „mustármagnyi hit” is Lukácsnál tömör, önálló verzióban szerepel, míg *Máté* a transzfiguráció utáni gyógyítási történet csattanójaként hozza. Különös színezetet hoz Lukács lejegyzésében a tanítványok kérése. *Növelj hitünket!* S míg a tanítványok hitük növelését kérik, Jézus szinte egyértelműen a hit hiányáról, hitetlenségükről szól.

Meditáció:

Jézus – mint mindig – itt is reálisan méri fel a tanítványok helyzetét. Nem fest rózsaszínű világot, nem lakkozza a valóságot. Lehetetlen – mondja – hogy botránkoztatások ne történjenek. Ahol Isten szeretetének jóhíre elkezd életeket formálni, ott egyrészt feszültségek adódnak, másrészt pedig az Isten szeretete, s a bűnös ember gyengeségének kontrasztja visszasszágokra mutat rá.

1. Urunk a tanítványi élet *feszültségét*, s szinte kivitelezhetetlen voltát jelzi: Elkerülhetetlen a botránkoztatás, de ugyanakkor jaj annak, aki mások hitét tönkre teszi, vagy életének romlását okozza. A malomkő metaforája igen kemény következtetésekre készteti a tanítványt: jobb meghalni, mintsem más hitét akadályozni, Istentől eltántorítani. („Jűszitheleó – előnyösebb, hasznosabb ti. malomkővel nyakunkban meghalni). A tudatos tanítványi létforma állandó vigyázást jelent: ügyeljünk életünkre, cselekedeteinkre, döntéseinkre, szavainkra! Mint ahogy az utolsó éjszakán is Jézus vigyázásra (és imádkozásra) intette a szunyadozó tanítványi csapatot, ugyanúgy inti a megbotránkoztatás veszélyébe kerülőket: vigyázzatok magatokra!

2. Ezt követi a megbocsátásról szóló szakasz. Nagyon szeretem a lukácsi változatot: egyértelmű az evangéliumi mentalitás. A bocsánatból élő ember nem kötheti feltételhez a megbocsátást, s nem korlátozhatja annak számát sem. A megbánással hozzám forduló embernek – ahogy én is így élevezem Isten könyörületes szeretetét – mindig meg lehet bocsátanom. Egyetlen jézusi szó egy egész sor feladatot, fontos küldetést jelent a tanítványok között: „figyelmeztess”. A számtalan fordítási lehetőség jelzi azt a bonyolult feladatot, amely nem a fejére olvasást, hanem a tükör odatartásával való szeretetteljes szembesítést jelent. De a figyelmeztetés csupán előfutára a legfontosabb mozdulatnak: a megbocsátásnak.

3. A harmadik szakaszban a tanítványok a hit növeléséért könyörögnek (itt a „mathétas” szó helyett az „apostoli” szerepel.) Ez a kérés magában hordja az indirekt állítást: a tanítvány maga nem képes a hit megteremtésére és növelésére. Ez Jézus ajándéka (1Kor 12,9 is – a hit ajándék). Grundmann megjegyzi, hogy a hit hallásból az ige által van – s itt Jézus ismét megszólal – tehát hitet ébreszt. Akár a legkisebb – mustármag méretű – hit is az emberben egyébként lehetetlen csodákra képes. A vadfügefa begyökerező ereje különösen is jelentős: akár 600 évig is a földben megmarad. A hit parancsára azonban ez kiszakadhat a földből s a tengerbe gyökeret ver. Márknál egy hegy kerülhet hasonlóan a tengerbe. Lukács képe azonban még élesebb, még egyértelműbben beszél a hit hatalmáról.

Szószerk felé

Ha tanítványok vagyunk, s akarunk maradni, engedjük, hogy Jézus tanítson. Beszél a bűn hatalmának valóságáról, s a bűn szolgálatában álló embernek járó ítéletéről. Szól azon-

ban a megbocsátásban átéltető isteni irgalomról is, amely képes a másik embert megszabadítani bűnei terhéől. Megmondja, hogy a hit valódi erővé válhat életünkben.

Ezért igehirdetésünk egyik lehető variációja, hogy e három téma nyomán három pontba sűrítsük a gyülekezetnek járó mai lelki kenyeret:

Tanítványok, akikhez fontos szava van Jézusnak

1. A botránytelő világban vigyázniuk kell (és lehet) magukra – s így másokra is
2. A megbocsátó életforma nem a gyengeség jele, hanem annak bizonyossága, hogy ők is bocsánatból élnek.
3. Jézus az, akitől érdemes kérni hitet, s a pislogó hit megérődsét.

Jó készülést, és gyülekezetekért és kollegákért való kitaró imádságot kívánok!

Ilf. Hafenscher Károly

REFORMÁCIÓ ÜNNEPE

Mt 21,33-46

Életmentő visszatérés

Mindennapi szolgálatunk könnyen megtanítja, hogy a reformáció ünneplése önmagában nem indít el sokakat gyülekezeteinkben. Több a történelmi visszatekintés, mint a mai életig ható mondanivaló, lelkesedés és érdeklődés. Mozgásnak is, mozgatósnak is inkább a visszapillantás az alapja, mint a friss, mára alkalmazott üzenet. A gonosz szőlőművesek példázata hatalmas területre szóló, könnyen alkalmazható anyagot kínál fel nekünk, de óvatosan kell kiválasztanunk az igazán élőt és aktuálisat.

Ideje van, hogy elgondolkodjunk, mi okozza a lutheri örökségen felnövekedett protestantizmus erő-, szín-, ötlet- és energiavesztését Európaszerte vagy akár itthon Magyarországon. Nem a pesszimizmust kell prédikálnunk, de alapjaiban válik hamissá egy reformációi igehirdetés, ha el nem végzi valami módon ezt az őszinte vizsgálatot. A célunk nem lehet más, mint az, hogy egyik énekünk mondata abszolút jelenidővé váljon:

*„Régi időkől zengve száll Az ősök vallomása:
Hogy rendületlenül megáll, Ki üdvét tőled várja.
Más menedékünk nincs nekünk, Te vagy egyetlen reményünk
Az üdvösségünk útján.” (270. ének 2. verse)*

Hol van ennek az ősi vallomásnak a máig sértetlen folyamatossága? A sokat vállaló és rengeteg áldozatot hozó elődök példája miért nem hat elemi erővel ma is? Miért éppen a felekezeti egyháztörténet lett az egyik legszegényebb ismeret a felnövekvő nemzedékek számára? Ki olvas és kutat úgy a reformáció gazdag örökségében, hogy ismereteit magávalragadó módon, korszerűen meg is vallja sokak előtt? Hol van a megfáradás igazi gyökere? Nem a beteges önvizsgálat szükségességét tartom fontosnak, hanem az ünnepen való őszinte megállást. Egyetlen kérdés kifejezheti ezt az ünnepi önvizsgálatot: nem hagyunk el a közel öt évszázados úton valamit, ami nélkül nincs megújulás és nincs mozgás? A reformáció ünnepe abban lehet különleges alkalom számunkra, hogy nyújthatja a visszatérés lehetőségét sok – az őseink által keserves körülmények között megszerzett és nem csekély kockázattal megőrzött – értékhez. Ebben a visszatérésben talán a legfontosabb elem lehet az, hogy egyértelműen megvalljuk: a reformáció számunkra nem egy felekezeti ünnep csupán, hanem személyes hálaadás azért, ahogyan minket munkásokká tett Isten a maga szőlőjében. Ne vegyük annyira természetesen a „szőlőművelés” lehetőségét, hanem fedezzük fel önmagunkra nézve is ennek a

megbízatásnak különleges voltát. Minden feladat addig tart meg eleven munkakedvvel minket, amíg érezzük benne a személyes kihívás sajátos vonását. Evangélikusságunk is ízét, színét veszítheti, ha nem éltet minket a sajátossága, az eredetisége. Sokat jelenthetne számunkra ma, ha ezt a speciális megszólított helyzetet igazán a magunkénak tudnánk érezni. Hirdessük meg bátrabban értékeinket, fontosságunkat és sajátos színünket! Nem lesz hiábavaló munka egy elszürkülő és színgazdagságát elveszítő európai kontextusban. Környezetünknek nagy szüksége volna az önmaga sajátos értékeit megtalált evangélikus lelkész jelenlétére. Ne kerüljük meg a példázatot egyik legfontosabb képét: „megértették, hogy róluk beszél.” (45.v.) A reformátori munka minden időben addig reformátori, amíg ez a mondat valóság.

A példázat üzenetét három kifejezésben lehetne összefoglalni:

- alkalmasságunk
- veszélyeztetettségünk
- megmentésünk

Mindháromra vonatkozik az az igény, ami az egész igazságon végigvonul: fel kell ismernünk, élni kell vele és személyesen fel kell vállalnunk. Ahogyan ez volt a legnehezebb fordulat a Jézus körül kérdezősködő emberek számára, ugyanúgy a legnehezebb ma és a mi számunkra is.

Megható számomra az, ahogy serdülőkorba lépett gyermekeink megkeresik azokat a meghitt pillanatokat, amikor édesanyjukkal vagy édesapjukkal beszélgethetnek arról, hogy mire is alkalmasak ők az életben. Mindezt egy önmagukat értékelő és a környezet eddigi jelzéseit is komolyan vevő érzelmi megközelítéssel teszik. A hivatalos szóhasználat ezt a különlegesen kedves folyamatot egyszerűen pályaválasztásnak nevezi, s ezzel el is veszi a szépségét és csillogását. Amikor Isten országa munkájában való elindulásról, vagy a gazda által előkészített szőlőskert területén az első kapavágásokról vallunk, értjük-e még és átérezzük-e még ezt a mindent átjáró érzelmi mélységet? Nagy hiba az, ha az alkalmasság csak gazdasági vagy egyéb külső körülmények alapján dől el. A gazdától érkező megbízásának mindig van egy belső, különleges karaktere. Nem ez hiányzik belőlünk és a környezetünkben? Alkalmasságunk csoda! Ne kezeljük úgy, mintha hétköznapi apróság volna!

Veszélyeztetettséggel számolni a zordabb körülmények között mindig könnyebb, mint ha sima úton járunk. Nem rémisztgetés a célja a szolgák és a fiú elküldésének, hanem az ébrentartás. Könnyű elfelejteni a gazda szeretét, türelmét és áldozatát. Gyorsan otthagytuk az úton azokat, akikről a legtöbbet kaptuk. Ritkán kapja meg a méltó elismerést az igazi építő, a munkás, aki valóban odaadta mindazt, amije volt. De nem lehet egyházépítésről szólni ma sem ott, ahol önmagunk féltése megelőz mindent. Az igazi veszélyeztetettség az a látásromlás, amely odáig is elvezet, hogy a hozzánk és értünk küldött legértékesebbet a legdurvább kegyetlenséggel irtjuk ki az életünkben. A hitbéli készenlét, a Krisztus ismeret növelése és a bizalom mélyülése ezért olyan féltve őrzött értékek. A legnagyobb veszélyeztetettségünk abban rejlik, ha elfeledjük az igazi tulajdonost és az ő hatalmának nagyságát. A hitetlenség is valahogy így éri el az életünket ma: előbbrekerül minden külső, világi szempont, cél és érdek, s a legvégén ott kullog a lelkiségünk. Nagy igazságot fejez ki Niemöller mondata: „Jézus gyülekezete Urának ígéretéből él és nem a világ jóindulatából, és hihalni sem a világ ellenségeskedésében fog, hanem csak a saját hitetlenségében.” Ezzel a józansággal kellene körülnézni ma is a világunkban.

Megmentésünk valóság. Reformáció ünnepén sem lehet más a középpontban, mint Krisztus keresztye. A sokszor elmondott s a nemzedékről nemzedékre tradált prófétai üzenet a szőlőskertéről és a még többször elénekelt zsolnárs vers a szegeletkőről odairányítja gondolatainkat. Ki győzheti

le az ijeszítően megnövekedett távolságot Isten és ember között? Kihez fordulhatnánk máshoz egy olyan agresszív világban, ahol a szőlőművelés folyamata is teljesen eltorzult helyzetbe került? Ki tudná Atyjához visszavezetni az Istentől elszakadt, önállósult embert? Amikor mindennapi, kézzelfogható veszély a megbízás elvesztésének lehetősége, a mandátum visszavétele, akkor hová vezet még út? A nagy mélységből való megmentés sohasem egyszerű továbblést jelent, hanem az új kezdet csodájának átélését. Megbotlás, megrázkódtatás és összezúztatás ellen csak ott találunk megmentő erőt, Krisztus keresztyénjénél. Számunkra is akkor lesz igazi üzenete ennek a példázatnak, ha megszólított, megérintett emberekként tudjuk elénekelni reformáció ünnepén:

*„Mert bár sok bűnbe süllyedtünk,
És már-már végleg elvesztünk,
Te hű vagy egyházadhoz.” (270.ének 1. vers)*

Végezze el Isten reformáció ünnepén életünkben, hogy alkalmasság, veszélyeztetettség és megmentés ne legyen számunkra sematizmus, hanem valódi hitébresztő esemény.

Dr. Szabó Lajos

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI HUSZONHARMADIK VASÁRNAP Mt 17,24-27

I. A vasárnap

Ez már a „drittletzter Sonntag”, – jó, ha figyelünk így is a vasárnapra. De legalább annyira figyelni kell arra, hogy ez az október 31-e utáni vasárnap. Lehet, hogy igehirdetési előadás-sorozatok után van a gyülekezet, nagy tatarozások után, amikor talán még sikerült egy hálaadó istentiszteletet beszorítani a téli esőzések és hideg előtt. Gyülekezeti tagjaink, de mi magunk sem élünk az egyházi esztendő „sodrában”.

A munkaévet szeptemberben kezdjük, de ma már a nyár sem uborka-szezon, hiszen ez a „táborozások” ideje, ahol 10-12 nap alatt többet prédikálunk, lelkigondozunk, mint máskor egy hónap alatt: Ifjúsági táborok, gyülekezeti-, egyházmegyei-, országos konferenciák. Azt hiszem, hogy a nyár lassan sokkal inkább az intenzív tanításnak, mint a pihenésnek az ideje.

Talán éppen ezért kell megállni, megkérdezni magunktól: hová rohansz, van-e távoli cél, felelős elszámolás; látjuk-e még az erdőt, vagy csak egyik fától a másikig rohanunk?

Sűrű erdőben járunk, botorkálunk, keresve az új utat, akarva-akaratlanul „összetaposva” a jól kitaposott, biztos ösvényeket csak azért, mert mások már jártak rajta...

Kell a felfelé nézés, a tudatos megállás, a számadás... erre jó alkalom lenne, ha az utolsó három vasárnap mégis elgondolkodnánk a nagyobb távlatokon is a napi rohanások mellett.

II. A textus

Máté külön anyaga három kérdéskört ölel fel, lehet hogy úgy lett „egyeszerkesztve”.

a.) Templomadó (24.v.)

Minden zsidó fizette a templomi kultusz „fenntartására”. Nagyön régi a történet, nem Máté fogalmazta, 70 előtti. (Kr.u.)

A templom pusztulása után „...Vespasianus írásos parancsot küldött... Bassusnak, és Liberius Maximusnak, az akkori helytartóknak, hogy minden zsidóra, bárhol lakott, évi két drachma fejadót vetett ki, melyet éppúgy mint régen a jeruzsálemi templom javára – most a Capitolium javára kellett fizetni.” (Zsidó háború Gondolat kiadó 1964. 456.o.)

Jó lenne egyszer prédikálni komolyan a „templomadóról”: miből élünk? A kegyes szemforgatással kicsalt forintok, vagy az „adószedés” között hátha van egy „kiváltképpen út” is? Jézus – Péter szerint – megfizeti a templomadót, bár ez neki nem kötelessége. Feltehetően az

első keresztyén gyülekezetek is támogatták a zsinagógai közösségeket.

b.) A „fiak szabadok” (26.v.)

Jézus beszélgetése, didaktikus tanító kérdése a földi királyok vámszedési szokásairól egyértelmű válasz arra, hogy a keresztyének, „Isten gyermekei”, nem kötelesek a templomadó, a zsinagógák támogatására. De mégis önként támogatják, „...hogy ne botránkoztassuk meg őket.” (27.v.)

Jézus tanítványai nem tüntettek „szabadságukkal”, senkit nem akarnak botránkoztatni. Elgondolkodtató mindenki számára, aki többnek, kiválasztottnak tartja magát. Jézus nevében nem lehet különködni, tüntetni, kihívóan viselkedni: nekünk szabad! Valóban szabad és mert szabadok vagyunk, nem botránkoztatunk meg senkit! Bár így gondolkodna legalább Isten népe a szabadságról, hatalmáról!

c.) Péter halfogása

Az alaptörténet ismert a görög, zsidó hagyományban is. Itt a hit példájává lesz: Isten szabad gyermekeinek mindig megadja, amire valóban szükségük van.

Külön érdemes figyelni arra, hogy ezután tudatos etikai tanítás következik „keresztyének” számára: Kisgyermek példája, 18,1 és kk. Tanítványok vétkei, (18,15 és kk.) Házassági elválás (19,1 kk.) A tanításokat példázatok erősítik meg. Így a kijelölt perikópánkat értelmezhetjük úgy is, mint etikai alapvetést. Isten gyermekei szabadok, ebből az alapállásból nézik a jelen világot, illeszkednek bele a „társadalomba”: szeretnek, segítenek (templomadó) nem „kötelességből”, hanem szeretetből... (Érdemes újra átfutni Luther Márton ismert iratát a Keresztyén ember szabadságáról!)

Az oltári igénk Róm. 13,1 és kk. sok-sok kérdést vet fel. Meglehetősen lazán kötődik az igehirdetési perikópához, a 13,3 v. a kapcsolópont. „A jócselekedetek miatt nem kell félni az előljáróktól...” itt a követelmény nem az előljárók elvárása, hanem az Isten szerinti jó, amit a keresztyén ember akkor is tesz, ha ezt nem értékeli az „előljáró”, hiszen nekünk nem kell félni, mert örökélet felé nézünk, – és az „örökhazában van polgárjogunk”...

III. Igehirdetés felé:

„A fiak szabadok!”

Isten gyermekei ezzel a szabadsággal nem hívják ki az ellenszenvet maguk ellen, hanem le tudnak mondani erről a szabadságról és segítik azokat, akik „nem ismerik ezt a szabadságot”.

Jézus így mondott le erről a szabadságról és fizette a templomadót (24.v), de rendszeresen eljár az ünnepekre is.

Így mondott le „Fiúi méltóságáról” (Fil 2,6 kk) és szerzett nekünk szabadságot: így lettünk Isten szabad gyermekei.

Kertész Géza

SZENTHÁROMSÁG ÜNNEPE UTÁNI HUSZONNEGYEDIK VASÁRNAP

Jn 11,33-45

Élet az élet után

Nem könnyű elhinni Pál apostolnak az oltári igénkben (Fil 1,18-27) olyan őszintének látszó vallomását: „Szorongat ez a kettő: vágyódom elköltözni és Krisztussal lenni, mert ez sokkal jobb mindennél; de miattatok nagyobb szükség van arra, hogy életben maradjam...” (23-24.v.) A „halálvágy” idegen tőlünk, végletes elkeseredésektől eltekintve. A legtöbb ember, még a halálos betegágyukon fekvő is, szeret élni, ösztönösen ragaszkodik az élethez, a legnehezebb körülmények között is. Mégis, időnként szembe kell néznünk a halállal, a gyorsan múló idővel és időnként számot kell vetnünk

azzal, hogy hogyan és mire is használtuk, használjuk a nekünk adott élet-időt?!

Az egyházi év végén, utolsóelőtti vasárnapján jó, ha nemcsak fülünkkel, de lelkünkkel is halljuk heti igénket: „Mert mindnyájunkna leplezetlenül kell odaállnunk a Krisztus ítélőszéke elé...” (2Kor 5,10) A különféle féltve kiválogatott „lepleink”, mint például az önigazolás, hitetlenség, fél-hit, cinizmus, felelősség elhárítása, cselekvésekbe menekülés – lehullanak és marad az Isten szeme előtt lepergett életünk, beleértve gondolatainkat, legbenső titkainkat is.

Igénk a betániai testvérek színesen leírt történetének befejező szakasza. Halál és temetés, könnyek és csalódások után vagyunk. Mária, Márta és barátai keserűen reklamálnak, még maga Jézus is „háborog lelkében” (hitetlenségük miatt a halál kegyetlen hatalma láttán? igazi együttérzés, osztozás a gyászban?). Csak néhány nap telt el azóta, hogy mi is jártuk a temetői csendes útjait és átéltük újra a hiány érzéseit, tehetetlenségünk terheit. Új értjük a bibliai jelenet minden részletét... Ám Jézusnál a megrendülést és sírásat hamar követi az imádság és a cselekvés: hiszen Ő azért jött, hogy életre tanítson és legyőzze a halál hatalmát! Amit a betániaiaktól is, tőlünk is vár, az az, hogy ezt felismerve, az Élet emberei legyünk!

Néhány ma is időszerű kérdés textusunk alapján:

1. Mit és mennyit hiszünk?

Mária és Márta Jézust jól ismerő, hatalmában, szeretetében, gyógyító erejében bízó asszonyok voltak. Mégis, az egész fejezetben egyértelműen látszik, hogy fogalmuk sincs Isten hatalmáról és szándékairól. Nem véletlenül mondja Jézus már-már haragosan: „Nem mondtam-e neked, hogy ha hiszel, meglátod az Isten dicsőségét? Ha hiszel... De miben hitt Márta? Valami szép és általános isteni jószágban, ami azonban az ő esetükben éppen kevésnek bizonyult. Hány mai gyászoló, vagy szenvedő ember érzi ugyanezt?! „Igen, igen, de...” Isten jó és hatalmas, de azért a halál a legnagyobb úr! Így gondolkodnak majd a kereszt alatt állók is, asszonyok és tanítványok. Mikor töri át ezt a tévova hitet a feltámadás vilámfénye? Mikor értjük meg, hogy a hit nem azonos az életkörülmények kedvező alakulásával, hogy az Élet hatalmas isteni ajándékában a halál csak egy kettőspont, mely után a megtörhetetlen, megváltott élet folytatódik? Márta pontosan ismeri kora hiedelmeit: a halál után három napig még visszatérhet a lélek a testbe, de a negyedik nap már az enyészet teljes diadalát jelenti, bomlani kezd a test. Jézus szavait ugyanolyan rosszaló kétségkedéssel fogadja, mint Péter a nagy halfogásnál. – Azután már hallgat és csodálkozik...

Újra és újra fel kell tennünk magunknak a kérdést: mit és mennyit hiszünk Jézus szavából, ígéreteiből, életre tanító és bizonyágtévesztő biztató parancsaiból? Bizonyára van még mit tanulnunk.

2. Mit kezdünk a ráadás(ok)kal?

Lázár feltámasztása „ráadás”, hosszabítás. Jellemző, hogy a nagyon részletesen elmondott történet végén milyen egyszerűen, pátosz-mentesen hangzik Jézus szava: „Oldjátok fel és hagyjátok elmenni!” Nem áll az érdeklődés középpontjában, nem ad „interjút” az átélt négy napról, hazamegy és éli tovább ráadásként kapott életét.

A legtöbb ember tudva vagy tudatlanul átélt már olyan helyzeteket, amelyek élete végét is jelenthették volna. Háborúk, betegségek, balesetek, hajszállal elkerült veszélyek, testi vagy lelki összeomlások. Mit kezdünk a meghosszabbodó kegyelmi idővel?

Lázártól Jézus nem vár köszönetet, ő maga sem látja el jó tanácsokkal a barlangsiróból előtámaszkodó embert, csak megszabadítva kötelekeitől, engedi, hogy elmenjen. Lázárnak magának kell felmérnie további életét. A boldog testvérek, a jóbarátok szeretetükkel majd segítik. A főpapok elhátárolják, hogy megölik (12,10!). Eszembe jut a kínai fiatal-

ember, akit a tank nem gázolt halálra, de nem sokkal később kivégezték... Az életből azonban, ha az csak egy kis ráadás is, a kevés is sokká nőhet, ha jól használjuk. Lehet, hogy a test erőtlenné válik, de a lélek kész és nagy dolgokra képes...

3. Nem a cinikusoké a jövő?

Fiatalkorom ismert slágere volt: „Nem csak a húszéveseké a világ!” Sokan voltak, akik részvétlátogatásra elmentek Máriához és Mártához és akik tanúi voltak a nagy csodának. Ezek közül voltak, akik hittel legalábbis csodálták Jézust, némelyek azonban azonnal vitték a híreket, szolgálalelkű reflexeik azonnal működésbe léptek és nem is csalódtak: a hírek, információk őket is fontosakká tették, hiszen a farizeusok azonnal összehívták a nagytanácsot és a heves vita nyomán „pompás halálos ítélet” született...

A legkülönbözőbb korokra alkalmazható jelenetsor ez, szomorú, hogy a mi korunkban is milyen jól érthető. Beárulás és hamis következtetéslevonás, csúsztatás és félremagyarázás, féltékenység és hatalommal való visszaélés, cinikus közöny láthatók. Így lesz a tiszta öröm helyett sokakban a gyűlölet és bosszúvágy urrá. De ne irigyelje senki őket! A hatalomféltőket, hidegszívűeket, ármánykodókat, szolgálalelkűeket! Azokat sem, akiknél az átélt események hatása a csodák természete szerint három nap alatt elmúlik.

A Jézus által, élete odaáldozásával megváltott világ azoké, akik hinni tudnak, tiszta szívvel, élő reménységgel. Akár előjön Lázár a sírjából, akár lezárul földi vándorútja. Mert az egészen bizonyos, hogy Jézus földi útja és élete nem zárult le. Alászállt és feltámadott, fölment és visszajön. Mégiscsak igaza van Pál apostolnak: „Krisztussal lenni – ez sokkal jobb mindennél!” Földi életünk napjain is és az Óáltala készített új életben is!

Szirmai Zoltán

AZ EGYHÁZI ÉV UTOLSÓ VASÁRNAPJA

Mt 25,14-30

Önpusztítás és önmentés kísértései között

Jézus példázata az önpusztítás és önmentés kísértése között örlődő embernek kínál „más, különb útát”. Talán felesleges részleteznem, mit értek az önpusztítás és önmentés halálos csapdáján. Minket, lelkészeket éppúgy kísért ez napjainkban, mint a szószerk alatt ülő gyülekezetet. Önpusztító életmód és munkatempó az egyik oldalon, hamis, vélt biztonság, önmentő, és önmegváltó, torz, egoista kísérletek a másik oldalon... Jézus tud egy harmadik útát, ami nem középut, nem a fenti két kísértés ötvözte, konvergens kompromisszuma, hanem valódi életélt, örökkévaló perspektívát kínál. Ezt hirdethetjük újra az egyházi esztendő utolsó vasárnapján, az örök élet, az örök lét vasárnapján.

Készülésünkkor reálisan kell látnunk, hogy igehallgatóink többségét ezen a speciális vasárnapon sem az örök élet perspektívája motiválja az istentiszteleten való részvételle. Többségük a sok tekintetben egyre nehezebb hétköznapi élet gondjai között örlődik (munkanélküliség, infláció, helyi választások sárdobálása stb.) és ebben a helyzetben remél valódi evangéliumot. Mind az oltári ige (1Kor 15,54-58: „nem hiábavaló...”), mind az alapigeként kapott jézusi példázat bő lehetőséget kínál, hogy „valódi kenyeret adjunk az éhezőknek”!

VALAKI megbíz, mert bízik bennem!

Textusunk alapvető örömezenete, hogy a példázat Ura, aki a világmindenség s benne a mi életünk Ura, megbízik bennünk, hiszen átadja nekünk azt, ami az övé. Írásmagyarázók évezredes vitája, melyet mi sem fogunk tudni eldön-

teni ezen a vasárnapon, hogy pontosan mit is értsünk a kiosztott talentumokon. Egy biztos: a talán legelterjedtebb felfogás, miszerint a talentumok képességeket jelölnek, *félreértés*, a szöveg összefüggései egyértelműen cáfolják, hogy itt „tehetség-talentumok” önkényesen eltérő osztogatásáról lenne szó. *Lukácsnál* egységesen 10 mina kiosztásáról olvassunk, az első két szolga, talán képességei vagy körülményei függvényében, eltérő mértékben tudja megforgatni mindazt, ami rájuk bízott, de mindketten elnyerik uruk elismerését és jutalmát. *Máténál* más a helyzet. Különböző mértékű a „tőke” szétosztása, de a „profit” mértéke azonos, az első két szolga egyaránt megduplázza a rábízott kincset. Egyértelmű, hogy a kapott kincs „forgótőke”, nem megőrzésre és visszaszolgáltatásra kapták, hanem szaporításra.

Ezen a ponton sokan érezhetjük találva magunkat, hiszen gyakran jellemez minket a konzervatív, és feladatát is a konzerválásban látó, statikus gyülekezeti élet. Fontos megőrizni az ősök hagyományát, tatarozni az őskőtől örökölt templomot, akkor is, amikor nyomasztóan nagy és taszítóan rideg, akkor is, amikor már kihalt belőle. Ha kell, külföldi segélyekből, de konzerváljuk, őrizzük a ránk bízott „kincset”. Becsapjuk magunkat, a környező világot, de nem csaphatjuk be az Urat, aki nem épületeink állapotát fogja számon kérni rajtunk. Őt egyetlen kérdés izgatja, tőle tudjuk: „Találok-e hitet a földön, ha visszatérek?!” A hit pedig hallásból, az evangélium hirdetéséből és meghallásából születik. Mi tehát a ránk bízott kincs? A *reformáció* egyháza nem szünhet hirdetni, hogy az egyház legnagyobb kincse az evangélium. S ezt nem megőrzésre kaptuk, hanem hirdetésre, forgatásra, szétszórásra a mustármag növekedési perspektívájának, a százszoros termésnek ígéretével és reménységével.

Természetesen ennek a „vállalkozásnak” megvan a maga *kockázata* és ezt éppen a magvető példázatából tudjuk. A kérdés: bízunk-e Abban, Aki bízva bennünk, ránk bízta evangéliumát, és bízunk-e abban, hogy Isten ígéje nem tér vissza üresen, hogy az evangélium valóban Isten ereje? Az első két szolgában él ez a bizalom, vállalták a kockázatot. Nem az ő győzelmük, zseniális teljesítményük, hogy a növekedés nem marad el. A vetés „titokban” sarjad, „magától” nő... De mi a helyzet a példázat legizgalmasabb, legrejtélyesebb alakjával, a harmadik szolgálattal?

Bénító félelem

A szolga életének alapérzése a félelem, a *bizalmatlanság*. A kapott talentum, az előlegezett bizalom nem „dobja föl”, nem mozgósítja, hanem leterheli. A kapott felelősség agonynyomja, szorongó félelme megbénítja. Nem a kapott kincs mértékét kevesli. Alapvető baja azzal van, aki bízta benne, aki rábízta a kincsét. Ha nem ásná el azt, hanem kézbe, sőt mi több, szívébe venné, akkor az Isten szeretetéről szóló evangélium kiűzne minden félelmet szorongó szívéből. De ez a szolga közeli rokona a tékozló fiú bátyjának: passzív ellenállásba vonul. S mikor üt az órája, akkor felszínre törnek a lefojtott keserű vádak, lázongó szemrehányások. Kiderült, hogy totálisan félreismerte Urát éppúgy, mint saját lehetőségeit és felelősségét.

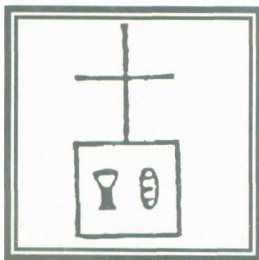
Mi az oka ennek a tragikus félreértésnek, *szerepzavarnak*? A szomorú diagnózist önmagáról állítja ki a szolga: „Félelmemben elmentem...” Az eredetiben a közismert „*fóbia*” kifejezést találjuk. Egy németországi statisztikai felmérés szerint a lakosság mintegy 8%-a szenved fóbiás szorongásokról. Alig hiszem, hogy egy hazai felmérés kedvezőbb adatokat hozna napvilágra, (sőt ellenkezőleg). Egyre szélesebb rétegekre jellemző egyféle letargikus, apatikus jövőtlenség. Félelem a holnaptól, sőt magától az élettől is. Mi lesz, ha utcára kerülök, ha feleslegessé válok, ha beteg leszek (rák, AIDS...). S ilyenkor jön a kétségbeesett kapaszkodás mindabba, ami látszólag oldja a szorongást, elűzi a félelmet, de valójában még mélyebbre taszít: az alkohol, a drog és különféle önmegváltó szellemi, vallási „kábitószer”...

A Biblia első lapjait kellene elolvasni, hogy felismerjük, kinek „köszönhetjük” a félelem betörését életünkbe. Annak, aki hazug és embergyilkos, aki az egészséges Isten-félés helyett az Istentől való félelem zsákutcájába hajszol. Ahelyett, hogy félelmeimmel Hozzá menekülnek. Tőle menekülök, aki szinte naponta köszön így rám görcsöldő szavával: „Ne félj, mert én megváltottalak... ne féljetek, nagy örömet hirdetek... ne félj, én vagyok az első és az utolsó...” stb. Minden nyugtatónál többet érme végre egyszer ajánlott levélként átvenni János apostol sorait: „... bizalommal tekinthetünk az ítélet felé, mert ahogyan ő van, úgy vagyunk mi is ebben a világban. A szeretetben nincs félelem, sőt a teljes szeretet kiűzi a félelmet, mert a félelem gyötrellemmel jár, aki pedig fél, abban nem lett teljessé a szeretet. Mi tehát azért szeretünk, mert ő előbb szeretett minket...” (1Jn 4,17-19) A példázatbeli *szerepcsúszán szolga tragédiája*, hogy nem ismerte föl a kapott talentumban Urát megelőző szeretetét! De hát, amit elásunk, azt elsősorban magunk előtt rejtjük el, magunkat fosztjuk meg tőle...

„Nem hiábavaló”... örökkévaló

Jézus példázatának mégsem a harmadik szolga tragédiája a csattanója, hanem sokkal inkább az a *jó hír*, ami alig hihető. A három szolgából kettő felismerte, tisztán látta azt, amit nekünk is tisztán kellene megláttatnunk a ránk bízottakkal: Urunk csak azt várja vissza – igaz, hogy kamatostul – ami az övé! Ide is kapcsolható a néhány fejezettel előbb felhangzó drámai kérdés: „Hát nem szabad-e nekem azt tennem a javaimmal, amit akarok?” (Mt 20,15) És a kamat? Nem kell közigazdásnak lenni ahhoz, hogy felismerjük: a kamat, a növekedés nem a mi munkánk természetes következménye, nem a mi járandóságunk. A kamat a Tőle kapott és általunk megforgatott tőke gyümölcse, ami ugyancsak őt illeti. Pál szavaival miénk a plántálás, öntözés munkája, de a növekedést Isten adja. Nem könnyű ezt a „szabályt” elviselni, ha missziói munkánk nyomán eredményeket vélünk felfedezni. Soha sem szabad embereket magunkhoz láncolni, mondván: „téged én (!) térítettem meg...” Munkánk gyümölcsét örömmel kell letenni a Gazda kezébe, hiszen csak ott van tartós biztonságban. Az első két szolga örömmel és bizalommal adja át Urának a „nyereséget”. Nem alkudoznak, nem követelnek cserébe semmit. Érzik, már az jutalom, hogy Uruk bizalmát élvezhetik, hogy dolgozhattak, hogy nemcsak kaptak, de adhatnak is, mert fáradozásuk „nem hiábavaló az Urban...” (vö. oltári ígék!) Nem várnak sem tapsot, sem ünneplést, ellentétben néhány, showman-fogásokkal ügyeskedő, állandó sikerre és elismerésre éhes „evangélizátorral” – jó lenne megőrizni ennek a mandátumnak a tisztaságát!...

Amit mégis kapnak jutalmul, az nem fizetés, hiszen megfizethetetlen ajándék az Úr meghívó szava: „... menj be Urad ünnepi lakomájára!” Nagyon erőtlen ezen a helyen új fordításunk. Károli már többet sejtet: „menj be a te urad örömebe...” Itt nem egyszerűen egy ünnepi fogadról, előkelő partiról van szó. Az új német és angol fordítás talán még többet tár föl az eredeti üzenet gazdagságából, szédfűtő, örökkévaló távlatából: „Komm zu meinem Fest und freu dich mit mir!” illetve: „Come on in and share my happiness!” Itt tehát a messiási vacsoráról van szó, ahol az Úr teljes közösséget vállal övével és megosztja velük a teljes, örökkévaló boldogságot! Nemcsak az igaz tehát, hogy nem hiábavaló a mi fáradozásunk az Urban, hanem a hűséges szolgák előtt az Úr kitarja az örökkévalóság kapuját. S ezen a ponton világos lehet az összefüggés a vasárnap Agendánk szerinti mottójával: „Az újjáteremtő Isten színe elé!” Az egyházi esztendő nem helybenforgás, meddő körbefutás: hűséges szolgálatunk nem hiábavaló, életünk perspektívája örökkévaló, úton vagyunk az „Úr öröme” felé!

Gyülekezeti szolgálat – lelkészi közélet

Jöjjetek – menjetek!

Közös gondolatok a külmissziói konferencia egyes előadásában

A Külmissziói Egyesület jólsikerült konferenciájáról átfogó, de inkább a hangulatot visszaadni törekvő beszámolót írtam az Evangélikus Élet hasábjain (1994. augusztus 7.).

A Lelkipásztor szerkesztője felkérésének azért teszek szívesen eleget, mert így közelebb hozhatom a külmisszió ügyét az evangélikus lelkészekhez. Munkánk során ugyanis visszavisszatér az a kérdés: *hol vannak lelkészek?* Hogyan képviselhetik saját gyülekezetükben a külmisszió ügyét? Még saját fiaim is hobbynak, luxusnak tartják a külmisszióval való foglalkozást. „Túlságosan sok van ma egy lelkész vállán ahhoz, hogy még ezzel is törődjön!” – mondogatják mások. A külmisszió gyülekezetépítő és a belső megújulást is segítő erejét csak nagyon kevesen ismerték fel lelkészeink közül, pedig a múlt nagy példái: id. Gáncs Aladár, Podmaniczky Pál, id. Prőhle Károly, Danhauser László is mutatják, hogyan lehet az itthoni munkát a külmisszióval hitelesebbé tenni.

Három nagyjelentőségű előadásból emelem ki azokat a gondolatokat, melyek segíthetik a lelkészek szemléletének megváltozását, s így talán a külmisszió a *gyülekezeti munkaprogramokban* is előtérbe kerülhet.

Látszólag egyik előadás sem szólt csak a külmisszióról. Ez is azt mutatja, hogy a missziói parancs teljesítése hasonló gondolatokat vet fel a gyülekezeti missziós munkában és a külföldi – idegen vallások világában élő – emberek között. Teológiai alapvetés, gyakorlati lelkipásztorlás, jól szervezett munkaprogram az egyház bármely munkájában szükséges. Tanulhattunk belőlük mind, akik a külmisszióért felelősséget érzünk ugyan, de saját itthoni gyülekezetünkben is szolgálunk, és nem elsősorban a külmisszió gondolatát népszerűsítjük, hanem Jézus Krisztust szeretnénk hirdetni.

Dr. Hafenscher Károly a 21. sz. küszöbén kialakult missziói helyzetet vázolta fel. Ezt megérteni a *múlt ismerete* nélkül szinte lehetetlen. A világmisszió kialakulása, a keresztyénség terjesztésének feladata a Világ megismerésével haladt előre: az 1-3. évszázadban a Római Birodalomban, a 14. évszázadig egész Európában, a 15. századtól – az új földrészek felfedezésével párhuzamosan – a misszió munkásai is elfoglalják helyüket a gyarmatokon. A reformáció – a rendrakás ideje – itthon ad feladatokat. Luther az európai zsidók és mórók misszionálását fontosnak tartotta ugyan, de nem foglalkozott a pogány területek lakóival.

Az evangélikusok közül először a skandinávok indították el misszionáriusait észak fele. A lappok között és Grönlandon kezdtek szolgálatot. Mert az evangélikusok komolyan vették: „Isten dolga a misszió, de nekünk kell véghezvinni.” (Scherer) 1910-ben volt a „misszió döntő órája” (Mott J.), amikor a különböző felekezetek együtt határozták el, hogy egymás ellen nem misszionálnak, egymás területeit nem zavarják, mert az evangélium csak együtt lehet hiteles.

1961-től az Egyházak Világtanácsa keretein belül, de külön osztályként működik a Nemzetközi Missziói Tanácsként ismert szervezet.

A 21. sz. küszöbén egészen más világ áll a misszió előtt, mint előtte. A keresztyén felekezetek száma szaporodik a „szektákkal”. Tudni kellene: mi a szekta? Lehet-e velük együtt dolgozni? Ahol Jézus az Úr és nem valami kiragadott gondolat a fontos a Bibliából, azt a közösséget nem lehet szektának nevezni. Saját evangélikus identitásunk meghatározása, tisztázása fontos, csak így lehet ökumenikus szellemben más felekezetekkel is együttműködni a bel- és a külmisszióban egyaránt.

A sok változás között is tudnunk kell, Krisztus nem változik, Ő ma is a világ Ura.

Megváltozott a missziós területek jellege is. Több világvallás „lépett porondra”, az iszlám és a buddhizmus támadásban van. Ebben is az utolsó idők jeleit láthatjuk. A misszió alapja Jézus küldése: Menjetek el... Tanuságtétellel, a dialógus vállalásával, egyéni találkozásokkal segíthetjük elő a hit terjedését a külföldön és a hazánkban élő más hitűek között.

Már a 19. században vitatkoztak azon, mi kell előbb: segítség vagy igehirdetés? Ma sem lehet egyértelmű választ adni. Meg kell tudnunk, hogy az adott hely mit kíván. Mindenesetre ma már egy misszionárius sem lehet „csak” teológus. Úgy tud eredményesen szolgálni, ha legalább még egy hivatása van: orvos, mérnök, tanár vagy egyéb.

Kétirányú a missziói kapcsolatok áramlása az 5 világrészben. Aki ad, annak elfogadni is tudni kell. Legalább annyi áldást kap a missziót végző háttérgyülekezete, mint a befogadó közösség. – A politikai változások becsuktak ugyan kapukat, de ki is nyitottak mások. Ma különösen az arab „fundamentalista” területeken dolgoznak életveszélyben a misszionáriusok. (1987-ben 360 evangélikus templomot gyújtottak föl Nigériában!) Óriási a vágy a Biblia után Kínában, és a volt SZU területén élők közül is csak a Szentírást kérők negyedrése jutott még hozzá.

Komolyan kell venni a küldetést Jeremiással, Péterrel és Pállal együtt! Nem hallgathatunk!

Id. Gáncs Aladár megállapítása ma is igaz: *nincs misszió passió nélkül*. Jézus Krisztussal szenvedni kell az emberekért. Csak egy keresztyénség van: a missziói!

Nem változott tehát a feladatunk kétezer év óta: nem nekünk kell kita-

lálni a misszió célját, az evangélium hirdetése a feladatunk ma is. – Ezt már *Gémes István* mondta előadásának bevezetőjében. Az evangélium hirdetésének módjáról szólt nagyon érdekesen, lekötően. Gyakorlatban hallhatuk, hogyan kell előadni ahhoz, hogy az emberek megértsék, megjegyezzék, befogadják a mondanivalót.

Minden misszió hívogatóval kezdődik. Jézushoz először hívni kell azokat, akik nem ismerik őt. Kierkegaard már a múlt században így fogalmazott: „A keresztyénséget csak a Jézusra való koncentráció mentheti meg.” De a Jézushoz hívott embereknek meg kell mondanunk: nem elég Hozzá jönni, meg kell hallgatnunk küldését is. Jézus a vele való találkozásban feladatot is ad. Mint ahogy a tanítványokat is hívta feltámadása után a Genezáreti tó partjára – és már küldi is őket: menjete el... (Mt 28,16-19). Olyan elkötelezett misszionáriusokra van szükség, akik türelmesen, kitartóan, szorgalmasan és meditálva néznek Jézusra. Empátiával, be nem skatulyázó, elfogadó szeretettel törődnek a hitben gyengébbekkel.

Ne gondoljuk, hogy Jézus ügye már csak az egyháztörténetészek és múzeológusok ügye. Az Egyház hagyományait nem őrizni kell, (mert az megtartja a maga értékeit), hanem – mint Lukács evangélista – népeszerűsíteni minden szinten és fórumon. Tanítani kell tehát, ezért nemcsak ébresztő, hanem katekézések, prédikációkra is szükség van, hogy az emberek megértsék a Biblia nyelvét. Oktatni kell, de nem kioktatni, érvelni és ellenérvelni.

Az ébresztés és tanítás mellett a lelkigondozás is komoly feladat. A lelki gondozó szava legyen hiteles, engedje szóhoz jutni az érdeklődőt, kövesse Jézust abban is, hogy mértékkel közeledjen az emberekhez. (Zsid. 5,2: Pátosz – apátia helyett metropation =

elragadottság vagy közömbösség helyett mértékkel közeledni.)

Ezt a gondolatot nagyon fontosnak érzem, hiszen nagy kísértés a másik lelkében vájkálni, vagy természetesnek venni: mindenben egyetért velünk, nincs szüksége külön meggyőzésre. Az egyházra – elvei ellenére is – szüksége van a kereső embernek, mert az képviseli a folyamatosságot, ezért képes arra, hogy kontaktust teremtsen ember és ember között, igehirdető és hallgató között, az empátiás szolgáló és a megértésre vágyó között.

Végül: az igehirdető törekedjen értelmes, logikus, rövid és vidám beszédre. Isten követői ne legyenek savanyúak! Ezek a „csak lelkészeknek” látszó tanácsok nagyon jó szolgálatot tettek a konferencián résztvevő laikusoknak is. Ezek a laikusok ugyanis többségükben már egész életüket odaszánták Istennek. Nagy szükség is van rájuk, de nemcsak a lelkészhiány miatt, hanem, mert talán ők közelebb tudnak kerülni a „csak megkeresztelt” egyháztagjainkhoz, mint a hivatásos igehirdetők.

Az idősebb testvér szeretetével szólt hozzánk *Asztalos Zoltán*, a Liebenzelli Misszió Molnár Mária Külmisziói Alapítványának elnöke. Nagy feladatot bízott ránk: fel kell ébresztenünk egyházunkban a missziói lelkületet. Nem elég a tribünön ülve nézni, izgulni, sőt még imádkozni sem! Le kell jönni a misszió küzdőterére. Mindenkinek fel kell használnia azt a kegyelmi ajándékot, amit kapott. Segítség is ajánlott: szervezési és együttműködési tervek elkészítéséhez, evangélizációs és tájékoztató szolgálatuk használatához, hogy gyülekezeteink felébredjenek a missziói gondolat és eszme hordozására. Mert halott az egyház, ha nem végez missziót. Jézus azonban így is ad feladatot: „*Az a neved, hogy élsz és halott vagy... vígyázz és*

erősítsd meg a többieket, akik halófélben vannak!” (Jel 3,1-2.)

Praktikus tanácsokat is kaptunk mindhárom előadótól. Az áldásosan megindult konferenciákra mindig küldjenek a lelkészek érdeklődőket, keresőket. Nemcsak a külmisziói konferenciára gondolunk most. Minden gyakorló keresztyénnek szüksége van egy hét elcsöndesedésre. Gondoljunk az 50 év előtti konferenciák hatására! De a külmisziói konferenciák különösen is segítik a tájékozódást a világban, megismertetik a nálunk nagyobb evangélikus közösségek áldozatkész misszióját, találkozhatnak elkötelezett, missziót végző testvérekkel.

Használjuk fel a médiát jobban! A rádióban és a televízióban elhangzó műsorok a hit ébresztését szolgálják. Nem dokumentumokra van szükségük az embereknek, hanem Jézus Krisztusra. Hallgassuk a Rádiómissziós adásokat és hívjuk fel mások figyelmét is rá!

Keressük a nálunk tanuló, pogány környezetből jött diákokat. Segítsünk nekik, hogy kiszabaduljanak az iszlám és buddhizmus bűvköréből.

A teológusok oktatásában legyen fontos helye a missziótörténetnek, de a gyakorlatnak is.

Figyeljenek tájékoztatóinkra, és a gyülekezetek is rendezzenek legalább egy missziói napot évente, vagy külmisziói délutánt. (Pl. Kunst Irén, az első magyar misszionáriusnő 60 évvel ezelőtt halt meg – emlékezhetnénk rá.)

A külmisziói konferencián elhangzottak olyan sok témát öleltek fel, hogy ez az összefoglalás biztosan nem ad teljes képet róluk. Mindenkinek ajánlom ezért az egész meghallgatását, mert a Rádiómisszió kazettáin hozzáférhetők és beszerezhetők Gáncs Péternél Nagytarcsán, és az egyesület központjában is, az Üllői út 24-ben.

Bence Imréné

Kezdő lépések – döntő lépések*

Riporter: Nemrégiben Csőváron jártunk. Meglátogattuk a négy lelkész vezette zenei tábort. Mai félóránk róluk szól.

Tamásy Zoltán: Éveket jártunk együtt a Teológiai Akadémián. Nem pontosan egyszerre végeztünk. Seben István 1980-ban végzett, Mekis Ádám lelkészkollegám

Acsáról 1983-ban, én 84-ben, feleségem pedig 85-ben. Először Acsán voltak táborok három éven keresztül ott tartottuk, most másodszor van itt Csőváron.

Riporter: Egyáltalán, miért van ez a zenei tábor?

Seben István: Én csak tavaly kapcsolódtam ebbe a munkába, de korábban is tudtam róla, hiszen a galgautai gyerekek már évek óta Acsára jártak és nagy örömmel

mentek. Egyházzenei tábor ez. Mind a régi, mind az újabb egyházzenet próbáljuk művelni, hangszerrel, énekkel egyaránt.

Riporter: Ki kezdeményezte ezt a tábort?

Mekis Ádám: Én voltam, aki ezt kezdeményeztem 1989-ben, amikor kicsit engedett a politikai légkör és már ilyen táborok tartására lehetőség nyílt, akkor rögtön megragadtuk az alkalmat és megpróbálkoztunk.

(*Elhangzott a Kossuth Rádió Evangélikus félórája keretében 1994. augusztus 8-án). Lengyel Anna interjúja.

tunk a tábor megszervezésével. Akkor ezt már nem akadályozta meg senki. Rögtön össze is tudtunk a környékből mintegy ötven gyereket szedni. Óriási volt rá a lelki igény. A szülők nagyon igényelték, de a gyerekek is. Pillanatok alatt betelt az a létszám amit akkor magunknak megterveztünk. Nagyon jól érezték magukat a gyerekek, van olyan, aki azóta is folyamatosan jár ezekbe a táborokba.

Riporter: Mit ért azon, hogy lelki igény volt?

Mekis Ádám: Természetesen a zenén van hangsúly, de mivel egyházzenéről van szó, a lelki rész is nélkülözhetetlen. Mindennap áhítattal kezdjük és fejezzük be a programot. Ezenkívül az egyházzenei művek szövegét is részletesen el szoktuk a gyerekeknek magyarázni; értsék, tudják, hogy miről énekelnek.

Riporter: Képzett zenészek valamennyien?

Mekis Ádám: Okleveles kántor Seben István és én, Tamásy Zoltán kollegámnak is van zenei végzettsége. A Lutheránia énekkarban énekelünk teológus korunkban, és azt hiszem, mindannyiunk kedvenc időtöltése a zenélés.

Riporter: Miből áll a napirend?

Tamásy Zoltánné: Reggel 8-kor áhítattal kezdünk. Az áhitat utáni eligazításon megtudják a gyerekek, hogy mi vár rájuk aznap, esetleg mit tehetnének a tegnapi naphoz képest jobban. 9-10-ig szolfézs három csoportban, a tízórai után kezdődnek a zeneórák: harmóniumon, furulyán és gitáron lehet tanulni. Fél 12-től egyórás énekkar. Ebéd után kettőkor ifjúsági ének tanulás. 3-tól zeneórák. A fél 5-ös uzsonna után 6-ig énekkar. Fél 7-től fél 8-ig komolyzene-hallgatás. Ebben az évben Bach Magnificat-ját elemzi Mekis Ádám. Fél 8-kor esti áhítattal fejezzük be a napot. A közelebbi falvakban lakó gyermekeket hazaviszik, a távolabbról

érkezetteket itt a faluban családoknál szállásoltuk el.

Riporter: Ki milyen hangszeren tanít?

Tamásy Zoltán: Három lelkész-társam harmóniumot oktat én pedig a furulyát és a gitárt. Nekem a blockflöte a kedvenc hangszerem. A gitár nagyon népszerű hangszer az utóbbi időben, ifjúsági órák jól lehet használni. Fűke Veronika váci karnagy, aki főiskolai diplomával rendelkezik, az énekkart vezeti itt is, és a helybéli kántor Kovács Beáta is harmóniumot tanít.

Mekis Ádám: Tulajdonképpen mindnyájan, akik itt előadók vagyunk a főtí kántorképzőben tanultunk hosszabb-rövidebb ideig. Mi megpróbáltuk lemásolni azt, ami ott folyik és kicsiben megvalósítani. A főtí kántorképzőben háromhetes tanfolyamok vannak – ez csak egy hét. Mindenkit oda nem tudnak felvenni. Évente összesen 180 gyerek tanulhat ott, ennél sokkal nagyobb az igény. Tehát cél az, hogy minden egyházmegyében évente legalább egy ilyen zenei tábor legyen, ahol a teljesen kezdő gyerekek, vagy azok, akiket a főtí kántorképzőbe nem vettek fel, azok tudjanak valahol cindulni, kedvet kapni az egyházzenéhez. A tábor célja tehát ez: kedvet csinálni az egyházi zenéhez és a kezdők elindítása. Ha magasabb szintre jutnak, akkor mi magunk javasoljuk, hogy vegyék fel őket a főtí kántorképzőbe, ahol magasabb szinten folytathatják tanulmányaikat.

Riporter: Az egyházzene ilyen fontos ezekben a gyülekezetekben?

Mekis Ádám: Tradíció ezen a környéken, hogy nagyon szeretik a gyülekezeti tagok is az egyházzene-t. Az istentisztelet elengedhetetlen része az éneklés, igénylik a liturgiai elemeket és a minnél dúsbabb, zenészebb liturgiát.

Tamásy Zoltán: Az egyházzenei táborban a létszámon felül még plusz egy fő is jelen van és az Jézus Krisztus. Ez a legnagyobb ered-

mény. A másik, hogy amit itt kapnak, azt hazaviszik magukkal, a megtanult anyagot és az egyházzene szeretetét és a gyülekezetükben ezt tovább tudják adni. Amibe itt belepillantottak, elmélyültek, azt hazaviszik, mint egy kis magot, otthon elkezdik növesztetni és talán az egyes gyülekezetekben még jobban fellendül az egyházzene szeretete.

Riporter: Hol fér el ennyi gyerek?

Tamásy Zoltán: Hálásak vagyunk az önkormányzatnak, hogy az óvodát és az iskolát is a rendelkezésünkre bocsátották a cél érdekében.

Mekis Ádám: Lehet még egy közvetett eredménye is ennek a tábornak: Faluhelyen mindnyájan tapasztaljuk, hogy nagyon sok igénytelen, silány zenét hallgatnak. Ha komolyzenét hallanak, kikapcsolják a rádiót. Talán a templom az egyetlen olyan hely, ahol színvonalas komoly zenét hallgatni, vagy művelni lehet. Mi azonban nemcsak azt szeretnénk, hogy a templomban műveljenek színvonalas zenét, hanem, hogy megszeretve, meg is értsék, amit hallgatnak.

Tamásy Zoltán: Fontos megteremteni az izlésvilágot és az érdeklődést felkelteni a gyerekekben, hogy egyáltalán ilyen is van, és talán értékesebb, mint sok egyéb zene.

Seben István: Nagy élmény, hogy 8-10 éves gyermekeket leköt a Bach Magnificat-jának szövegi és zenei elemzése. Látszik rajtuk, hogy érdekli, leköti és gazdagítja őket ez a mű. Hiszem, hogy az evangélikus egyházzene, főként a korálok a dallami és szövegi összefonódásuk miatt hatottak minden kor emberére. Ez ma is így van. Ez a zene érzelmileg és lelkileg is gazdagítja a gyerekeket. Így viszi őket Isten a végső cél felé.

Riporter: Köszönöm a beszélgetést.

Ébresszük, erősítsük a misszió felelősségét!

60 perces válogatás a piliscsabai missziói konferencia hanganyagából:

„Nincsen más név!” – Keveházi László evangélikázója
Missziói szolgálat Marseille-ben – Seia Kuronen finn misszionárius
A Libenzelli Misszióról – Asztalos Zoltán
„Van valami ennivalótok?” – Gáncs Péter evangélikázója
Misszió a 21. század küszöbén – dr. Hafenschner Károly
Evangéliumhirdetés egy túltelített és hallássérült világban – Gémes István

A kazetta *megrendelhető* az Evangélikus Rádiómisszió címén:
2142 Nagytarcsa, Pf. 19.
Tel./fax: 28-370684

A kazettának „nincsen ára”, adományokat köszönettel fogadunk
a rádió és kazettamisszió szolgálatának támogatására...

+DR. SZENTÁGOTHAJ JÁNOS

Az 1994. szeptember 20-án tartott temetésen elhangzott igehirdetés

Alapige: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam, végeztetve nekem az igazság koronája, amelyet megad nekem az Úr ama napon” (2Timótheus 4,7-8).

Keresztyén Gyülekezet, Szeretett Családtagok!

Az *ige választását* ti tettétek számomra természetessé: a Szentírásnak ez a mondata a családi gyászterítésen szerepel. Bennünket most élet és halál határán, Szentágotthai János testvérünk koporsója mellett Isten előtti megállásra, számadásra és hálaadásra hív.

Ezt teszi Pál apostol is. Ő is élet és halál határához érkezett. Utolsó levelének mondatai a halálra készülő ember számvetése önmagával, megélt életével és a halálban is megmaradó reménységével. Római fogságának helyzete emberileg kilátástalan. Az előtte lévő biztos vég a küszöbön álló mártírhalál. Tudja, hogy életének vége. Immár megáldoztam – írja – és az elköltözésem ideje elérkezett. S folytatja úgy, ahogyan az a gyászterítésen szerepel: Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem...

Hitelesnek érzem ezt Szentágotthai János testvérem ravatalánál is.

Mint minden temetés, a számvetés alkalma ez is. Futását elvégezte. Az ő harca is nemes volt, ami sajátosan értékeset jelent. Így érezhetjük ezt valamennyien: egy sajátosan értékes, nemes harci élet zárult le halálával.

Ezért feladat és kötelesség valamit elmondani ebből lezárt életére nézve, ami elmondható, amire képesek vagyunk, ha fel tudjuk mérni egyáltalán. Hiszen az emberi szó ilyenkor még inkább esendően kevés, és esetlenül szegényes.

Nem az én tisztem erről beszélni, őt a Tudományos Akadémia, az egyetem, az orvosi kar, a tudományos pályatársak nevében búcsúztatni. Megteszik ezt utánam szólók nálam jobban, akik munkatársai, pályatársai, tanítványai voltak, akik ilyen minőségben lehettek hozzá közel. És így lesz

egésszé a temetés alkalma is, ha elhangzik mindaz, amit Szentágotthai János jelentett a tudománynak, hazájának, s nem túlzás: az emberiségnek, – valamennyiünknek. Amit az életére visszanéző Pál apostol egyszerű szavakkal így foglal össze: Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem... Az én feladatomban éppen arról beszélni, ami az én küldetésem, amit helyettem nem mond el más, s ami szintén hozzátartozik Szentágotthai János életének teljességéhez is.

Pál így folytatja: a hitet megtartottam...

Boldog ember az, aki így tud visszanézni. Szentágotthai János testvéremet úgy ismertem, mint aki ezt is el tudta mondani. Úgy ismertem, mint akinek az élete, a tudománya és a hite egy.

Alig egy éve egy velem készített beszélgetést egész Európában sugározta egy műholdas evangélikázáció. Benne így vallott hitéről: „Az istenhittemnek egyik legerősebb oszlopa és támasza az a csodálatom, hogy a világ, az élő természet milyen csodálatos berendezkedésű, milyen hajszálpontosan illeszkednek össze a legkülönbözőbb állatok, növények, tehát minden élőlény akár a vízben, akár barlangok mélyén, akár a magas hegyeken, akár az Északi sark közelében is... Ez a csodálatos harmónia és szépség, amilyenek én a teremtett világot látom, énbennem azt a gondolatot ébreszti, hogy ez nyilvánvalóan nem jöhetett létre magától vagy véletlenül, hanem emögött egy teremtető gondolata, egy teremtető akarata kell legyen.”

A hitet megtartottam – hiteles szó ez itt is.

Hite végigkísérte életét.

Jelen volt gyermekkorában. Meghatározó légkör volt az otthonban, ahol született.

Beszédes tanuja egy Biblia, amelyet – 56 éve múlt – esküvők alkalmával dedikálva nyújtott át neked. Benne az írás: Szeretett Alicémnek az esküvőnk napján... Nem szobadísznak szánta,

hanem biztos talajnak, amire ráépülhet az életetek. Az a közös út, amelyik fiatal házassokként napi gondokkal is leterhelt volt, de a Biblia dedikálása egy ígét útravalónak kiemelt: „Semmiért se aggódjatok, hanem az imádság és könyörgés alkalmával mindenkor hálaadással vigyétek kéréseiteket az Isten elé; és az Isten békessége, mely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban” (Fil 4,6-7). Tudom, hogy semmiért sem aggódva, mindenért hálát adva éltetek, és Isten békessége őrizte házasságotokat 56 éven át.

A hit végigkísérte a családi mindennapokat. A Szentírás a családi beszélgetésekben, áhitatokon rendszeresen előke-rült. Családi körben, gyermek és szülők közösségében a Biblia egy-egy mondata, története az Isten keresésének, az Istenre találásnak útja, eszköze volt.

Hite jelen volt nyilatkozataiban, beszélgetésekben. Soha nem volt ez kirekesztő, sőt nyitott minden érték felé. Ezért volt a párbeszéd emberé is. Sok más mellett a Keresztýén-Zsidó Társaság megbecsült alapító alelnöke, ahol munkálta azt, ami közös. Az ő gyászuk is jelen van a ravatalnál. A párbeszédekben is őrizte hitét, de becsülte, tisztelte a másikat.

Hite jelen volt abban a halálon túlnézó reménységben is, amiről Pál apostol így vall: „Végezre eltétem nekem az igazság koronája, melyet megad nekem az Úr ama napon”. A már idézett, egy éve vele történt televíziós beszélgetés így folytatódott: „Ebben a korban már fel kell készülnöm arra, hogy nem maradhatok itt végleg e földön, és föl kell készülnöm arra, hogy a halál után egy más formában kell tovább élnem. Én arra vonatkozólag nem óhajtok különösebb spekulációba merülni, hogy mi történik akkor. Az én számomra tökéletes megnyugvást ad, hogy Isten, aki ilyen csodálatos természetet tudott megteremteni, ilyen csodálatos világegyetemet, az egy újabb teremítés, tehát a feltámadás utáni ember számára ugyanolyan, sőt ezeknél kimondhatatlanul szebbet tartogat számunkra”.

Ez a mi reménységünk: Isten kimondhatatlanul szebbet tartogat számunkra. Mert a hit nem csak múlt, hanem jövő is. Nem csak visszanez, hanem előre is. Mi nem csak arról tudunk szólni, ami volt, és aki volt egy lezárult életben, hanem arról is, ami lesz, és aki lesz. Abban a hitben állok itt, hogy neki is eltétem az igazság koronája. A korona, amelyik nemcsak királyi hatalmat jelképező fejdísz, hanem a betetőzés, a tökéletesség jelképe is. Ha valami mindennek a koronája, akkor az a legtöbb, a teljesség. Ezt ígéri Urunk: egy másik hazát, – az örökkévalóságot, – a teljesség koronáját. Szentágothai János szavaival „a kimondhatatlanul szebbet”, ahová ő előrement.

Nem az ő érdemeiért, kiváló emberi tulajdonságaiért, nemes harcáért, másokat szolgáló életéért. Bármilyen áldott élete volt, érdemünk legfeljebb emberek előtt lehet. Hanem mert Jézus hordozott egyszer egy másik koronát, a tövisből valót, – érte is. Ezért a Jézusért kapja meg ő is élete koronáját, az üdvösséget.

Megint egy adalék életéből. Életrajzaiba is nemegyszer beírta önvallomásként: „Nem azé, aki akarja, és nem is azé, aki fut, hanem a könyörülő Istené” (Róm 9,16). Futását elvégezte, a könyörülő Isten hazahívta. Szentágothai János nemes harcát, élete futását így avatta beteljesüléssé a halál.

Tudom, szeretett családtagok, hogy ebben a hitben és reménységben egyek vagyunk.

Hogyan lett volna különben erőd kimondani – kedves testvérem, felesége – alig néhány nappal a haláleset után, hogy tele van a szívem hálaadással. A gyülekezet közösségében vallottad úgy, hogy ennél nagyobb ajándékot nem adhatt Isten! Neki, hogy nem szenvedett. Neked, hogy tudod: hazament. Tele van a szívem hálaadással...

Ajándék, Isten kegyelme az irgalmas halál. Reggel 5-től tudományos cikkén dolgozott, majd beszélgettek. És az általad különleges légkörűnek mondott beszélgetés közben egy pillanat alatt befejezte. S most az irgalmas halála és a túlsó part reménysége feletti hála ott él bennetek.

Meg sem kell kísérlelnem valamiféle emberi részvétnyilvánítást, emberi vigasztalást. Ez is felülről adatik. Hiszen a hitet nemcsak mi tartjuk meg, hanem tart bennünket is. Benneteket is. Ezért kérted, kértétek, hogy gyülekezetünk énekkara, a Lutheránia ne szomorú, temetési énekeket énekeljen, hanem a temetésen a hálaadás dicsérete zengjen. A sírnál együtt fogjuk énekelni: Áldjad én lelkem a dicsőség örök királyát!

Mert Szentágothai János ama nemes harcát megharcolta, futását elvégezte, a hitet megtartotta, végezetre eltétem neki az igazság koronája, melyet megad neki az Úr! Ámen

Zászkaliczky Péter

NYILATKOZAT

A Szabad Demokraták Szövetsége oktatási műhelyének sajtótájékoztatóján szeptember 7-én Horn Gábor úr ismertette a párt munkacsoportjának közoktatási elképzeléseit. Számos iskolai-pedagógiai kérdést érintve közgazgatási és politikai problémákat is fölvetett. A tájékoztatás tartalma és formája nagy visszhangot keltett egyházainkban és oktatási intézményeinkben, mert elvittatta többek között az egyházi intézményektől az előző kormánnyal kötött közoktatási megállapodásokban szerződésileg biztosított, a normatív támogatáson felül járó azon támogatást, amit különben az állami iskolák megkapnak.

Az oktatás-nevelés kérdései hazánkban a világ más országaihoz hasonlóan igen vitatottak. Különböző álláspontok ismeretesei és az SZDSZ oktatási műhelyének véleménye egy a sok közül. Ugyanakkor azonban nem szerencsés egy-egy műhely, párt programjának olyan módon történő tállalása, hogy alkalmas legyen országos jogbizonytalanság és félelem keltésére. Az oktatás-nevelés nem csupán egy párt vagy műhely ügye annak ideológiája és politikai érdekei függvényében, hanem a demokratikus társadalmi berendezkedés szabályai szerint intéződő, a közjót kereső, az egész társadalom érdekeit figyelemmel kísérő felelősség. Ebben a felelősségben osztozni kívánnak a magyarországi egyházak, tiltakozva a tervezetben rájuk kiosztott másodrendű állampolgárságot bevezetni látszó vélemény ellen.

Dr. Harmati Béla
evangélikus püspök
a Magyarországi Egyházak
Ökumenikus Tanácsának elnöke

Szerkesztői üzenetek

Tisztelettel köszöntöm reformáció havi számunk olvasóit!

Az átfutási idő miatt általában hat hetet kell számolnunk, ha azt akarjuk, hogy a nem-kért cikket, hirdetést publikálni tudjuk: pl. Evangéliumi Színház programja, konferenciák, előadássorozatok anyag – meghívók stb. Különbösen elvesztik időszerűségüket. Közölhetetlenek.

A mögöttünk levő nyáron igen sok konferencia, csendesnap volt egyházunkban. Ezekről a beszámolókat (lehetőleg tartalmit!) megpróbálunk folyamatosan közölni.

Több olyan kérés érkezett, amiben olyan témát várnak; amivel már részletesen foglalkoztunk 1990 óta (pl. katechetikai jellegű, zsinati problémák, egyház és állami jogrend kérdése, úrvacsorai liturgia és gyülekezeti úrvacsorai gyakorlat, nevelés és oktatás kérdése). Bizonyára elkerülte Olvasóink figyelmét néhány cikkünk. Változatlan az igény könyv- és folyóiratismertetésre. Van olyan kérés is, hogy másutt megjelent anyagot hozzunk, reprintként (pl. Zsinati Híradó anyagát). Erre nem vállalkozhatunk.

Bejutott olyan kérés, hogy sokkal szűkebb gárdával kellene az igehirdető előkészítőket iratni, egy egyházi évben pl. csak 10 lelkész, s azok háromszor-négyszer irhatnának. Másik igény: egy-egy egyházmegyének adjunk ki egy-egy összefüggő vasárnap-sort és LMK-n döntsék el a lelkészek maguk: ki írja meg az előkészítőt és az esperes közölje a szerkesztővel.

Megjegyzés nélkül ne adjunk közre olyan cikket, ami a szerkesztő véleményével nem azonosítható, mert a Lelkipásztort akarva-akaratlanul egyházunk egyik hivatalos lapjának tekintik...

Egyeztetjük anyagunkat az Országos LMK programjával és az országos esperesei értekezletek tematikájával, valamint az országos egyház gyűléseinek programjával. Megfontolandó.

Jó szolgálatot kívánva és állandó imádságot kérve köszön el a:

Szerkesztő